

Міністерство освіти і науки України
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»

Навчально-науковий інститут державного управління
Кафедра державного управління і місцевого самоврядування

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
кваліфікаційної роботи ступеня магістра

Студента Білик Олена Олександрівна

академічної групи 281м-22з-2 ІДУ

спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування

на тему: «Удосконалення соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей в Україні»

Керівники	Прізвище, ініціали	Оцінка за шкалою		Підпис
		рейтинговою	інституційною	
кваліфікаційної роботи	Лашенко О.В.			
розділів:				

Рецензент:				
------------	--	--	--	--

Нормоконтролер:	Вишнеvsька О.В.			
-----------------	-----------------	--	--	--

Дніпро
2023

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка кваліфікаційної роботи магістра на тему «Удосконалення соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей в Україні»

97 стор., 5 рис, 1 табл., 123 джерела.

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ, СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ, ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІ, ЕФЕКТИВНІСТЬ, ОРГАНИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ, ЦИФРОВІЗАЦІЯ.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини у сфері соціальної підтримки військових та їхніх родин у в Україні.

Предмет дослідження – шляхи удосконалення соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей в Україні.

Мета дослідження – вивчення сучасного стану соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей в Україні та пошук шляхів їх удосконалення.

У першому розділі розкриті теоретичні аспекти соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей, визначено сутність та значення соціального захисту для військовослужбовців; надана характеристика особливостям соціального та правового забезпечення військовослужбовців в Україні. Другий розділ присвячено аналізу проблем соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей в Україні. У третьому розділі визначаються шляхи удосконалення соціального захисту на основі європейського досвіду та використання цифровізації для військовослужбовців за контрактом, мобілізованих та військових пенсіонерів у військовий час.

Сфера практичного застосування результатів роботи – органи публічного управління під час прийняття рішень у сфері соціальної підтримки військових та їхніх родин у в Україні.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ТА ЧЛЕНІВ ЇХ СІМЕЙ.....	7
1.1. Сутність та значення соціального захисту для військовослужбовців.....	7
1.2. Особливості соціального та правового забезпечення військовослужбовців в Україні.....	15
1.3 Особливості правового забезпечення соціального захисту військовослужбовців за контрактом, мобілізованих та військових пенсіонерів у військовий час.....	24
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ТА ЧЛЕНІВ ЇХ СІМЕЙ В УКРАЇНІ.....	32
2.1. Основні проблеми та їх причини у сфері соціального захисту.....	32
2.2. Система соціального захисту військовослужбовців в Україні.....	35
2.3. Зіставлення ситуації в Україні із загальносвітовою практикою соціального захисту військовослужбовців за контрактом, мобілізованих та військових пенсіонерів у військовий час.....	45
2.4. Аналіз системи соціального захисту військовослужбовців на прикладі Черкаської селищної ради Новомосковського району та її структурного підрозділу відділу центр надання адміністративних послуг Черкаської селищної ради.....	61
РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ТА ЧЛЕНІВ ЇХ СІМЕЙ В УКРАЇНІ	67
3.1. Приклади європейського досвіду у соціальному захисті військовослужбовців та методи його інтеграції в українську систему.	67
3.2. Впровадження цифровізації на рівні держави для надання послуг соціального характеру: можливості, переваги та виклики.....	80
3.3. Удосконалення соціального захисту військовослужбовців на законодавчому рівні.....	91
ВИСНОВКИ.....	95
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	98
ДОДАТКИ	114

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сьогодні питання соціальної опіки за військовослужбовцями Збройних Сил України вельми важливе. У контексті постійних бойових дій проти Російської Федерації на українській території гостро встає завдання надійного соціального обгородження військових та інших учасників, які захищають суверенітет держави України.

Недостатнє акцентування на ключових аспектах соціального забезпечення військовослужбовців та їхніх родин призводить до падіння соціального статусу військових, недотримання зазначених стандартів та відмінності в розробці соціальних правил, що може викликати пониження бойової готовності Збройних Сил, недостатній рівень їх професійної підготовки та втрату моральних цінностей.

З огляду на введення нової Воєнної доктрини України, підписання договору про асоціацію з Європейським Союзом та військові конфлікти на території України, пріоритетом є соціальна опіка за військовослужбовцями Збройних Сил та адаптація існуючих методів до стандартів ЄС та НАТО.

Згідно з українським законодавством, соціальний захист військовослужбовців включає набір дій, спрямованих на матеріальне забезпечення, яке здійснюється за кошти державного бюджету, що переадресовуються до Збройних Сил України через Міністерство оборони та фінансуються з бюджету Міністерства праці та соціальної політики України, а також місцевих бюджетів, враховуючи певні пільги для різних груп військовослужбовців та їхніх родин (зокрема, у зв'язку з бойовими діями, інвалідністю, травмами чи смертю).

Проте, з урахуванням специфіки системи соціального забезпечення, обумовленої численними законодавчими актами, важливим є аналіз основних положень цих документів, а також особливостей їх використання під час застосування прав військовослужбовцями на соціальний захист. Це вимагає окремого вивчення.

Також враховуючи інтерес науковців та практиків до цієї проблеми, слід детально оглянути правові основи функціонування та внесення окремих пропозицій щодо його удосконалення.

Стан наукового дослідження. Особливі погляди на соціально-правове забезпечення, як для загальної популяції України, так і для військових, висвітлювали в своїх наукових роботах такі вчені, як М. Абрамова, А. Бердочник, Р. Бойко, О. Василик, Д. Васильєв, С. Ветлинський, О. Водчиць, С. Корольов, М. Кравченко, І. Марко, О. Новікова, В. Одинцов, О. Панькова, С. Пасіка, О. Семененко, О. Сидорчук, С. Сухарєв, Л. Цюкало, А. Шалякін та інші.

Метою роботи є вивчення сучасного стану соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей в Україні та пошук шляхів їх удосконалення.

Завдання дослідження:

- дослідити сутність та значення соціального захисту для військовослужбовців
- визначити особливості соціального та правового забезпечення військовослужбовців в Україні
- визначити особливості правового забезпечення соціального захисту військовослужбовців за контрактом, мобілізованих та військових пенсіонерів у військовий час
- сформулювати основні проблеми та їх причини у сфері соціального захисту
- дослідити систему соціального захисту військовослужбовців в Україні
- зіставити ситуації в Україні із загальносвітовою практикою соціального захисту військовослужбовців за контрактом, мобілізованих та військових пенсіонерів у військовий час
- провести аналіз системи соціального захисту військовослужбовців на прикладі Черкаської селищної ради Новомосковського району та її

структурного підрозділу відділу центр надання адміністративних послуг Черкаської селищної ради

– вивчити приклади європейського досвіду у соціальному захисті військовослужбовців та методи його інтеграції в українську систему

– сформулювати впровадження цифровізації для надання послуг соціального характеру: можливості, переваги та виклики

Об'єкт дослідження – суспільні відносини у сфері соціальної підтримки військових та їхніх родин у в Україні.

Предметом дослідження є шляхи удосконалення соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей в Україні.

Методи дослідження:

– теоретичні аспекти – вивчення нормативних документів і наукової літератури, щоб зрозуміти структуру соціальної підтримки військовослужбовців, систематизацію та класифікацію міжнародного досвіду з цього питання, проведення теоретичних експериментів та розробку соціальних теорій;

– емпіричні методи – включають соціальне спостереження, анкетування та соціометричний аналіз.

Для теоретичної частини дослідження було використано ряд нормативних документів і наукових робіт на зазначену тему.

Практична важливість дослідження визначається детальним аналізом механізму соціальної підтримки військовослужбовців і їхніх родин у в Україні в часи військових конфліктів та пропозиціями щодо його оптимізації.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ТА ЧЛЕНІВ ЇХ СІМЕЙ

1.1. Сутність та значення соціального захисту для військовослужбовців

Сьогодні ресурси на соціальне забезпечення представників Збройних Сил України, внутрішніх військ, Прикордонної служби та інших армійських формувань, а також їхніх родин безпосередньо корелюють із стабільністю державного бюджету і якістю його фінансової підтримки. Головним завданням соціальної політики повинно бути покращення умов служби військовослужбовців.

Під час бойових операцій, участі у військових зіткненнях або виконанні завдань зі збереження суверенітету, ризик загибелі для солдатів та офіцерів є набагато вищим, ніж для інших громадян.

Розробка ефективної стратегії фінансової підтримки механізмів соціальної опіки військових стимулює покращення стандартів життя працівників Збройних Сил і гарантує виконання завдань, поставлених перед нашою державою в умовах сучасних викликів та вимог ЄС та країн НАТО.

Багато вчених, включаючи Н.Б. Болотіну, В.С. Венедиктова, М.Я. Данилевського, К.Ю. Мельника, Н.В.Пададименко, І.М.Сироту, Л.Т. Тюптю, В.І. Щербину, М.О. Шульгу, Л.В. Цюкало тощо [13-26; 31-49; 55-75], вивчали питання соціальної опіки різних груп працівників. У контексті соціального захисту військовослужбовців важливий вклад внесли В.І. Алещенко, В.М. Бондар, О.С. Бухтіаров, О.С. Верба, І.П. Дацюк та інші [13-75].

Однак, важливо підкреслити, що більша частина досліджень цих науковців зосереджена на визначенні та впровадженні поняття «соціальне забезпечення» у правовому контексті. Наприклад, роз'яснення понять «соціальний захист» та «соціальне забезпечення» пов'язане з їх

інтерпретацією у законодавчих актах, які служать основним джерелом для їхньої реалізації. Більш того, численні вчені наголошують на синонімічності та заміненості термінів «соціальний захист» та «соціальне забезпечення», звертаючись до змін в українському законодавстві, зокрема до поправок до Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» [3].

Науковці в області соціальних наук часто підкреслюють, що концепція «соціальний захист» охоплює більше аспектів ніж «соціальне забезпечення», і, власне кажучи, останнє є важливою складовою першого. Прийнято вважати, що надання соціального захисту особам, що проходять службу в Збройних Силах України, визначається як пряма відповідальність держави. Ця особливість походить від характеру військової служби, основною метою якої є оборона держави від потенційних загроз. Тому військовослужбовцям гарантується специфічний набір соціальних переваг, передбачених законодавством [3].

Для точного розуміння концепції «соціальне забезпечення військовослужбовців» та її різновидів необхідно вказати, що офіційне законодавче визначення цього поняття на сьогодні відсутнє, на відміну від «соціального забезпечення військовослужбовців».

Відповідно до Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їхніх сімей» соціальний захист військовослужбовців визначається як активність держави, націлена на формування системи правових та соціальних гарантій. Ці гарантії спрямовані на забезпечення реалізації конституційних прав військовослужбовців, задоволення їх матеріальних та духовних потреб з урахуванням специфіки їх службової діяльності та статусу в суспільстві, а також підтримку соціальної гармонії у військовому колективі. До цього входить право на матеріальну допомогу в разі втрати працездатності, у випадку втрати годувальника, при безробітті, яке не залежить від особистих дій, під час пенсійного віку, а також у інших обставинах, визначених законодавством [40].

Головна ціль соціального захисту військовослужбовців полягає в тому, щоб надати комплексне забезпечення як самим військовослужбовцям, так і їх родинам. Це має компенсувати обмеження, які діють щодо військовослужбовців на основі діючого законодавства, а також умови служби, які є характерними для цієї категорії осіб.

Основним аспектом, який відрізняє соціальний захист військових осіб від аналогічного захисту для решти працездатного населення, є те, що військовослужбовці виконують своє конституційний обов'язок захисту держави, при цьому їх права та свободи є дещо обмеженими. Така унікальна ситуація вимагає від держави застосування специфічних заходів, спрямованих на зниження та відвернення соціальних ризиків, з якими стикаються військовослужбовці, адже їх службова діяльність не дозволяє їм користуватися тими ж можливостями для забезпечення гідного рівня життя, як у інших громадян.

Важливо підкреслити, що після прийняття Закону України від 20 грудня 1991 року № 2011-ХІІ «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» термінологія у цій сфері змінилася. Раніше для опису захисту військовослужбовців використовувалося поняття «соціальне забезпечення», але воно було замінено на «соціальний захист» [3].

Дослідник О. П. Сайнецький, який глибоко вивчав аспекти соціального захисту представників Збройних Сил України, акцентує увагу на тому, що ці особи перебувають в умовах, які істотно відрізняються від умов життя решти населення. Зокрема, їх життєві обставини потребують особливого підходу у контексті соціального забезпечення, що стає відображенням конкретних заходів захисту у випадках, коли настає соціальний ризик [63, с. 208].

С. П. Пасіка, що також обговорює цю тему, підтримує думку про важливість розмежування понять «соціальне забезпечення» та «соціальний захист». Він аргументує, що до військовослужбовців та їх родин варто використовувати термін «соціальне забезпечення», тоді як «соціальний захист» має стосуватися тих, хто вже покинув військову службу, особливо

тих, хто втратив можливість надавати необхідний догляд собі та своїм близьким. Він розглядає соціальне забезпечення військовослужбовців як комплексний механізм, що включає економічні та правові інструменти, які мають на меті гарантувати їм належний рівень фінансового, медичного, житлового та інших видів забезпечення, що забезпечує їх нормальне життя, враховуючи специфіку їх професійних обов'язків [56].

Окреслення поняття соціального забезпечення військовослужбовців, запропоноване Л. В. Цюкало, виявляється найбільш відповідним. Тим не менше, центральним моментом є потреба розширення означення в плані соціального захисту осіб, які завершили свою службу у війську. Причому пенсійне забезпечення цієї категорії осіб входить до сфери соціального забезпечення, але з урахуванням джерел фінансування воно відноситься до системи загальнообов'язкового державного соціального страхування, що здійснюється за рахунок коштів Пенсійного фонду [72].

М.О. Шишлюк стверджує, що існує система матеріального забезпечення як інтегральна частина соціального захисту військових. Вона включає в себе фінансове, речове, медичне, житлове та продовольче забезпечення [74].

Додатково, С.М. Чимишенко розкриває структуру матеріального забезпечення військовослужбовців як складової їх соціального захисту. До нього належать: грошове та пенсійне забезпечення, компенсаційні виплати у зв'язку з переведенням або відрядженням, а також грошова компенсація замість матеріального забезпечення, що надається в натурі (житло, харчування, майнові блага), страхові внески та інші види платежів [73, с. 71].

Вивчення приведених визначень соціального забезпечення і соціального захисту військовослужбовців підкреслює необхідність уточнення цих термінів. Так, «соціальний захист військовослужбовців» і «соціальне забезпечення військовослужбовців» вимагають додаткового роз'яснення.

Крім того, соціальний захист військовослужбовців Збройних Сил України є активною діяльністю держави, яка орієнтована на створення

законодавчої бази для забезпечення виконання конституційних прав та свобод військовослужбовців. Вона також передбачає надання соціальних пільг, гарантій та компенсацій, щоб задовольнити їх матеріальні та духовні потреби, враховуючи специфіку їх службової діяльності та місце у суспільстві.

Соціальне забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України виступає як набір заходів, спрямованих на додатковий перерозподіл ресурсів Державного бюджету України. Основна мета цих дій – фінансове та матеріальне стимулювання військовослужбовців та їхніх сімей, зокрема з метою компенсації або відшкодування можливих соціальних ризиків, що виникають через специфіку службової діяльності. У контексті своєї служби, багато військовослужбовців стикаються з обмеженими можливостями додаткового заробітку або відсутністю адекватних умов життя.

Особливості військової служби вимагають від військовослужбовців особливого підходу до забезпечення їхніх потреб. Це стосується не лише грошового забезпечення, а й речового, продовольчого, житлового та медичного забезпечення. У системі Збройних Сил України вже впроваджено різноманітні види соціального забезпечення. Серед них виділяються: грошові компенсації, забезпечення харчуванням, матеріальні виплати, медичне забезпечення, надання житла, а також специфічні види допомоги, такі як одноразові виплати у разі смерті, інвалідності або часткової втрати працездатності військовослужбовця.

Основна ціль соціального забезпечення військових – підтримка та покращення їхнього соціального статусу порівняно з іншими групами населення. З урахуванням високих ризиків, пов'язаних із можливістю травмування або смерті на службі, вводяться додаткові гарантії для військовослужбовців.

Ключова роль у реалізації політики соціального забезпечення військовослужбовців належить Міністерству оборони України. Воно відповідає за координацію та безпосереднє забезпечення військових

грошовими і натуральними виплатами, медичною допомогою та житловими питаннями.

Цілісна система соціального забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України має свої характерні риси, основи формування, умови та механізми реалізації. Крім того, важливо враховувати та розуміти специфіку потреб різних категорій військовослужбовців, які користуються цією системою.

Особливості соціальної захищеності осіб, які проходять військову службу, можна визначити декількома ключовими пунктами:

– Джерела коштів – Система соціального захисту військовослужбовців функціонує завдяки коштам Державного бюджету України, які спеціально виділяються Міністерству оборони кожного року для цієї мети.

– Основні учасники системи – Залежно від специфічного виду соціального забезпечення, різні групи людей можуть бути включені до системи (наприклад, військовослужбовці, які служать за контрактом, військовозобов'язані, особи, які були мобілізовані, та інші).

– Умови отримання підтримки – Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» та інші нормативні документи точно визначають, у яких обставинах і яким категоріям осіб надається підтримка.

– Цілі соціального захисту – Забезпечення може мати різний характер і спрямоване на досягнення конкретних цілей, таких як щомісячна матеріальна допомога військовослужбовцям.

Таким чином, соціальне забезпечення військовослужбовців є важливим інструментом державної підтримки, який має на меті допомогу особам, що служать, з урахуванням особливостей їхньої професійної діяльності.

Додатково, військовослужбовці мають право на певні пільги та виплати, передбачені законом, які компенсують їм особливості військової служби. Ці пільги та виплати фінансуються не тільки з Державного бюджету, але й інших джерел.

Згідно Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», вони мають право на ряд пільг, гарантій та компенсацій, які також встановлені для всіх громадян України. В той же час, якщо військовослужбовці мають можливість отримати однакові пільги за різними підставами, їм надається право вибору, якою пільгою користуватися, за виключенням випадків, окреслених в законодавстві [3].

Пільги можна розглядати як особливі переваги та прерогативи, що надаються особам, що проходять військову службу. Ці переваги мають на меті відшкодування деяких обмежень, які виникають у зв'язку з їх службою, а також підвищення мотивації до вступу в армію. Законодавство визначає різні види пільг залежно від категорії осіб, частоти їх надання (може бути одноразовим, щомісячним чи щорічним) та з огляду на сімейний стан особи (для одиноких чи для тих, хто має сім'ю) [71].

Військовослужбовці, які служать в Збройних Силах України і отримали статус учасників бойових дій, мають право на певний ряд пільг. Наприклад, їм належить 75% знижка на житлові та комунальні послуги. Додатково, їм надається можливість безкоштовно користуватися місцевим, приміським та міжміським транспортом. Ще однією істотною пільгою є першочергове право на отримання земельної ділянки для будівництва оселі.

Важливо відзначити, що під час особливого періоду військовослужбовцям не нараховуються штрафи та інші фінансові санкції, в тому числі і від приватних структур або банків. Це стосується як активних військовослужбовців, так і резервістів або військовозобов'язаних у період мобілізації [3].

Також є специфічні виплати, які можуть бути призначені тим, хто має статус учасника бойових дій. Це, наприклад, виплати до 9 травня від соціального страхування, а також одноразові грошові допомоги для тих, хто приймається на службу за контрактом до Збройних Сил України, які фінансуються з місцевих бюджетів.

Проте виникла проблема в тому, що держава, надаючи військовослужбовцям численні соціальні гарантії, пільги та компенсації, у практиці не завжди може гарантувати їх повне виконання. Причинами такого стану речей є відсутність необхідних економічних можливостей, недостатність фінансових ресурсів, а також відсутність чіткої системи забезпечення цих пільг. Незважаючи на це, від військовослужбовців очікується повне та якісне виконання їх обов'язків.

В даний момент на території України активно ведеться реформування оборонної сфери, спрямоване на реагування на актуальні виклики в галузі оборони країни. Основна ціль цього реформування полягає у зміцненні потенціалу Міністерства оборони та Збройних Сил України, зорієнтованому на відповідність євроатлантичним стандартам і вимогам, що ставляться до країн-членів НАТО.

Для досягнення цієї цілі планується здійснити відповідні корективи в законодавчій базі України. Це передбачає модернізацію нормативно-правових актів у різних сферах: вдосконалення законодавчих норм щодо гарантій соціального захисту військовослужбовців, їх родин, врахування потреб підтримки належного рівня соціальних гарантій для осіб, які проходять військову службу або перебувають у військовому резерві. Також необхідно вирішити питання оптимізації матеріального та інших видів підтримки військовослужбовців, забезпечуючи їх дотриманням встановлених законами прав та свобод, враховуючи особливі ризики, пов'язані з їхнім службовим становищем, а також особливості соціальних та побутових умов служіння.

В країнах з високим рівнем розвитку вирішення питань соціального захисту військовослужбовців здійснюється за допомогою інтегрованої взаємодії між різними секторами та факторами. Це дає змогу створити для цієї категорії громадян комфортні умови для їх повсякденного життя і ефективного виконання службових обов'язків.

1.2. Особливості соціального та правового забезпечення військовослужбовців в Україні

Соціально-правова опіка над військовослужбовцями втілюється в активних державних заходах, що мають на меті формування комплексу правових та соціальних стандартів. Ці стандарти сприяють забезпеченню та втіленню конституційних прав, а також матеріальних та духовних інтересів військовослужбовців, враховуючи специфіку їх службової діяльності, позицію в суспільстві та забезпечення соціальної гармонії серед військового колективу. Ця опіка включає в себе гарантії їхнього утримання у разі різних життєвих обставин: від повної чи часткової втрати працездатності до старості чи втрати годувальника, а також інших ситуацій, які визначені діючим законодавством.

Військовослужбовці, будучи повноправними громадянами України, користуються всіма правами і свободами, які передбачені Конституцією України (254к/96-ВР) та іншими законодавчими актами. Ці права і свободи вони здійснюють з урахуванням деяких особливостей, які прописані в Законі та інших нормативно-правових актах. Абсолютно ніхто не має права обмежувати їх або їхніх родичів у цих правах і свободах, як це передбачено законами України [1-8].

Військовослужбовці, які є громадянами нашої держави, служать на її території і мають право на заснування громадських об'єднань в рамках чинного законодавства. Однак, згідно з законодавством, вони не можуть стати частинами політичних партій або інших аналогічних об'єднань. Також вони не мають права ініціювати або брати участь у страйках.

Релігійні погляди військовослужбовців також захищені законодавством. Вони мають повне право відкрито висловлювати своє

ставлення до релігії, бути атеїстами чи прихильниками будь-якої конфесії. Керівництво військових підрозділів має забезпечувати можливість для військовослужбовців відвідувати релігійні обряди або богослужіння у вільний час. Водночас військовослужбовці не можуть використовувати своє службове положення для пропаганди своїх релігійних поглядів.

У військовослужбовців існує повне право на придбання, володіння та використання літератури релігійного характеру на будь-якій мові, а також інших предметів релігійного характеру. Жодна особа не має змоги створити перешкоди військовослужбовцям у реалізації їхніх релігійних потреб. Якщо релігійні вірування конкретної особи конфліктують з обов'язками військової служби, їм пропонується можливість обрати альтернативний (цивільний) вид служби згідно з Законом України «Про альтернативну (невійськову) службу». Забороняється засновувати релігійні установи у структурах військового керівництва та військових підрозділах.

Поняття недоторканності особи розглядається як ключове право кожної людини та громадянина, що забезпечує їх захист від незаконних втручань у їхнє життя, фізичний стан та особисту безпеку від будь-якої сторони, включаючи заборону на вчинення незаконних дій службовими особами державних та громадських організацій. Це право також забезпечує механізми відновлення порушених прав. Недоторканність особистості військовослужбовця гарантована законом. Арешт можливий лише за рішенням судових органів.

Військовослужбовцям надаються певні права, які прямо пов'язані з їхнім службовим статусом. Застосування військовослужбовців до виконання завдань, які не мають відношення до їх основних обов'язків, є неприпустимим і є підставою для юридичної відповідальності. В окремих випадках, таких як ліквідація наслідків стихійних лих, рішення про залучення військовослужбовців приймається Верховною Радою України.

Період проходження військової служби громадянами України враховується як страховий стаж, робочий стаж за конкретною спеціальністю,

а також як стаж державної служби. Тим часом, період служби за строком ураховується при визначенні стажу, що дозволяє отримання пенсії на пільгових умовах, особливо якщо до моменту призову особа навчалася або працювала в позиціях, що дають право на пільгову пенсію, згідно із діючими законами України з питань пенсійного забезпечення та державного пенсійного страхування.

Військовослужбовцям забезпечуються безперешкодне вираження наукових, технічних та художніх ідей. Їхнє право визначати місце проживання або виїзду за межі держави дотримується в повному обсязі. Після завершення служби, вони можуть вільно вибирати для себе місце у будь-якому населеному пункті України, а також розглядати можливість переїзду в інші країни відповідно до українських законів та міжнародних угод, які були ратифіковані Верховною Радою України.

Також військовослужбовці мають повноправне право виїзду за кордон в порядку, встановленому законодавством України. Держава несе відповідальність за достойне матеріальне та фінансове забезпечення військовослужбовців, розміри якого корелюють із специфікою та умовами їхньої служби. Основним метою цього є стимулювання та закріплення в армії кваліфікованих кадрів.

Фінансова підтримка розраховується в залежності від займаної посади, здобутого військового звання, досвіду служби, особливостей та інтенсивності службових обов'язків, наявності наукових здобутків та вчених ступенів військовослужбовця. У тих випадках, коли військовослужбовці стають полоненими, втрачаються безвісти, інтерновані або захоплені в якості заручників, вони продовжують отримувати фінансове забезпечення. Їхнім сім'ям гарантується регулярне грошове забезпечення, у тому числі додаткові виплати, у визначених розмірах відповідно до умов на день виконання військового обов'язку або зникнення.

Цей пункт не діє на тих військовослужбовців, які взяли на себе відповідальність і вирішили здатися в полон добровільно. Збереження та

охорона здоров'я військовослужбовців вважається невід'ємним пріоритетом. Щоб досягти цього, держава створює оптимальні санітарно-гігієнічні умови під час служби, враховуючи специфіку військової професії та екологічний стан навколишнього середовища. Усі заходи з охорони здоров'я військовослужбовців реалізуються під керівництвом відповідних військових структур у співпраці з місцевими органами виконавчої влади та місцевого самоврядування.

Забезпечення соціальної безпеки та підтримка військовослужбовців та їх сімей займають важливе місце в системі державної підтримки. Одним із важливих аспектів є надання житлових приміщень. В рамках державної політики військовослужбовці мають можливість отримати житло власністю або, у випадку їх власного бажання, грошову компенсацію за нього. Ці процеси регулюються на основі Житлового кодексу Української РСР та інших законодавчих актів.

Також варто зазначити, що військовослужбовці, які проходять строкову службу, тимчасово розміщуються у відведених для них приміщеннях, як-то казарми чи на кораблях, згідно із Статутом внутрішньої служби Збройних Сил України. При цьому їм гарантується збереження прав на житло, яке вони мали до призову. Це важливо, оскільки вони не втрачають своїх прав на поліпшення житлових умов.

Ще однією категорією осіб, які мають певні пільги, є особи, які звільнені з військової служби і які стали інвалідами внаслідок травм, отриманих під час служби, або захворювань, пов'язаних із службою. Таким особам гарантовано надання житла у місцях, які вони обрали для постійного проживання, при цьому розглядаючи їхні потреби як пріоритетні.

Сім'ям військових, які померли чи пропали безвісти під час служби, також гарантуються певні пільги щодо надання житла. Ці заходи передбачені з метою підтримки родин, які зіткнулися з трагічними втратами.

Крім житлової підтримки, важливо відзначити право військовослужбовців на отримання освіти. Держава забезпечує їх можливість

навчання у спеціалізованих військових навчальних закладах, а також у підрозділах, де здійснюється підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації кадрів.

Військовослужбовці, котрі вступають на військову службу за контрактом у складі офіцерів після отримання базової чи повної вищої освіти за державною програмою, отримують можливість продовжувати свою освіту в інших університетах без припинення службової діяльності, проте після завершення строку, який відповідає тривалості навчання на попередній ступінь. Водночас інші категорії військових, крім тих, хто проходить строкову службу, також мають право навчатися в університетах, не припиняючи свої службові обов'язки, відповідно до умов, встановлених регулятивними документами про військову службу громадян України.

Щодо осіб, які були призвані на строкову службу в час навчання у вищих освітніх закладах I-IV рівнів акредитації, то після завершення служби вони мають змогу продовжити навчання у тій самій навчальній установі, в якій вони навчалися до моменту призову, незалежно від форми цього навчання.

Додатково, сім'ям військовослужбовців гарантовано пріоритет при прийомі до дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладів, а також у дитячі оздоровчі табори, незалежно від форми власності цих закладів та місця проживання їхніх родин.

Слід відзначити, що держава надає численні пільги для військовослужбовців та їхніх родин. Важливо розуміти різницю між пільгами, які передбачені врахуванням особливих життєвих обставин, і тими, що визначені на основі посадового статусу чи характеру роботи особи. Перші належать до системи соціального захисту громадян, допомагаючи людям у певних ситуаціях, тоді як останні є специфічними привілеями, зумовленими професійною діяльністю особи.

Державна система пільг складається з двох основних категорій: соціальних та професійно-побутових. Особливе ставлення держава виявляє

до військовослужбовців, надаючи їм певні професійні та побутові пільги. Серед таких пільг важливе місце посідає можливість безкоштовного проїзду. Отже, військові можуть користуватися безкоштовним проїздом різними видами транспорту: залізничним, повітряним, водним, автомобільним (крім таксі) в таких випадках:

- а) Під час службових відряджень;
- б) Під час перебування в відпустці всередині меж України;
- в) При переході на інше місце служби чи у зв'язку із зміною місцезнаходження військової частини;
- г) При поверненні до обраного місця проживання після звільнення з військової служби в рамках території України. Військовослужбовці, які проходять строкову службу, також мають право на безкоштовний проїзд усіма видами громадського транспорту – міським, приміським та міжміським (за винятком таксі).

Крім того, військові отримують пільги при переміщенні. При зміні місця служби або після звільнення вони мають право на безкоштовне перевезення до 20 тонн свого особистого майна залізницею. Якщо такий транспорт недоступний, дозволено використовувати інші види транспорту, за винятком повітряного. У випадку, коли військові вирішують перевозити майно в окремому вагоні або як вантажобагаж чи дрібний багаж, вони отримують компенсацію фактичних витрат. Проте сума такої компенсації не може перевищити вартості перевезення 20 тонн майна в контейнері.

Члени родин військовослужбовців, якщо це не стосується військовослужбовців строкової служби, забезпечуються можливістю безоплатного проїзду засобами залізничного, авіаційного, водного та автотранспорту (виключаючи таксі) у наступних випадках:

- під час переїзду зі свого постійного місця проживання до нового місця служби військовослужбовця через його переведення;
- до обраного місця відпустки в рамках території України;

– у випадку звільнення або, на жаль, в разі смерті військовослужбовця - до місця, обраного для проживання в межах нашої країни.

Особи, які пройшли військову службу і стали інвалідами в результаті бойових дій, особи, які брали активну участь у бойових діях, та інші, до яких застосовуються аналогічні правила, а також батьки загиблих або зниклих безвісті військовослужбовців, мають право безкоштовно користуватися усіма формами муніципального транспорту. Додатково, вони можуть користуватися міськими пасажирськими перевезеннями, приміськими залізницями, водним транспортом та автобусами. При цьому, вони отримують знижку у розмірі 50% при використанні міжміських засобів транспорту, як передбачено законодавством України. Щодо військовослужбовців строкової служби, які служать у військово-дисциплінарних підрозділах, та їх родин – їх права на пільги залишаються недоторканими.

Військовослужбовці під час відправлення в командировку, переведення на нове службове місце, а також під час відпочинку мають можливість придбати проїзні документи для себе та своєї родини для всіх видів транспорту поза межами України. Додатково, під час відправлення в командировку вони мають пріоритетне право на бронювання та отримання номера в готелі на основі відповідних документів про командировку.

У процесі виконання службових завдань, що передбачають відрядження до різних місцевостей, держава компенсує військовослужбовцям витрати, які виникають під час таких відряджень, згідно з нормативами, встановленими Кабінетом Міністрів України.

Військовослужбовцям надаються додаткові привілеї. Наприклад, вони (за винятком тих, хто служить тимчасово) мають пріоритетне право на підключення домашнього телефону, а також на інсталяцію системи безпеки в своїх житлах. Ті, хто проходить строкову службу, можуть без оплати відправляти та отримувати кореспонденцію. Їхній особистий одяг також перевозиться безкоштовно. Щодо витрат, які пов'язані з переміщенням

військових та їх родин, їх особистих речей засобами різного виду транспорту, а також резервацією номерів у готелях, коли це потрібно – всі ці витрати покриваються з коштів Державного бюджету Міністерства оборони України та інших військових установ, які створені відповідно до законодавства України.

Що стосується пенсійного забезпечення військовослужбовців, то після їх звільнення з рядів армії воно здійснюється згідно з вимогами Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб». Крім того, військовослужбовцям надається фінансова допомога на відпочинок та державна підтримка для сімей з дітьми відповідно до норм законодавства нашої держави.

Держава також надає фінансову підтримку родинам військовослужбовців, які померли, загинули чи пропали безвісти під час служби. Батьки, неповнолітні діти, а також діти-інваліди цих військовослужбовців отримують одноразову грошову компенсацію, яка розраховується на основі державного страхування та враховуючи індексацію доходів.

У випадках, коли військовослужбовцям потрібна компенсація моральних або матеріальних збитків, вони отримують її в порядку, передбаченому законом. Не можна не враховувати важливість соціальних гарантій, які діють щодо родин військовослужбовців, оскільки вони є ключовою частиною системи соціального захисту держави.

Соціальні захисти визначаються як юридичні та матеріальні стандарти, які служать для забезпечення здійснення соціальних, економічних та політичних прав громадян суспільства. Родинам тих, хто відбуває строкову військову службу, надається пріоритет у взаємодії з роботодавцями - зокрема, при прийомі на роботу, збереженні робочого місця при можливому скороченні кадрів, а також у відпустках для професійного та додаткового навчання з наступною виплатою середньої зарплати протягом навчального періоду.

Коли мова йде про дружин (чоловіків) військових, які не є на строковій службі, і їхній трудовий договір припиняється через перехід військовослужбовця на інше місце служби, вони отримують матеріальну компенсацію відповідно до їхнього останнього заробітку. Тимчасова нездатність до праці таких осіб внаслідок хвороби передбачає виплату в розмірі 100% середньої зарплати, незалежно від досвіду роботи чи страхового стажу.

Додатково, дружинам (чоловікам) військовослужбовців, окрім тих, хто на строковій службі, зараховується час проживання у регіонах, де не існують умови для роботи за їхньою спеціальністю, як частина загального стажу роботи, але не більше 10 років, коли це важливо для визначення пенсійних прав.

Муніципальні структури активно підтримують родини строковиків, приймаючи їх на роботу у випадках звільнення через скорочення штатів або при закритті підприємств. Дітям військовослужбовців, включаючи тих, хто загинув, забезпечуються пріоритети в дитячих установах. Також приділяється увага забезпеченню житлом тих, хто повертається із служби у віддалених гарнізонах .

Вдови та діти загиблих або пропалих безвісти військових мають право на пільги, визначені діючим законодавством. Якщо вони не вступили у новий шлюб, ці права залишаються з ними. Також на державному рівні та на рівні локальних органів влади, підприємств і організацій існують можливості встановлення додаткових соціальних гарантій для родин військовослужбовців.

Права військової особи на протистояння нелегітимних рішень та дій. Дії, що відповідають законодавчим стандартам, виявляються у вчинках індивіда, які гармонізують із юридичними вимогами та дозволами. В залежності від конкретної мети, на яку спрямована воля осіб, які демонструють ці дії, а також від їхніх аспірацій здійснити або не здійснити певні наслідки через свої дії, вони поділяються на юридичні та неюридичні

вчинки. Юридичні вчинки можуть бути правильними або неправильними, при цьому дії осіб під час їхнього здійснення викликають юридичні наслідки, незалежно від їхньої волі та бажань.

Нелегітимні дії означають дії, які порушують юридичні стандарти. Залежно від масштабу суспільної загрози і завданої шкоди, такі дії як юридичні реалії розрізняються на злочини, адміністративні, дисциплінарні та цивільні правопорушення. Вчинення нелегітимних дій викликає ряд правових наслідків у кримінальних, цивільних та адміністративних аспектах.

Рішення та дії органів військового керівництва та командування, які відхиляються від законодавчих норм, можуть бути оскаржені військовими у порядку, який передбачений законами, статутами Збройних Сил України та іншими законодавчими актами.

Права військової особи отримувати юридичний супровід. Військовослужбовцям надається можливість захисту відповідно до законів України. Судовий процес у випадках, що стосуються військовослужбовців на українській території, проводиться згідно з українським законодавством. Для військових, що служать за кордоном, вони відбуваються відповідно до міжнародних угод, які були ратифіковані Верховною Радою України.

1.3 Особливості правового забезпечення соціального захисту військовослужбовців за контрактом, мобілізованих та військових пенсіонерів у військовий час

Наукові думки з приводу категорійного апарату правового застосування соціального захисту військовослужбовців мають різний характер. Згідно з поглядами А. Бейкуна та А. Клачко, захист прав військовослужбовців представляє собою державні дії, які виконуються визначеними для цього органами для відновлення порушених прав та забезпечення юридичних обов'язків. Ці автори підкреслюють важливість

категорії забезпечення юридичних обов'язків, оскільки право на соціальний захист визначається державою як її обов'язок перед військовослужбовцями.

Вчені у контексті правової теорії мають різні інтерпретації «соціального захисту».

Наприклад, В. Журавський розглядає його як систему державних гарантій прав громадян України на матеріальне підтримання у певних обставинах.

Дідківська Л.І. та Головка Л.С. розуміють соціальний захист як державну підтримку окремих верств населення, особливо тих, які вразливі до ринкових ризиків.

Вивчаючи різні погляди на тему «соціальний захист», можемо виділити деякі його ключові аспекти, такі як комплексність, юридичну визначеність та соціальну значущість.

О.П. Сайнецький вказує, що це стосується осіб, що живуть в особливих умовах, які відрізняються від загальноприйнятих. Згідно з українським законодавством, соціальний захист військовослужбовців визначається як діяльність держави, націлена на надання юридичних та соціальних гарантій у відповідності до їх специфічної службової діяльності.

Вчені акцентують увагу на тому, що наукові погляди підсилюють основи законодавства.

Згідно з поглядами Л. Новак-Каляєвої, сучасні тенденції ХХІ століття акцентують на важливості формування новітньої генерації військових. Це, в свою чергу, вказує на необхідність вдосконалення механізмів захисту їх прав, особливо у соціальному аспекті. Забезпечення соціальних гарантій підвищує престиж військової професії та сприяє привабленню в Збройні Сили України кваліфікованих спеціалістів. Це ключовий чинник для успішної військової реформи, ефективності армії та її боєготовності.

О. Василик висловлює думку про важливість державних соціальних гарантій як вирішального фактору соціально-економічної стабільності країни. Для забезпечення обороноздатності держави необхідно гарантувати

соціальні права військовослужбовців, що включають в себе належне грошове утримання, службове житло, медичні послуги, пенсії, гранти, різноманітні виплати та інші пільги.

М.О. Шишлюк та С.М. Чимишенко вважають систему матеріального забезпечення як ключовий компонент соціального захисту військових. До цієї системи входять грошове, житлове, речове, медичне забезпечення, а також різні види компенсацій та виплат.

Документ РНБО України, датований 25.03.2021 р., «Про Стратегію воєнної безпеки України», встановлює прямий та опосередкований зв'язок між державною політикою у військовій сфері та гарантіями соціальної безпеки військовослужбовців, зокрема у частині їх матеріального забезпечення.

Соціальний захист військовослужбовців має своє законодавче регулювання в рамках Конституції, законів та інших правових документів. Існують дві категорії правових актів, які стосуються цього питання: перша - основні закони, що формують державну стратегію та регулюють соціальний захист загалом; друга - специфічні закони та підзаконні акти, призначені для соціального захисту певних груп осіб, наприклад, військовослужбовців та їх родин.

Основний документ першої категорії – це Конституція України, яка у статті 17 встановлює: «Держава надає соціальний захист громадянам, які служать в Збройних силах України та інших військових утвореннях, а також їх родинам».

Друга категорія заключає в собі численні закони, спрямовані на соціальний захист військових, зокрема: «Про Збройні Сили України»; «Про соціальний і правовий захист військових та їх родин»; «Про державні гарантії соціального захисту військових при їх відставці через реформи Збройних Сил»; «Про пенсії військових та працівників органів внутрішніх справ».

Деякі аспекти соціального захисту військових враховані в кодексах, які регулюють різноманітні аспекти громадського життя, зокрема в Податковому, Житловому та Земельному кодексах України.

Український закон «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» відіграє центральну роль у відповідній сфері, акцентуючи на комплексі державних соціальних зобов'язань. Цей документ передбачає повний перелік пільг та соціальних послуг для осіб, які брали участь у військових конфліктах, а також для ветеранів. Даний закон також став основою для реалізації соціального співробітництва в контексті захисту соціальних прав учасників бойових дій.

Основним законодавчим актом, який регулює соціальний захист військовослужбовців в Україні, є Закон України «Про соціальний та правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей». Згідно Конституції України, він встановлює ключові принципи державної діяльності в області соціального захисту військовослужбовців та їх родин, а також забезпечує їх єдиним системним захистом у різних сферах життя, покликаним сприяти виконанню їх обов'язку захисту держави.

Згідно статей 1 та 2 зазначеного законодавчого акту, військовослужбовцям гарантуються повні права і свободи людини, визначені Конституцією та іншими законами України, враховуючи специфіку їх служби. Окрім того, вони отримують певні законодавчо встановлені пільги, гарантії та компенсації через особливий характер військової служби, який пов'язаний із захистом держави.

Держава забезпечує належний матеріальний (харчування, одяг) і фінансовий догляд для військовослужбовців. Конкретно, вони отримують регулярний місячний заробіток, додаткові виплати, премії та компенсації за участь у військових операціях або перебування у полоні чи оточенні.

Під час воєнного стану представникам Збройних Сил України виплачується додаткове грошове винагородження до 30 000 гривень щомісяця. Ті, хто активно залучені до військових дій, можуть отримати до

100 000 гривень щомісячно, в залежності від часу їхньої участі (Постанова КМУ, 2022). Військовослужбовці також користуються медичними послугами. Їм надається право на відпустку навіть під час воєнного стану. Особи, які були мобілізовані, мають можливість отримати статус учасника бойових дій при наявності підстав. Військові (учасники бойових дій, особи, які отримали інвалідність через війну) мають право на безкоштовну правову консультацію. Закон також гарантує одноразову виплату у випадку смерті військовослужбовця. Є декілька ключових законодавчих актів України, які стосуються соціальної підтримки військових, зокрема, «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні» та «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні».

В сфері соціального захисту військовослужбовців в Україні до ключових нормативно-правових актів можна віднести: «Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю», «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії», «Про житлово-комунальні послуги», «Основи законодавства України про охорону здоров'я» та інші. Щодо питань пенсійного забезпечення військовослужбовців, вони регулюються, зокрема, Законами України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» та «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб».

У контексті сучасної реальності актуальність набувають міжнародні правові документи, які регламентують соціальний захист військовослужбовців у часі бойових конфліктів. До них входять: Женевські конвенції, що стосуються поліпшення умов для поранених і хворих у військах, а також процедур поводження з військовополоненими. Римський статут міжнародного кримінального суду, прийнятий у 1998 році, також входить до цього списку ключових документів.

У Законі України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» визначені гарантії для військовослужбовців та їхніх родин під час особливих умов служби.

Відповідно статті 4 цього Закону, відповідальність за реалізацію гарантій, передбачених Законом та іншими нормативами в сфері соціально-правового захисту, належить до компетенції державних органів та органів місцевого управління.

Для військовослужбовців, мобілізованих під час особливих обставин, існує пріоритетне право на укладення контракту для продовження служби після завершення цього періоду, як вказано у пункті 6 статті 8 Закону.

Під час особливого періоду, що починається з моменту оголошення мобілізації та триває до введення воєнного стану або до рішення про демобілізацію, військовослужбовці мають право на отримання річної відпустки. Однак така відпустка може бути надана лише за умови, що відсутні не більше 30% військовослужбовців зазначеного підрозділу чи категорії, як зазначено в пункті 17 статті 101 Закону.

У ситуації воєнного стану, особливі умови дозволяють військовослужбовцям отримувати часткову річну відпустку або відпустку з особистих причин. Така відпустка може тривати до 10 днів, без урахування часу на дорогу в межах країни. Ці умови враховані у пункті 18 статті 101 Закону. Важливо пам'ятати, що така часткова відпустка може бути використана лише один раз на рік, і тільки за умови, що відсутні не більше 30% військовослужбовців від загального числа певної категорії або підрозділу.

Військовослужбовці, які були призвані до служби під час мобілізаційних заходів на визначений час, а також ті, хто служив у час дії особливого періоду і брав участь у діях з метою забезпечення національної безпеки та протидії агресії Російської Федерації у Донецькій і Луганській областях, мають певні привілеї. Перебуваючи на фронті чи в районах, де проводяться відповідні операції, на них не накладаються штрафні санкції чи

пеня за невиконання обов'язків перед різними установами і фізичними особами, включаючи банківські установи. До них також не застосовуються проценти за користування кредитами (згідно пункту 15 статті 14 Закону).

Додатково, працівники, які були мобілізовані на строкову військову службу, службу за призовом для офіцерів, або на службу за контрактом, мають гарантоване збереження їхнього місця роботи та посади. Це стосується будь-якої організації, установи або підприємства, незалежно від їх підпорядкування та форми власності, включаючи фермерські господарства і сільськогосподарські кооперативи. Також це правило застосовується і до працівників у фізичних осіб-підприємців, де вони працювали до моменту свого призову (згідно третьої частини статті 119 Кодексу законів про працю).

Членам родин військовослужбовців, які служать у військових формуваннях під час особливих умов, надається гарантія отримання грошових виплат від їхнього військового родича у випадку, коли останній не може отримати ці кошти через активну участь у бойових подіях або спецопераціях. Тому у цих ситуаціях грошове забезпечення переказується прямо родинам військовослужбовців, як зазначено в пункті 61 статті 18 відповідного Закону.

Важливо відзначити, що Кабінет Міністрів України, разом із місцевими органами влади, підприємствами, установами та іншими організаціями, може встановлювати додаткові пільги і гарантії, спрямовані на соціальний захист родин військовослужбовців. Це підкреслює наскільки держава цінує та підтримує їхній внесок у забезпечення безпеки країни.

Додатково, варто звернути увагу на пункт 25 підрозділу 10 розділу XX Податкового кодексу України. Він зазначає, що самозайняті особи, включаючи фізичних осіб-підприємців і осіб, що займаються самостійною професійною діяльністю, незалежно від наявності у них найманих працівників, під час проходження військової служби отримують звільнення від нарахування та сплати податків на доходи фізичних осіб. Також ці особи

звільняються від обов'язків щодо єдиного податку, включаючи подання податкової звітності.

Згідно із Законом України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», передбачена гарантія виплати пенсій тим, кого мобілізовано на військову службу на час особливого періоду.

Згідно статей 10 та 15 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», сім'ям рядових та командного складу органів внутрішніх справ, які загинули чи померли внаслідок травм, отриманих під час участі в антитерористичних діях на захист незалежності та територіальної цілісності України, надаються пільги, визначені цим Законом.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ТА ЧЛЕНІВ ЇХ СІМЕЙ В УКРАЇНІ

2.1. Основні проблеми та їх причини у сфері соціального захисту

Події на сході України у період 2014 – 2017 років істотно розширили область застосування системи соціального захисту. Виникла виражена необхідність у наданні соціального захисту особам, які виконували військовий обов'язок, та іншим учасникам збройного конфлікту. За показниками зарубіжного та внутрішнього досвіду, низький ступінь соціального захисту військовослужбовців адверсно впливає на стан армії, зменшує мотивацію, викликає розчарування та інше.

Аналіз державної політики виявив, що вона відзначається некоординованістю та розрідженістю впроваджених заходів, обмеженням інструментів для впровадження глибоких змін, ігноруванням об'єктивних факторів та іншими аспектами.

Основні проблеми соціального захисту для даної категорії осіб включають:

- брак уніфікованого реєстру військовослужбовців, що дозволив би забезпечити їм і їхнім сім'ям відповідний ступінь соціального захисту та гарантій;
- відсутність ефективної схеми фінансового забезпечення військовослужбовців;
- недостатньо ефективний процес забезпечення житлом військовослужбовців та їхніх родин;
- неефективність наявної системи пільг і компенсацій для військовослужбовців та їх родичів;
- недостатній механізм вирішення соціальних питань у ситуації військової підготовки, виконання бойової та допоміжної служби;

- брак системи психо-фізіологічної реабілітації;
- не наявність забезпечення санаторно-курортним лікуванням.

Державна стратегія в області соціального захисту ветеранів війни та військовослужбовців включає заходи щодо їхньої адаптації та психологічної реабілітації, надання санаторно-курортних послуг, технічних та інших засобів реабілітації, забезпечення ветеранів війни житлом, доступ до освітніх сервісів, соціальна та професійна інтеграція військовослужбовців, звільнених з армії, інших учасників АТО та осіб, які завершили військову службу, організація їх поховання.

Крім цього, обов'язками Держслужби є надання волонтерської підтримки: особам, що взяли на себе відповідальність за виконання або супровід діяльності, асоційованої з антитерористичною операцією, бойовими зустрічами, військовими конфліктами, включаючи період догляду за хворими, особами з інвалідністю, самотніми, людьми похилого віку та іншими особами, які через свої фізичні, матеріальні або інші особливості вимагають підтримки та асистенції і проживають у зоні антитерористичної операції, бойових дій, озброєного конфлікту.

Аналітичний огляд сучасного стану розв'язання питань соціального захисту військових показує наступні характеристики процесу.

По-перше, важливим залишається питання покращення рівня фінансового забезпечення військових Збройних Сил України, розробка ефективної системи матеріальної мотивації та соціальної опіки мобілізованих військовослужбовців, що приймають активну участь у військових діях.

Проблема соціального захисту військовослужбовців також включає в себе відсутність дієвого механізму вирішення проблем житла. На фоні того, що в Україні існує Комплексна програма житлового забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і керівного складу, митних службовців та їхніх родин, через хронічне недостатнє фінансування ефективність цієї програми як засобу розв'язання житлових проблем військових є дуже обмеженою.

Наприклад, у 2010 – 2013 роках, при загальній чисельності військовослужбовців, які мали потребу в поліпшенні житлових умов, на рівні 44-45 тисяч, умови проживання покращено для 2 тисяч сімей [23].

Позитивним заходом стало виділення із державного бюджету у 2015 році 1140,5 млн гривень на зведення та придбання житлових приміщень для військовослужбовців Збройних Сил України, що дозволило Міністерству оборони вирішити питання з будівництвом та придбанням понад трьох тисяч квартир.

Система пріоритетних послуг для військовослужбовців, ветеранів бойових дій, учасників АТО та їх рідних не відображає сучасних вимог. В основному, вона носить компенсаційну природу, але не стимулюючу, не відображає реалій повсякденного існування і не корелює з вимогами до національної оборони, зокрема, з терміною потребою створення ефективних методів соціальної підтримки громадян, щоб вони виконували свої військові обов'язки.

Військовослужбовці, яким визначено статус (та отримано посвідчення) учасника бойових дій, можуть користуватися пільгами, передбаченими статтею 12 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту». Обмежений бюджет, який відводиться на пільги для військовослужбовців і ветеранів, ділиться між отримувачами, що призводить не тільки до нездатності вирішити їхні соціальні проблеми, але й викликає соціальний дискомфорт.

Зараз актуальним є питання адаптації військовослужбовців, які брали участь у бойових діях, до умов мирного життя. Основний акцент слід робити на відновленні їхнього здоров'я та допомогу в трудоустрої.

Щоб отримати путівку, особи мають бути зареєстровані в органах соціального захисту за місцем прописки, а ті, хто переїхали з тимчасово окупованих територій або районів бойових дій, – за місцем фактичного проживання, відповідно до документації про їхню реєстрацію як осіб, що переміщуються.

Органи соціального обслуговування спрямовують військовослужбовців до підприємств, закладів, організацій, де проводяться психологічні реабілітаційні заходи.

Державний бюджет фінансує вказані послуги, а також послуги по протезуванню за допомогою передових технологій, які ще не доступні в Україні; надає житло особам, які брали активну участь у війні та втратили працездатність своїх ніг.

Тому, на наше переконання, формування ефективної системи соціальної підтримки військовослужбовців є ключовим і відповідальним завданням держави для забезпечення національної безпеки.

2.2 Система соціального захисту військовослужбовців в Україні

Процес формування та соціального страхування різноманітних військових одиниць відбувався у відповідності з історією розвитку людської культури, слідуючи основним принципам. Тривалі століття формувалися погляди на військові утворення та на озброєну громадськість, взаємодії між ними та з державою, яка була основним замовником їхніх унікальних послуг. Паралельно з прогресом суспільних стосунків еволюціонувало законодавство, яке керувало аспектами військової служби та соціального захисту військових. Завдання правового управління та конкретного забезпечення соціального захисту завжди були на першому плані.

На сучасній стадії перебудови Збройних Сил України в контексті переходу економіки країни від відносин з Російською Федерацією до співпраці з Європейським Союзом питання соціальної захищеності військовослужбовців є надзвичайно важливим. Це пов'язане з різкими перетвореннями в економічній сфері, соціальних стосунках, а також у нормативній базі, яка регулює соціальний захист населення, зокрема військових, переосмисленням Збройних Сил України та необхідністю наблизити їх до європейських норм.

Хоча Конституцією України (ст. 17) визначено [1], що держава гарантує соціальну захищеність громадян і членів їхніх родин, які служать у Збройних Силах України, а Закон України «Про соціально-правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» встановлює систему та суть соціального захисту військових [3], проте на цьому етапі країна не здатна забезпечити ефективний та реальний соціальний захист військовослужбовців та їх родин. Причиною цього є складна фінансова обстановка в нації і, відповідно, недостатнє фінансування Збройних Сил України. В Збройних Силах України в даний час відбуваються процеси, асоційовані з оптимізацією кількості персоналу. Потрібно здійснити відпустку великої кількості працівників та забезпечити адекватні соціальні гарантії. У цьому контексті особливо важливо розглянути питання вдосконалення як системи соціального захисту військовослужбовців, так і правової бази, що б гарантувала відповідний соціальний захист військових.

На сучасний момент в Україні майже немає наукових робіт, в яких б вивчалися всебічно проблеми соціальної підтримки військовослужбовців. При цьому окремі аспекти стосовно соціального оборону військових досліджено в наукових творах В.І. Алещенка, де вчений розглядає ключові положення українського законодавства щодо соціально-правової оборони військовослужбовців. У дослідженні розглянуто види активності, які заборонені для військовослужбовців Збройних Сил України, їхні права та обов'язки, пільги, а також проводиться аналіз законодавства з пенсійного забезпечення [3].

Науковець М.І. Карпенко розкриває суть правової діяльності у Збройних Силах України, особливо у контексті забезпечення юридичного та соціального захисту військовослужбовців, громадян, які завершили військову службу, і членів їхніх родин [36].

У наукових розробках вченого І.І. Марк акцентується на одній з найбільш актуальних тем соціальних гарантій військовослужбовців – фінансовому забезпеченні. Автор досліджує його стан, виявляє проблемні

моменти щодо забезпечення військовослужбовців всіма належними виплатами та пропонує способи їх розв'язання [49].

Також питання соціального захисту як складової конституційно-правового статусу військовослужбовців висвітлюються у наукових працях В.Й. Пашинський та інших [57].

Згадані вище дослідження мають значущий, але в основному публіцистичний характер, і в деяких випадках відсутній системний науковий аналіз проблем соціального захисту військовослужбовців, а переважно представлено чисто юридичний аналіз нормативно-правової основи соціального забезпечення військовослужбовців України.

На сучасному етапі вчені мають різні погляди на те, як визначити соціальний захист, зокрема щодо певних соціальних груп громадян, для яких соціальний захист передбачений через особливості їхньої професійної роботи. В юридичних джерелах під терміном «соціальний захист» інтерпретується набір економічних, правових, адміністративних та інших заходів держави, спрямованих на забезпечення соціальних прав та гарантій своїх громадян.

Конституційний принцип України визнає соціальний захист як основу соціальної держави (згідно статті 1 Конституції України). Його метою є піклування держави та суспільства про тих громадян, які знаходяться в складних життєвих обставинах, таких як вік, здоров'я, соціальне положення, недостатня матеріальна підтримка та інше [1].

За словами науковця Н.Б. Болотіна, соціальний захист можна описати як комплекс правових, економічних, фінансових та управлінських ініціатив і дій, прийнятих державою для захисту громадян від небезпек та ризиків, пов'язаних з соціальними чинниками [17].

Науковець О.М. Щербінін вважає, що «соціальний захист військовослужбовців Збройних Сил України» полягає у діяльності держави, яка має на меті виконання завдань соціальної політики з метою надання військовослужбовцям Збройних Сил України можливості на достойне та

здорове життя, що сприяє їх особистісному розвитку, моральному та фізичному відновленню у виконанні службових обов'язків [75].

Враховуючи вищезазначені поняття соціального захисту загалом та соціального захисту осіб, які проходять військову службу, ми приходимо до такого визначення соціального захисту військовослужбовців: це комплекс юридичних, економічних, соціальних та організаційних ініціатив держави, які мають на меті гарантування соціального захисту військовослужбовців і сприяють повній реалізації їхніх конституційних прав та свобод, пов'язаних із виконанням військових обов'язків, що супроводжується обмеженням деяких громадянських прав, додатковим фізичним та психологічним навантаженням, а також ризиком для життя та здоров'я.

Соціальний захист слід вважати юридичною та економічною категорією. Він є механізмом перерозподілу доходів та зменшення соціальної нерівності, зокрема, через соціальне забезпечення, коли частка національного доходу витрачається на підтримку соціально вразливих груп населення.

Цей перерозподіл доходів може бути реалізований тільки за допомогою правового регулювання. Правові норми визначають організаційно-правові форми соціального захисту, джерела його фінансування, категорії осіб, які мають потребу в соціальному забезпеченні, а також критерії та процедуру надання такого забезпечення. У цьому контексті соціальний захист розглядається як юридична категорія.

Додатково, термін «соціальний захист» використовується у науковій літературі у різноманітних контекстах: соціально-історичний аспект матеріальної підтримки осіб похилого віку та інвалідів; специфічна форма розподільчих відносин, які виникають під час розподілу частки суспільних фондів споживання; суб'єкт соціальної політики країни; неодмінний компонент стилю та якості життя; автономна функція держави; юридична форма матеріального забезпечення певних категорій громадян; форма опосередкованого стимулювання активної участі громадян у соціально-

економічному розвитку суспільства; конституційне соціальне право особи; галузі права і так далі.

З нашої точки зору, нинішня система соціального захисту осіб, які проходять військову службу, представляє собою узгоджену організаційну активність державних органів та громадськості, спрямовану на забезпечення виконання прав, свобод та законних потреб, а також надання пільг, гарантій та компенсацій особам, які виконують службові завдання. Зобов'язання у сфері військової служби визначаються діючим законодавством.

Соціальний захист військовослужбовців Збройних Сил України формує систему, оскільки вона ділиться на взаємозалежні та взаємодіючі елементи та компоненти. Ці елементи мають свою власну організацію і можуть бути визначені як підсистеми первинної системи вищого порядку.

Виділені таким способом підсистеми можуть, у свою чергу, бути розділені на взаємозв'язані підсистеми другого та наступних ступенів. При цьому, кожна система повинна бути нормованою. Процес координування багаторівневої ієрархії будь-якої системи, забезпечуючи зв'язок між її різними рівнями, виступає у вигляді управлінського процесу, як методи взаємодії різних за ступенем жорсткості і формами рівнів, що забезпечують нормативне функціонування і розвиток у складних системах.

Систему соціального захисту військовослужбовців в Україні раціонально вдосконалювати, виходячи з визначених принципів (рис. 2.1).

В даний час система соціального захисту військовослужбовців охоплює права і свободи, гарантії, пільги та компенсації, закріплені законодавством, які надаються військовослужбовцям у зв'язку з виконанням ними військових обов'язків.

Пільги, а саме спеціальні права, переваги та пільги, які встановлені законодавством для компенсації обмежень їх прав та свобод, пов'язаних з відбуванням військової служби, та заохочення інтересу до такої служби.

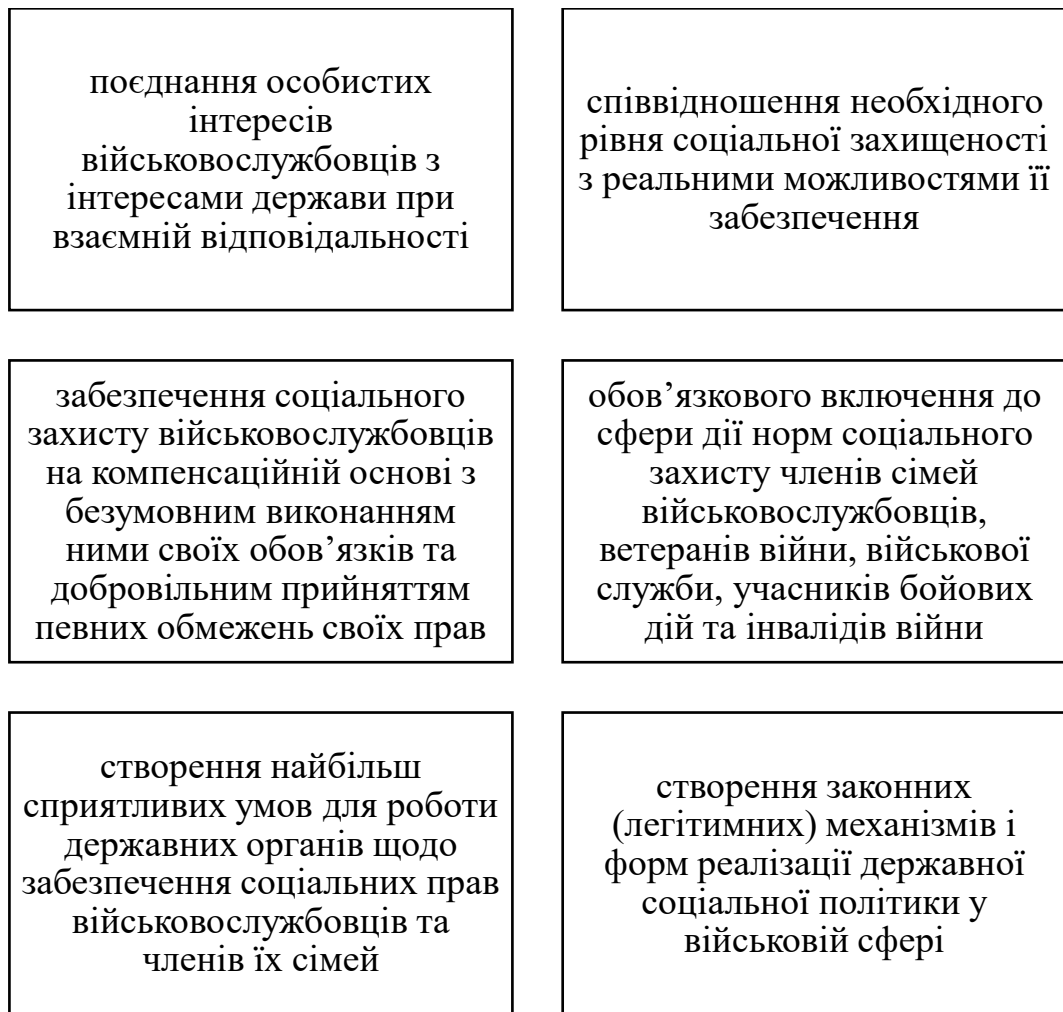

Рис. 2.1. Принципи системи соціального захисту військовослужбовців в Україні

Військовослужбовцям надаються різноманітні пільги, до яких відносяться: пільги на придбання житла, підтримка здоров'я, забезпечення освіти, знижки на транспортні та поштові послуги, а також страхові компенсації. Ці пільги можуть залежати від категорії військовослужбовця, частоти їх надання (одноразове, щомісячне, щорічне) та їх спрямованості (індивідуальні чи сімейні) [56].

Давайте розглянемо основні пільги для військовослужбовців, які визначені діючим законодавством.

Щодо оздоровлення, військовослужбовці, а також військовозобов'язані та резервісти, які беруть участь у навчальних або спеціальних зборах,

користуються правом на безкоштовну кваліфіковану медичну допомогу у військових медичних закладах.

Членам сімей військових (за винятком тих, хто проходить строкову службу або є курсантами вищих військових навчальних закладів та інших установ з військовими підрозділами) медичне обслуговування надається в державних чи місцевих медичних установах згідно місця їх проживання.

Військовослужбовцям (крім тих, хто проходить строкову службу) та їхнім родинам надається можливість одного разу на рік користуватися санаторно-курортним лікуванням та відпочинком в установах Міністерства оборони України або інших закладах, визначених законодавством, із знижкою на вартість путівки.

Щодо безоплатного проїзду, військовослужбовцям надаються пільги під час відпустки, переходу на нове місце служби або при звільненні в рамках території України.

Військові, які проходять строкову службу, можуть використовувати усі види публічного транспорту, включаючи приміське та міжміське сполучення (за винятком таксі).

Родинні члени військових (крім тих, хто проходить строкову службу) мають змогу скористатися безоплатним перевезенням залізничним, авіаційним, морським та автотранспортним шляхами (крім таксі): від місця проживання до місця служіння військового у зв'язку з його переміщенням; до локації відпочинку військового в межах України; під час звільнення військового чи у випадку його смерті – до обраного місця проживання в межах країни.

При відправленні у службову поїздку, до нового місця служби, а також до місця відпочинку та назад, військовослужбовці мають можливість придбати для себе та своїх родинних членів проїзні документи на всі види транспорту за кордонами України.

У контексті трудових відносин та соціального захисту військовим надаються певні пільги: період служби громадян України в армії

враховується у страховий стаж, трудовий стаж, стаж роботи за фахом, а також стаж держслужби.

Дружині (чоловіку) військовослужбовця щороку головна відпустка призначається за її бажанням у зручний для неї (його) період, одночасно із щорічною головною відпусткою військового.

Військові строкової служби мають можливість безплатно відправляти та отримувати листівки. Особистий одяг осіб, призваних на строкову військову службу, передається без витрат.

Військовослужбовці, які служили за викликом і до цього працювали в компаніях, органах та інших установах, незалежно від форми власності та способу управління, мають можливість повернутися на роботу на ті ж самі місця або до їхніх правопреемників упродовж трьох місяців після звільнення з військової служби на посаду, яка не нижча тієї, що була до призову.

Жінкам (чоловікам) військовослужбовців, за винятком тих, хто служив за викликом, при розірванні трудового контракту через перехід на військову службу виплачується фінансова допомога у розмірі середньої місячної зарплати в іншій регіоні. При тимчасовій втраті працездатності жінкам (чоловікам) військовослужбовців надаються листки непрацездатності, що рівні 100% середньої місячної зарплати, незалежно від страхового досвіду.

Військовослужбовцям, не враховуючи тих, хто служив за викликом, при звільненні з військової служби з причин, пов'язаних із віком, станом здоров'я, або у зв'язку із зменшенням штатів або проведенням організаційних дій, виплачується одноразова грошова допомога у розмірі 50% місячного грошового утримання за кожен рік служби. Військовослужбовцям, які покидають службу за особистим бажанням з сімейних причин чи інших вагомих обставин, перелік яких встановлює Уряд України, виплачується одноразова грошова допомога у розмірі 25% місячного грошового забезпечення за кожний рік служби.

Для військовослужбовців передбачається скорочений термін служби (страховий стаж) для отримання пенсії у порівнянні з іншими громадянами [6].

Гарантії являють собою зобов'язання, які зобов'язують державу виконувати певні обов'язки та брати на себе повну фінансову та матеріальну відповідальність за їх виконання. Вони поділяються на категорії: гарантії фінансового та матеріального забезпечення; гарантії нормативного робочого часу, відпочинку, відпусток; гарантії отримання освіти; гарантії забезпечення житлом [10].

Основним стимулюючим чинником є матеріальне забезпечення військовослужбовців. У Збройних Силах України фінансове забезпечення військовослужбовців встановлюється відповідно до посади, військового звання, тривалості, інтенсивності та умов служби, кваліфікації, наукового ступеня та вченого звання [59]. Держава гарантує військовослужбовцям адекватне матеріальне та інші види забезпечення, що відповідають умовам служби та сприяють утриманню кваліфікованих кадрів.

Забезпечення нормативного тривалості служби, періодів відпочинку та відпусток визначається наступним чином: для осіб, які проходять службу в армії, за винятком тих, хто служить за контрактом, передбачено п'ятиденний робочий тиждень із двома вихідними. У свою чергу, для контрактників, студентів (слухачів) військових учбових закладів та студентів інших вузів, що мають військові навчальні підрозділи чи центри, встановлено шестиденний робочий тиждень із одним вихідним.

Особам, які не є контрактниками, призначається річна базова відпустка, протягом якої зберігається їхнє фінансове та матеріальне забезпечення, а також надається фінансова допомога на оздоровлення, еквівалентна їхньому місячному доходу.

Довжина щорічної основної відпустки для військових, чия служба тривала до 10 років, дорівнює 30 дням; для тих, хто служив від 10 до 15 років

– 35 дням; від 15 до 20 років – 40 дням; і тим, хто служив понад 20 років – 45 дням.

Також існують гарантії освітнього характеру: військовослужбовцям дозволено навчання в різних учбових закладах без відриву від служби, відповідно до правил, встановлених відповідними положеннями про військову службу громадян України.

Гарантії щодо житла включають забезпечення військовослужбовців місцем проживання відповідно до Житлового кодексу України та інших законодавчих актів [1-5]. Проте, питання забезпечення житлом в даний час є однією з найактуальніших соціальних проблем, оскільки очікування на отримання житла у Збройних Силах України зачіпає понад 45 тисяч осіб.

Військовослужбовцям також призначається винагорода за виконання обов'язків по військовій службі.

Компенсації представляють собою відшкодування з державного бюджету додаткових витрат, які класифікуються наступним чином:

- у випадку смерті;
- у випадку втрати працездатності [1-5].

Отже, родинам військовослужбовців, які загинули або померли під час служби, видається допомога на організацію похорону, а також компенсуються витрати на ритуальні послуги та спорудження меморіалів.

У випадку смерті військовика під час виконання ним службових обов'язків, компенсаційні виплати належать родині покійного, а при відсутності таких виплат – батькам та утриманцям. Розмір одноразової фінансової допомоги становить еквівалент десяти років грошового утримання загиблого на останньому робочому місці. Одноразова грошова допомога у випадку смерті (загибелі) військовослужбовця не має бути менше 100-кратного прожиткового мінімуму, визначеного законом для працездатних громадян на момент виплати.

Родичі військовослужбовців, які загинули, померли або зникли під час служби, мають право на безкоштовний проїзд усіма видами міського

пасажирського транспорту (за винятком таксі) у межах їхнього адміністративного району, а також залізничним і водним приміським транспортом та автобусами приміських маршрутів. Для них передбачено 50% знижку на міжміський залізничний, авіаційний, водний та автотранспорт відповідно до закону.

У випадку втрати працездатності в результаті поранення, контузії, травми або інвалідності, що виникла під час служби або не пізніше трьох місяців після звільнення, військовослужбовцеві належить одноразова грошова допомога, розмір якої залежить від ступеня втрати працездатності та дорівнює до п'яти років зарплати за останньою посадою [2].

Правові норми, закріплені в Конституції України та діючому законодавстві, щодо соціального захисту громадян, які служать в Збройних Силах України, не завжди впроваджуються в повній мірі. Головна причина – це недостатнє фінансування Збройних Сил України, яке складає менше 2% річного ВВП країни. Ситуація з житловим забезпеченням військовослужбовців також є проблематичною через обмежені кошти, значну частину яких надає спеціальний фонд держбюджету, що не має стабільних джерел надходжень.

Зміни до деяких статей Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їхніх сімей», які стосуються припинення видачі військовослужбовцям харчових пайків або, за їхнім бажанням, грошової компенсації замість них та матеріальних благ, свідчать про зниження рівня соціального забезпечення військовослужбовців.

2.3. Зіставлення ситуації в Україні із загальносвітовою практикою соціального захисту військовослужбовців за контрактом, мобілізованих та військових пенсіонерів у військовий час

Війна в Україні призвела до зростання числа осіб, що шукають роботу, а також до поширення тіньового сектору ринку праці. З моменту початку

масштабних бойових дій 1 320 тис. працівників (що становить 28% від загальної кількості) малих, середніх та мікропідприємств були звільнені. 18% з них отримали невикладувану відпустку, а зарплата 22% знизилася. Згідно даним Міністерства економіки, на початок 2023 року кількість безробітних досягла 2,6 млн людей. Але, як вказують дані Національного банку України, ця цифра може коливатися від 4,2 до 4,8 млн. Повна картина залишається нез'ясованою через тіньовий сектор праці в Україні. Протягом війни в Україні не проводилась реєстрація громадян, що працюють нелегально. Згідно з Державною службою статистики, до 24 лютого 2022 року число неофіційно зайнятих громадян було 3 млн, з яких 1,7 млн - це незареєстровані підприємці. Припускаючи, Міністерство економіки вважає, що під час війни ця кількість могла збільшитися [6].

На 1 січня 2023 року в Державному центрі зайнятості було зареєстровано 186,5 тис. осіб. При цьому спостерігався різкий ріст безробітних серед жінок - вони складають майже 70% від усіх, хто зареєстрований у центрі [7].

Одночасно, серед безробітних, які користувалися послугами Держслужби зайнятості з 1 березня 2022 року по 30 березня 2023 року, 8 911 були учасниками бойових дій: 1 931 зареєстровані як безробітні, 2 362 працевлаштовані, 118 проходили професійне навчання.

Ураховуючи вищезазначені обставини у сфері трудових відносин та економічному становищі України, задоволення потреб у фінансовій незалежності та автономії ветеранів Війни в Україні у значній ступені залежить від самих ветеранів, їхніх близьких та громадськості. Забезпечення зайнятості ветеранів, яке є однією з прямих доріг до добробуту та відновлення після Війни в Україні, на стратегічному рівні співпадає з питаннями медичного обслуговування, фізичної та психічної реабілітації.

При детальному аналізі наукових робіт та висвітлення потреб ветеранів у зайнятості протягом всього періоду воєнної агресії Росії на території України, можна виявити, що згадана проблематика до цього часу не

отримала достатньої уваги, а дослідницькі роботи з цього питання виконувалися спорадично, завдяки ініціативі та підтримці зацікавлених громадських та міжнародних організацій. При цьому, у висновках цих невеликих за обсягом досліджень, виявляються тенденції, невідповідні для трудоустрою ветеранів.

Зокрема, згідно з дослідженням, здійсненим у межах Програми реінтеграції ветеранів IREX, 32% ветеранів, які змушені були шукати роботу після служби, відзначали небажання роботодавців приймати їх на роботу у зв'язку з їхнім статусом. Згідно з результатами дослідження «Життя після конфлікту», проведеного у 2019 році, 24% колишніх бійців вказували на відчуття дискримінації через статус ветерана при пошуку роботи, та 80% ветеранів не зазначають свій військовий досвід у CV (за даними «Центру зайнятості вільних людей»).

Незважаючи на активні зусилля громадських організацій, які розробляють заходи для сприяння трудоустрою ветеранів у цивільному житті, ініціативи, спрямовані на зміну відношення до ветеранів на ринку праці, поки що не спостерігаються [8].

У 2021 році веб-портал з працевлаштування Harry Monday спільно з громадською організацією «Професіонали майбутнього» здійснили опитування серед учасників АТО/ООС. Метою було встановити, на які труднощі та упереджене ставлення з боку роботодавців стикаються ветерани під час спроби знайти роботу. Дослідження тривало з 3 по 13 грудня 2021 року, включаючи 77 ветеранів АТО/ООС, з якими також було проведено дві глибинні бесіди.

Результати показали, що перед службою у зоні АТО/ООС більшість ветеранів мали офіційне працевлаштування, а 33% працювали неофіційно чи займалися бізнесом. По завершенні служби 55% спробували повернутися на своє попереднє місце роботи, тоді як 45% обрали інший шлях. Втім, 62% опитаних не змогли повернутися на свої попередні посади.

До основних причин належать:

- вибір іншого шляху кар'єрного розвитку;
- травми, отримані під час служби, що обмежують можливості працевлаштування у попередньому вигляді;
- неофіційне працевлаштування, внаслідок якого роботодавці відмовилися приймати їх назад.

Опитування також виявило ряд особистих перепон, які утруднювали пошук роботи для ветеранів АТО/ООС. Серед них – відчуття неважливості військового досвіду для цивільної кар'єри, сумніви у власних професійних здібностях та припущення, що вони не зможуть знайти спільну мову з колегами, які не мають досвіду Війни в Україні.

Великою перепорою, яку вказали учасники бойових дій, було стереотипне уявлення роботодавців про психологічні труднощі військовослужбовців, зокрема посттравматичний стресовий розлад (ПТСР), що може перешкоджати ефективній роботі та комунікації з колегами. Таке упереджене ставлення зустрічалося у третини опитаних ветеранів [9].

Згідно із статтею 12 Закону України «Про статус учасників Війни в Україні та забезпечення їх соціальної підтримки», учасникам бойових подій встановлено ряд пільгових умов. До них належать пільги у відношенні зайнятості та працевлаштування:

- надання допомоги у разі тимчасової втрати працездатності у величині 100 відсотків середньої зарплати, незалежно від досвіду роботи;
- можливість скористатись річною відпусткою в зручний час, а також отримання 14 додаткових календарних днів відпустки з утриманням зарплати за рік;
- пріоритетне право на утримання робочого місця при зменшенні кількості або штату працівників через реорганізацію виробництва та праці, а також при закритті підприємства, установи чи організації.

Статтею 13 зазначеного Закону України окреслено перелік пільг для осіб, які стали інвалідами в результаті Війни в Україні, а також для осіб, що отримали рівноправний статус. Ці пільги включають:

- пріоритетне право на утримання робочого місця при зменшенні кількості або штату працівників внаслідок реорганізації виробництва та праці, а також при закритті підприємств, установ, організацій;
- надання допомоги у разі тимчасової втрати працездатності працюючим інвалідам внаслідок Війни в Україні у величині 100 відсотків середньої зарплати, без урахування стажу роботи;
- виплата допомоги працюючим інвалідам у разі тимчасової втрати працездатності протягом до 4 місяців підряд або до 5 місяців за календарний рік, а також страхові виплати за весь час перебування в санаторії, включаючи проїзд туди і назад, якщо річна та додаткова відпустки не покривають період лікування;
- можливість використання річної відпустки в зручний час, а також отримання 14 додаткових календарних днів відпустки з утриманням зарплати за рік.
- пріоритетне працевлаштування відбувається відповідно до спеціалізації та результатів медично-соціального огляду [10].

Для учасників та учасниць Війни в Україні передбачено ваучери, які сприяють підтримці конкурентоздатності на робочому ринку, розподіл та координацію яких здійснює Державний центр праці. Використовуючи ці ваучери, ветерани мають шанс пройти перекваліфікацію для робітничих професій, навчання за спеціальністю для отримання магістерського ступеня на базі бакалаврату або іншого магістерського ступеня, а також навчання на наступному освітньому рівні (за винятком третього освітньо-наукового/освітньо-творчого рівня), спеціалізацію та вдосконалення кваліфікації в навчальних закладах або у роботодавців. У Постанові Кабінету Міністрів від 10 лютого 2023 р. № 12411 «Про затвердження Порядку надання роботодавцям компенсацій за працевлаштування зареєстрованих безробітних» встановлено механізм надання таких компенсацій роботодавцям, які працевлаштовують учасників бойових подій зі статусом зареєстрованого безробітного за рекомендацією Центру праці [11].

Задоволення потреб учасників бойових подій та осіб, які отримали інвалідність в результаті Війни в Україні, є пріоритетним завданням. Враховуючи зовнішні економічні обставини, такі як інфляція на рівні 26,6% та прямі фінансові втрати підприємств, а також рівень безробіття, воєнну ситуацію і пріоритетність державної ветеранської стратегії, слід констатувати, що можливості держави обмежені.

Тим не менше, працевлаштування ветеранів визначається як одне з ключових завдань ветеранської політики, і його реалізація стратегічно впливає на подальше поліпшення якості життя ветеранів. Враховуючи певні перепони, такі як отримані травми під час служби, відчуття неважливості військового досвіду для цивільної кар'єри та опір роботодавців через психоемоційний стан ветеранів, 62% опитаних не повернулися на попереднє робоче місце. На жаль, обмеженість досліджень та їх обсяги в останні роки у цьому напрямку не дозволяють базуватись на актуальній інформації та систематично відстежувати зміни.

Для дослідження міжнародних практик було вибрано ветеранську стратегію у Сполучених Штатах Америки, які є стратегічним союзником України. США є однією з найбільш розвинутих демократій із сильними оборонними здібностями військових. У рейтингу армій світу за версією Global Firepower-2023 США зайняли перше місце. Рейтинг формувався на базі приблизно 60 критеріїв, включаючи чисельність військ, рівень технічного оснащення, фінансові ресурси та впровадження новітніх технологій.

Загалом, чисельність військових США досягає 1 832 000 осіб, із яких 1 390 000 є активними військовослужбовцями. За своєю часткою, оборонний бюджет становить 761 мільярд доларів [12]. Ці дані є критично важливими для подальшого дослідження ветеранської стратегії США, оскільки вони формують розуміння ролі Військових Сил у країні та визначають сприйняття військових та ветеранів у громадській свідомості.

Розглядаючи досвід США у задоволенні потреб ветеранів у працевлаштуванні, слід пам'ятати, що розмова буде йти про ветеранів та ветеранок працездатного віку. Тому контекст отримання ними цього статусу, який може змінюватися в залежності від країни та її законів, є також важливим.

Відповідно до законів США, ветераном визнається будь-яка особа, що чесно служила у будь-якому з п'яти структурних підрозділів Збройних сил США (армія, флот, військово-повітряні сили, морська піхота або берегова варта) [13].

Статус ветерана не залежить від місця служби, тривалості служби чи участі в активних бойових діях. Члени Національної гвардії та резервісти розглядаються як ветерани лише у випадку, коли вони були викликані за федеральним розпорядженням. У суспільних обговореннях в США значна увага приділяється життєвому положенню ветеранів, а їх соціально-економічне положення часто аналізується у зв'язку з глибокою культурною повагою до армії як інституції та вірою у військову перевагу США.

У порівнянні із статусом ветерана в Україні, не усі американські ветерани мали можливість брати участь у воєнних конфліктах. Протягом останніх двадцяти п'яти років значна кількість ветеранів Сполучених Штатів набули бойового досвіду під час своєї служби в рамках глобальних зусиль США по боротьбі з тероризмом і через участь у Міжнародних військових місіях.

Участь у військових конфліктах поза межами своєї країни суттєво вплинула як на військових осіб – їх професійні навички, фізичний та емоційний стан, так і на суспільство США взагалі. Варто відзначити, що американська ветеранська спільнота є дуже різноманітною і розділяється на підгрупи за досвідом участі у військових діях різного характеру.

Поруч із В'єтнамською війною, в якій брала участь переважна більшість американських ветеранів старшого покоління, численні ветерани США отримали бойовий досвід у таких конфліктах як:

1) Війна в Перській затоці у 1990–1991 роках, також відома як “Операція Буря в пустелі” або Перша війна в Перській затоці. Понад 2,2 мільйони американських військових брали участь у цьому конфлікті, з яких близько 697 000 осіб активно взяли участь у бойових діях, 299 загинули. Більшість ветеранів цього періоду досі живі [14].

2) Війни проти тероризму (починаючи з 2001 року). Після атаки на World Trade Center 11 вересня 2001 року, протягом першого десятиліття протистояння тероризму, 2 333 972 американських військовослужбовців були відправлені до Іраку, Афганістану або обох цих країн станом на 30 серпня 2011 року. З них 1 353 627 осіб покинули військову службу. Згідно даних Центру даних про особовий склад збройних сил США, майже половина, або 977 542 осіб, які служили в Іраку або Афганістані, були відправлені туди більше ніж один раз. За інформацією Департаменту у справах ветеранів, 1 286 військовослужбовців зазнали ампутації в результаті війн в Іраку та Афганістані. В результаті, станом на 2011 рік, 7% населення США становили ветерани [15].

У 2022 році кількість ветеранів у Сполучених Штатах Америки сягала 18,4 мільйонів осіб, що приблизно еквівалентно 7% громадян старше 18 років. З цієї кількості приблизно кожна десята особа була жінкою. Зауважено, що серед ветеранів учасників війни чоловіча стать превалює, а також вони зазвичай старіші за інших.

Подібна ситуація частково відзеркалює особливості ветеранів, які служили під час Другої світової війни, Корейського та В'єтнамського конфліктів і яким зараз вже понад 65 років. Такі ветерани складають майже третину (6,2 мільйони) від усіх ветеранів станом на 2022 рік. При цьому 44% ветеранів (8,1 мільйон) мали досвід служби під час Першої або Другої війни в Перській затоці (Ірак, Афганістан) [16].

В 2022 році було зареєстровано 4,9 мільйонів ветеранів, які служили під час Другої війни в Перській затоці (з вересня 2001 року і далі). З них 18% склали жінки, що є значно вищим показником у порівнянні з приблизно 4%

жінок-ветеранів Другої світової, Корейської та В'єтнамської війн. Це свідчить про зростання ролі жінок у військових силах США за останні п'ятдесят років. У серпні 2022 року 42% ветеранів Другої війни в Перській затоці вказали, що служили в Іраку, Афганістані або обох країнах. Рівень безробіття серед цих ветеранів дорівнював 2,3% [16].

Загальний рівень безробіття серед чоловічих ветеранів Другої війни в Перській затоці, який складав 3,1%, був нижчим за аналогічний показник серед чоловіків, що не є ветеранами (3,7%) у 2022 році. Загальний рівень безробіття серед жінок-ветеранів цієї війни (2,9%) статистично не відрізнявся від рівня безробіття серед жінок, які не мають статусу ветерана (3,5%) у 2022 році [16].

Ці статистичні дані свідчать, що статус ветерана у США не робить його особливим серед решти працездатного населення, і немає виявлених кореляцій між масовим безробіттям та статусом ветерана, як для жінок, так і для чоловіків.

Варто відзначити, що чоловіки-ветерани Другої світової війни, що працюють у Перській затоці, зазвичай обирали управлінські, професійні та прилеглі галузі для своєї діяльності частіше, ніж їхні неветеранські колеги (43% проти 40%). З іншого боку, ці самі ветерани менш часто обирали роботу в області продажу та офісній роботі в порівнянні з тими, хто не має військового досвіду (12% і 14%). Жінки-ветерани, працевлаштовані у Перській затоці, менш імовірно обирали сферу обслуговування, ніж жінки, які не є ветеранами (13% проти 19%).

Ми можемо зробити припущення, що військовий досвід у Сполучених Штатах асоціюється з певним набором компетенцій та сприяє набуттю навичок, які дозволяють ветеранам ефективно працювати та розвиватись у комфортних умовах із належним рівнем заробітної плати. Чоловіки-ветерани, які працюють у Перській затоці, у 2022 році значно частіше обирали державний сектор для зайняття (26% проти 10%). Жінки-ветерани також частіше обирали державний сектор, ніж їхні колеги, які не мають військового

досвіду – 27% проти 16%. Зазначимо, що 14% усіх ветеранів Другої світової війни у Перській затоці працювали на федеральний уряд, у порівнянні з 2% не ветеранів. Враховуючи ці факти, можна висновок, що ветерани у США схильні продовжувати служіння державі в інших галузях, зокрема у сфері державного управління. Окрім того, уряд США стимулює ветеранів до роботи у держсекторі, надаючи їм переваги при працевлаштуванні.

Щодо ветеранів із інвалідністю, то станом на серпень 2022 року 4,9 мільйона ветеранів, що становить 27% від загальної кількості ветеранів США, мали інвалідність, пов'язану із службою. Ветеранам із такою інвалідністю визначається категорія інвалідності відповідними установами США. Відсоток інвалідності може коливатися від 0 до 100% із кроком у 10 пунктів, залежно від ступеню тяжкості порушення здоров'я. У серпні 2022 року рівень безробіття серед ветеранів із інвалідністю, пов'язаною із службою, досягав 3,6%. З них 23% мали категорію інвалідності менше 30%, а 50% – 60% та вище. У той же період ветерани із інвалідністю менше 30% мали більше можливостей для зайняття, ніж ті, хто має інвалідність 60% і вище (52,6% проти 44,2%). Рівень безробіття серед ветеранів із інвалідністю менше 30% у серпні 2022 року був 7,4%, що більше, ніж для ветеранів із інвалідністю 60% та вище (2,6%).

Отже, стан безробіття серед ветеранів-інвалідів у Сполучених Штатах Америки прямо залежить від рівня їхньої інвалідності чи її серйозності. Порівнюючи з ситуацією в Україні, можна зазначити необхідність визначення зв'язку між безробіттям та категорією інвалідності, проте наразі відсутній державний аналіз цих кореляцій. В українському контексті перевагою є наявність квот при працевлаштуванні осіб з інвалідністю. Потрібно відмітити, що згідно з наведеними даними про безробіття ветеранів-інвалідів, цікавою є інформація про те, що рівень безробіття є вищим серед осіб з менш вираженим ступенем інвалідності. Ми можемо припустити, що Сполучені Штати у більшій мірі підтримують працевлаштування ветеранів із інвалідністю, які фізично обмежені у своїх

можливостях, або чия інвалідність вимагає більше додаткових умов для зайняття. Одночасно не слід відкидати особисту мотивацію ветеранів із більш серйозною формою інвалідності, а також безпосередню підтримку роботодавців у забезпеченні роботи для осіб з інвалідністю.

Департамент праці Сполучених Штатів керує виконанням федерального законодавства у сфері трудових відносин, аби забезпечити працівникам справедливі, безпечні та здорові умови праці. Це включає в себе гарантії мінімальної заробітної плати за годину роботи, виплату за переробітки, а також захист від дискримінації при зайнятті та страхові внески на період безробіття.

Привілеї для ветеранів Америки у контексті працевлаштування прописані у декількох нормативних актах. Ці документи передбачають різноманітні привілеї для ветеранів у питаннях працевлаштування, включаючи пріоритет при прийомі на роботу, захист від дискримінації, право на повернення на роботу після служби у збройних силах, а також зобов'язання федеральних підрядників віддавати перевагу ветеранам при найманні.

Основні закони, що визначають підтримку ветеранів у сфері працевлаштування, включають:

- 1) Закон про преференції для ветеранів (Veterans' Preference Act, 1944). Цей закон встановлює пільги для ветеранів у державному працевлаштуванні. Згідно з ним ветерани мають перевагу при прийнятті на роботу у федеральну службу. Вони можуть мати перевагу при конкурсному відборі на вакансії, отримувати додаткові бали або преференції у відношенні кваліфікаційних критеріїв. Закон також забезпечує перевагу при прийомі на роботу ветеранів з інвалідністю та без інвалідності з конкурсних списків потенційних працівників і визначає умови для спеціальних позаконкурсних призначень, які дозволяють приймати на роботу ветеранів.

- 2) Закон про можливості працевлаштування ветеранів (Veterans Employment Opportunity Act, 1998). Законом ухвалено надання переваги

кандидатам, які можуть відповідати конкурентним умовам служби, якщо вони вважаються «претендентами на статус». Претенденти на статус – це ті, хто «є нинішніми або колишніми федеральними цивільними службовцями, які мають або мали тимчасові контракти на конкурсній службі, а не на службі, на яку поширюються винятки». Цей закон зобов'язує федеральні установи публікувати вакансії та надавати перевагу ветеранам під час найму. Він забезпечує більшу доступність і прозорість щодо вакансій, а також захищає права ветеранів на рівний доступ до можливостей працевлаштування.

3) Закон про зайнятість та права на працевлаштування військовослужбовців збройних сил (Uniformed Services Employment and Reemployment Rights Act, 1994). Цей закон захищає права ветеранів, які повертаються до цивільної роботи після служби. Він гарантує їм захист від дискримінації в роботі та забезпечує право на повернення до попередньої роботи з усіма перевагами і правами, які вони мали перед від'їздом на службу.

4) Закон про допомогу в адаптації ветеранів війни у В'єтнамі (Vietnam Era Veterans' Readjustment Assistance Act, 1974). Цей закон стосується федеральних контрактів і вимагає, щоб федеральні контрактори надавали перевагу ветеранам при працевлаштуванні. Вони повинні вживати активних заходів для забезпечення рівних можливостей для ветеранів у працевлаштуванні та розвитку кар'єри.

Державні ініціативи з підтримки ветеранів у контексті професійної адаптації:

1) Агентство з працевлаштування та освіти для ветеранів – Veterans' Employment and Training Service (VETS). Ця самостійна установа, яка входить до складу Міністерства праці, була заснована з метою підтримки ветеранів у процесі переходу зі служби у військових силах до цивільного існування, навчальних програм та знаходження роботи, а також забезпечення

захисту прав ветеранів, резервістів та учасників Національної гвардії у сфері трудоустрою та його повторенні.

Разом із іншими федеральними агентствами, державними установами та місцевим самоврядуванням, організаціями ветеранів, бізнес- та громадськими об'єднаннями, а також професійними спілками, VETS надає послуги як роботодавцям, так і ветеранам.

VETS пропонує ряд послуг у сфері працевлаштування та освіти у межах колективних домовленостей і призначає фінансові ресурси штатам в рамках спеціальних грантових домовленостей для підтримки двох ключових програм: Програми підтримки ветеранів-інвалідів (DVOP) та Програми представників ветеранів у питаннях працевлаштування на місцевому рівні (LVER).

Місія програм VETS полягає у підготовці військовослужбовців, ветеранів та їхніх співробітників до звільнення із військової служби, надаючи можливості для освіти, доступні гранти, а також забезпечуючи ресурси для працевлаштування та знань, які сприятимуть створенню їхньої кар'єри в цивільному суспільстві. VETS охороняє права військових та ветеранів на працевлаштування за певних умов та вшановує роботодавців за їхній вклад у наймання, працевлаштування та підтримку національних героїв.

2) Програма підтримки у період транзиції – Transition Assistance Program (TAP). Цей проект, що реалізується у співпраці з Ветеранською адміністрацією США, Міністерством оборони та Міністерством праці, спрямований на надання допомоги ветеранам у час переходу від військової служби до цивільного життя. У рамках TAP ветерани здобувають інформацію та ресурси стосовно пошуку роботи, кар'єрного планування, освіти, професійного розвитку та інших аспектів успішного втілення у соціальне життя.

Ці державні ініціативи мають на меті сприяння забезпеченню доступності, підтримки та підготовки ветеранів у контексті професійної адаптації. Вони створюють необхідну інфраструктуру та послуги для

ефективного входження ветеранів у ринок праці та допомагають у розвитку їхньої кар'єри в цивільному секторі. Окрім того, ці програми є всеосяжними, оскільки в їх реалізацію включено кілька відомств та служб, що сприяє координованим зусиллям і ефективному задоволенню потреб ветеранів у сфері працевлаштування.

Ефективні регіональні ініціативи з підтримки ветеранів у сфері зайнятості:

1) Регіональна програма зайнятості для ветеранів – Local Veterans' Employment Representative (LVER). Представники LVER реалізують активні програми інформаційно-освітнього характеру спільно з роботодавцями, громадськими, ветеранськими установами, професійними союзами, консультативними та соціальними службами на місцевому рівні. Це робиться для того, щоб гарантувати, що ветерани обізнані з послугами, до яких у них є доступ, та користуються ними. Представники LVER співпрацюють з ветеранами, сприяючи їхньому трудовлаштуванню та навчанню за програмами, що отримують фінансування з федеральних коштів. Додатково вони допомагають ветеранам вдосконалювати навички проходження інтерв'ю та створення резюме, ефективно шукати роботу та мати доступ до вакансій у електронних базах даних, в тому числі в Американському банку вакансій.

2) Програма «Troops to Teachers» у Каліфорнії. Цей проект надає підтримку ветеранам, що прагнуть стати педагогами після служби в армії. Вона забезпечує фінансову допомогу, підготовчі курси та допомогу у трудовлаштуванні ветеранів у навчальних закладах, сприяючи початку їх кар'єри у сфері освіти. Отримання ступеня бакалавра є однією з передумов для участі у цій програмі в Каліфорнії. Ініціатива заохочує колишніх військових стати наставниками та менторами для молодь та вкладати зусилля у розвиток суспільства.

3) Програма «Texas Operation Welcome Home» у Техасі. Цей проект призначений для того, щоб оптимально задовольняти потреби військових на стадії переходу до цивільного життя, недавно звільнених ветеранів та їхніх

супутників життя у штаті Техас. Програма зорієнтована на підтримку ветеранів у сферах пошуку роботи, освіти та підготовки до цивільної кар'єри, надаючи персоналізовану допомогу, планування кар'єрного росту та підготовку до вступу на ринок праці.

Ці приклади ілюструють багатоманітність програм підтримки ветеранів, доступних на рівні штатів у Сполучених Штатах. Вони підкреслюють зобов'язання штатів сприяти ефективному трудовлаштуванню та підтримці ветеранів у досягненні їхніх кар'єрних амбіцій після служби у війську.

Програми сприяння зайнятості ветеранів-інвалідів:

1) Програма допомоги ветеранам-інвалідам у зайнятості (Disabled Veterans Outreach Program – DVOP) відноситься до компетенції Міністерства праці США і забезпечує цільову підтримку ветеранам із захворюваннями у сфері працевлаштування. Ця програма надає консультації щодо професійного зростання, допомагає у пошуках роботи, навчанні та інших послугах, які мають на меті покращення перспектив їх зайнятості. Фахівці, які працюють у рамках програми підтримки ветеранів-інвалідів, самі є ветеранами із інвалідністю.

Вони надають персоналізовані послуги з кар'єрного розвитку тільки ветеранам та тим, хто має на це право і стикається зі значними труднощами у процесі працевлаштування. Також вони пропонують широкий спектр послуг з працевлаштування, включно з детальною оцінкою, індивідуальними планами працевлаштування, направленням на роботу та навчання, а також допомогою у створенні резюме та підготовці до співбесіди. Спеціалісти DVOP забезпечують персоналізований підхід, адаптуючи можливості навчання та зайнятості для ветеранів із інвалідністю, пов'язаною з військовою службою або іншими серйозними перешкодами на шляху до зайнятості. Зазвичай фахівці DVOP працюють у державних службах зайнятості, але їх можна знайти також у регіональних офісах, медичних

центрах та центрах підтримки ветеранів Департаменту у справах ветеранів, а також на військових об'єктах.

2) Програма позитивних заходів для ветеранів-інвалідів (Disabled Veterans Affirmative Action Program – DVAAP) гарантує пільги ветеранам із інвалідністю під час прийому на роботу у федеральні установи США. Ця програма надає пріоритет та захищає від дискримінації під час наймання, поліпшує доступ до вакансій та сприяє трудовому влаштуванню ветеранів-інвалідів у федеральних службах. Більшість відомств та агентств федеральної влади зобов'язані мати програму позитивних дій щодо найму, працевлаштування та кар'єрного зростання ветеранів із інвалідністю. Законодавство вимагає, щоб агентства щорічно розробляли плани Програми позитивних заходів для ветеранів-інвалідів (DVAAP).

Щорічно агентства мають здавати звіти про виконання DVAAP. Ці звіти мають відображати зусилля агентства у сприянні максимальному трудовому влаштуванню та кар'єрному росту ветеранів-інвалідів, а також окремих ветеранів періоду В'єтнамської війни та після в'єтнамського часу, які мають відповідну кваліфікацію.

В цілому у Сполучених Штатах існує велика кількість державних програм, грантових проєктів та інших засобів підтримки ветеранської громади у сфері зайнятості. Досвід їх реалізації спостерігається з середини 20-го століття, активно розвиваються та постійно вдосконалюються. У вивчених програмах можна виявити спів дію між різними установами та секторами, яка сприяє інтегрований роботі щодо задоволення потреб у працевлаштуванні. Суттєвим є аспект, що додатково до національних програм, численні штати ініціюють та розширюють власні заходи з підтримання ветеранів у процесі їхнього працевлаштування. Значним чином, у майбутньому працевлаштування ветеранів, Сполучені Штати продовжують наголошувати на їхньому соціальному внеску, а також участі у розвитку країни та суспільства.

Це завдання, зокрема, виявляється у встановленні пріоритету при найманні на державну службу, заохоченні працювати з дітьми та наданні допомоги іншим ветеранам у переході до цивільного існування. Індикатори, які підтверджують успішне інтегрування ветеранів у цивільне життя, щороку аналізуються та враховуються у порівнянні з не ветеранами, щоб уникнути будь-яких обмежень або дискримінації ветеранів.

Таким чином, спираючись на американський досвід, пріоритетною є забезпечення можливості відстеження та аналізу ефективності всіх існуючих та знову сформованих механізмів підтримки ветеранів у процесі працевлаштування. Рівно важливою є взаємодія між різноманітними агентствами – підтримка ветеранів у США у працевлаштування не обмежується активністю Міністерства ветеранських справ і Міністерства праці, а замість цього активну участь у різних програмах бере на себе Міністерство оборони та муніципальні органи. Важливою частиною системи підтримки ветеранів є місцеві ініціативи, деякі з яких слугують зразком для всієї нації, розгортаючи мережі та обмінюючись практиками.

2.4. Аналіз системи соціального захисту військовослужбовців на прикладі Черкаської селищної ради Новомосковського району та її структурного підрозділу відділу центр надання адміністративних послуг Черкаської селищної ради

Робота Відділу Центр надання адміністративних послуг Черкаської селищної ради спрямована на реалізацію конституційного права громадян на соціальний захист, створення і забезпечення функціонування державної системи соціального обслуговування та надання соціальних послуг пенсіонерам, ветеранам війни і праці, людям з інвалідністю, самотнім громадянам, багатодітним сім'ям, дітям-сиротам, дітям, позбавленим батьківського піклування та іншим особам, які перебувають у

складних життєвих обставинах і потребують соціальної допомоги і підтримки, волонтерам (добровольцям).

Всі зазначені категорії громадян охоплені заходами соціального захисту та підтримкою з боку держави відповідно до чинного законодавства, зокрема в рамках діючих законів України: «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи», «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні», «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», «Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні», «Про соціальні послуги», «Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю», «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування», «Про державну допомогу сім'ям з дітьми», «Про державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю», «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям», «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні», «Про правовий та соціальний захист військовослужбовців та членів їх сімей», «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», Кодексу Цивільного захисту України, Постанови КМУ від 01.10.2014 року № 509 «Про облік внутрішньо переміщених осіб».

Разом з тим, враховуючи фактори, що спричинені трансформацією економіки в умовах кризи, виникає додаткова потреба вжиття цілеспрямованих заходів соціальної підтримки на регіональному рівні, введення додаткових заходів підтримки та допомоги для цілого спектру цільових груп населення, характерної рисою яких є малозабезпеченість, безробіття, бездоглядність, немічність, хвороба чи самотність, інші життєві негаразди.

Для вирішення соціальних проблем було розроблена програма підтримки сімей учасників бойових дій, які загинули (померли) під час проходження служби в районі проведення антитерористичної

операції/операції об'єднаних сил та під час дії воєнного стану в Україні на 2022-2025 роки (нова редакція).

Програма підтримки сімей учасників бойових дій, які загинули (померли) під час проходження служби в районі проведення антитерористичної операції/операції об'єднаних сил та під час дії воєнного стану в Україні - жителів смт Черкаського та смт Гвардійського – це комплекс заходів, що здійснюються на місцевому рівні з метою фінансової, соціальної, психологічної та іншої підтримки родин загиблих, сприяння вирішенню питань їх матеріально-побутового забезпечення тощо.

Дія Програми розповсюджується на членів сімей учасників бойових дій, які загинули (померли) під час проходження служби в районі проведення антитерористичної операції/операції об'єднаних сил та під час дії воєнного стану в Україні, що зареєстровані, постійно проживають на території Черкаської селищної територіальної громади та мають статус особи члена сім'ї загиблого військовослужбовця та інших осіб.

Метою Програми є підвищення рівня соціального захисту сімей, члени яких загинули (померли) під час здійснення завдань в зоні проведення АТО/ООС та під час дії воєнного стану в Україні, підтримання їх належного морально-психологічного стану, поліпшення ефективності взаємодії органів місцевого самоврядування з міжнародними, регіональними громадськими організаціями та іншими юридичними особами у сфері підтримки учасників АТО та ООС, з сім'ями учасників бойових дій, які загинули (померли) під час проходження служби в районі проведення антитерористичної операції/операції об'єднаних сил та під час дії воєнного стану в Україні.

Основними завданнями Програми є:

- 1) надання членам сімей учасників бойових дій, які загинули (померли) під час проходження служби в районі проведення антитерористичної операції/операції об'єднаних сил допомоги та під час дії воєнного стану в Україні, у вигляді формування пакету документів для отримання субсидій та компенсацій;

2) надання щорічної адресної одноразової грошової матеріальної допомоги сім'ям учасників бойових дій, які загинули (померли) під час проходження служби в районі проведення антитерористичної операції/операції об'єднаних сил та під час дії воєнного стану в Україні до Дня пам'яті захисників України, які загинули в боротьбі за незалежність, суверенітет і територіальну цілісність України (до Дня захисників і захисниць України 14 жовтня, до Дня Збройних Сил України 6 грудня) у розмірі 50 000 грн на рік кожному члену сім'ї;

3) надання членам сімей учасників бойових дій, які загинули (померли) під час проходження служби в районі проведення антитерористичної операції/операції об'єднаних сил та під час дії воєнного стану в Україні матеріальної допомоги (далі – Допомога) у випадку хвороби, надзвичайної події, в розмірі, не більше 15 000 грн на рік.

4) відзначення пам'ятних дат (8 березня, День захисту дітей, День Матері, 02 серпня – День пам'яті загиблих десантників, 24 серпня – День Незалежності України, 29 серпня – День пам'яті захисників України, які загинули в боротьбі за незалежність, суверенітет і територіальну цілісність України, 14 жовтня – День захисників і захисниць України, 06 грудня – День Збройних Сил України) та вшанування пам'яті осіб-членів сімей учасників бойових дій, які загинули (померли) під час проходження служби в районі проведення антитерористичної операції/операції об'єднаних сил та під час дії воєнного стану в Україні;

5) привітання солодкими подарунками до Новорічних свят дітей до 16 років учасників бойових дій, які загинули (померли) під час проходження служби в районі проведення антитерористичної операції/операції об'єднаних сил та під час дії воєнного стану в Україні;

6) організація догляду за місцями поховань учасників бойових дій, які загинули (померли) під час проходження служби в районі проведення антитерористичної операції/операції об'єднаних сил та під час дії воєнного стану в Україні (до поминальних днів та до Дня Незалежності України)

шляхом надання одноразової грошової допомоги кожній сім'ї загиблого у розмірі 1000 грн на рік;

7) організація поховання військовослужбовців, які загинули (померли) під час проходження військової служби в районі проведення антитерористичної операції/операції об'єднаних сил та під час дії воєнного стану в Україні;

8) придбання предметів ритуальної належності (траурних вінків чи інших атрибутів ритуальної флористики) для вшанування пам'яті загиблих військовослужбовців.

9) санаторно-курортне лікування членів сімей учасників бойових дій, які загинули (померли) під час проходження служби в районі проведення антитерористичної операції/операції об'єднаних сил, під час дії в Україні правового режиму воєнного стану.

10) надання грошової матеріальної допомоги членам сімей учасників бойових дій, які загинули (померли) під час проходження служби в районі проведення антитерористичної операції/операції об'єднаних сил та під час дії воєнного стану в Україні на виготовлення закордонних паспортів дітям-членам цих сімей.

Отже, результатом цієї програми є

На сьогодні, структурний підрозділ – відділу центр надання адміністративних послуг Черкаської селищної ради, який виконує також певні функції даної програми, а саме: оформлення посвідчення особи з інвалідністю внаслідок війни, оформлення статусу членів сімей загиблих, виплати різних матеріальних допомог: на догляд за могилами, разова матеріальна допомога у розмірі 50000 грн на кожного члена загиблого раз на рік, щомісячна матеріальна допомога від Дніпропетровської ОДА, оформлення пільг на житлово-комунальні послуги. Також у відділі є спеціаліст, який працює в програмі Є-Ветеран, та супроводжує ветерана на всіх потрібних етапах (надання інформації щодо навчання, отримання прав, санаторно-курортного лікування). Якщо військовослужбовець жінка, то

відділ допомагає з оформленням всіх видів допомог При народженні дитини, оформлення статусу багатодітним сім'ям із числа військовослужбовців, надання інформації щодо відпочинку дітей в/с військовослужбовців у дитячих таборах. Крім членів сімей загиблих, Відділ центру надання адміністративних послуг оформлює пільги на житлово-комунальні послуги учасникам бойових дій, ветеранам військової служби та іншим пільговим категоріям громадян.

Відділ Центру надання адміністративних послуг повністю адаптований для військовослужбовців та осіб з інвалідністю: є окремі туалети для людей, які переміщуються на інвалідних колясках, створені пандуси для зручного проникнення у приміщення відділу ЦНАП, адміністратори відділу центра надання адміністративних послуг вивчають жестову мову для надання соціальних послуги людям з особливими потребами.

У зв'язку із цифровим розвитком країни, відділ центру надання адміністративних послуг підключений до різних Програм, таких як «Соціальна громада», «ЄІССС(єдина інформаційна система соціальної сфери)», електронний кабінет ПФУ, до реєстру Територіальної громади, реєстру Речових прав, віртуального офісу та має доступ, до програми ДОП ПРОФ -3, які надають можливість в один прихід задовольнити потреби у соціальних послугах.

Переваги цифровізації відділу центр надання адміністративних послуг територіальної громади Черкаської селищної ради – відсутність черг, скорочення бюрократичних процедур, доступ до персональних даних, атмосфера доброзичливості та емпатійності до громадян, які звернулися за соц.послугою.

Адміністратори відділу ЦНАП постійно приймають участь у навчаннях, вебінарах, намагаються знаходитись у всіх інноваційних проектах, слідкувати за змінами в законотворенні, обговоренні Програм для якісного надання соціальних послуг та консультацій.

Адміністратори відділу ЦНАП консультують військовослужбовців та інших мешканців територіальної громади щодо користування електронними додатками такими як, «Дія», «Є відновлення», «Є ветеран», «Є Малятко», тобто виконують функцію щодо просвіти населення у цьому напрямку.

Наразі відбувається передача земель та житлового фонду з Міністерства оборони до Територіальної громади, що приведе до масштабного попиту на приватизацію службових квартир. На цю подію мешканці ОТГ чекають вже більше 4 років. Функції з приватизації буде виконувати також відділ центру надання адміністративних послуг

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ТА ЧЛЕНІВ ЇХ СІМЕЙ В УКРАЇНІ

3.1. Приклади європейського досвіду у соціальному захисті військовослужбовців та методи його інтеграції в українську систему

Соціальна політика відіграє вирішальну роль у забезпеченні добробуту та якості життя людей. Визнаючи цю важливість, Європейський Союз (ЄС) активно бере участь у дискусіях та ініціативах, спрямованих на покращення соціальних умов і прав своїх громадян. Одним із прикладів є Європейський семестр, частина системи економічного управління ЄС, яка виходить за рамки виключно економічної діяльності та об'єднує інші відповідні сфери політики, включаючи соціальні питання, шляхом координації та моніторингу політики зайнятості та соціальної політики, узгоджуючи їх із принципами Європейського стовпа соціальних прав. Включаючи координацію соціальної політики в Європейський семестр, ЄС демонструє чітке визнання важливості соціальних справ і докладає зусиль для покращення соціальних умов і прав своїх громадян.

Аналіз зарубіжного досвіду забезпечення соціальних гарантій військовослужбовців підтверджує, що найбільш розвинена та апробована система грошового забезпечення військовослужбовців створена в США та країнах НАТО. Вона повністю відкрита для населення, а інформація про соціальний захист займає надзвичайно важливе місце в рекламі військової служби.

Аналіз розміру основного окладу та його частки в структурі грошового забезпечення військовослужбовців збройних сил США показує, що для сержантського складу частка основного окладу коливається від 62 до 75 %, а для осіб сержантського складу – від 72 до 81 %. % для офіцерів [5].

Порядок нарахування грошового забезпечення, який сьогодні використовується в більшості країн Альянсу, стимулює просування військовослужбовців. Так, підвищення грошового забезпечення у відносному вираженні для офіцерів становить до 82%, а для сержантського і рядового складу – до 115% [6].

Для порівняння в таблиці наведено коефіцієнти диференціації основної заробітної плати військовослужбовців окремих країн-членів НАТО та України [7].

Таблиця 3.1

Коефіцієнти диференціації основних окладів грошового забезпечення військовослужбовців у деяких країнах світу та Україні [7]

Військове звання	Країни НАТО			Україна
	США	Франція	Великобританія	
Генерал-полковник	10,05	-	11,32	2,82
Генерал-майор	7,84	7,34	6,77	2,4
Полковник	5,31	6,31	5,13	2,13
Підполковник	4,51	5,55	4,41	1,92
Майор	3,96	4,9	3,28	1,72
Капітан	3,59	3,35	2,66	1,57
Старший лейтенант	2,73	2,81	2,01	1,37
Лейтенант	2,15	2,55	1,45	1,28
Прапорщик	2,3	1,78	2,31	1,22
Старшина	2,68	1,3	-	1,08
Старший сержант	2,25	1,2	2,18	1,06
Сержант	1,88	1,16	1,84	1,04
Молодший сержант	1,47	1,43	-	1,03
Єфрейтор	1,19	-	1,17	1,01
Рядовий	1,0	1,0	1,0	1,0

забезпечення (рис. 3.1).

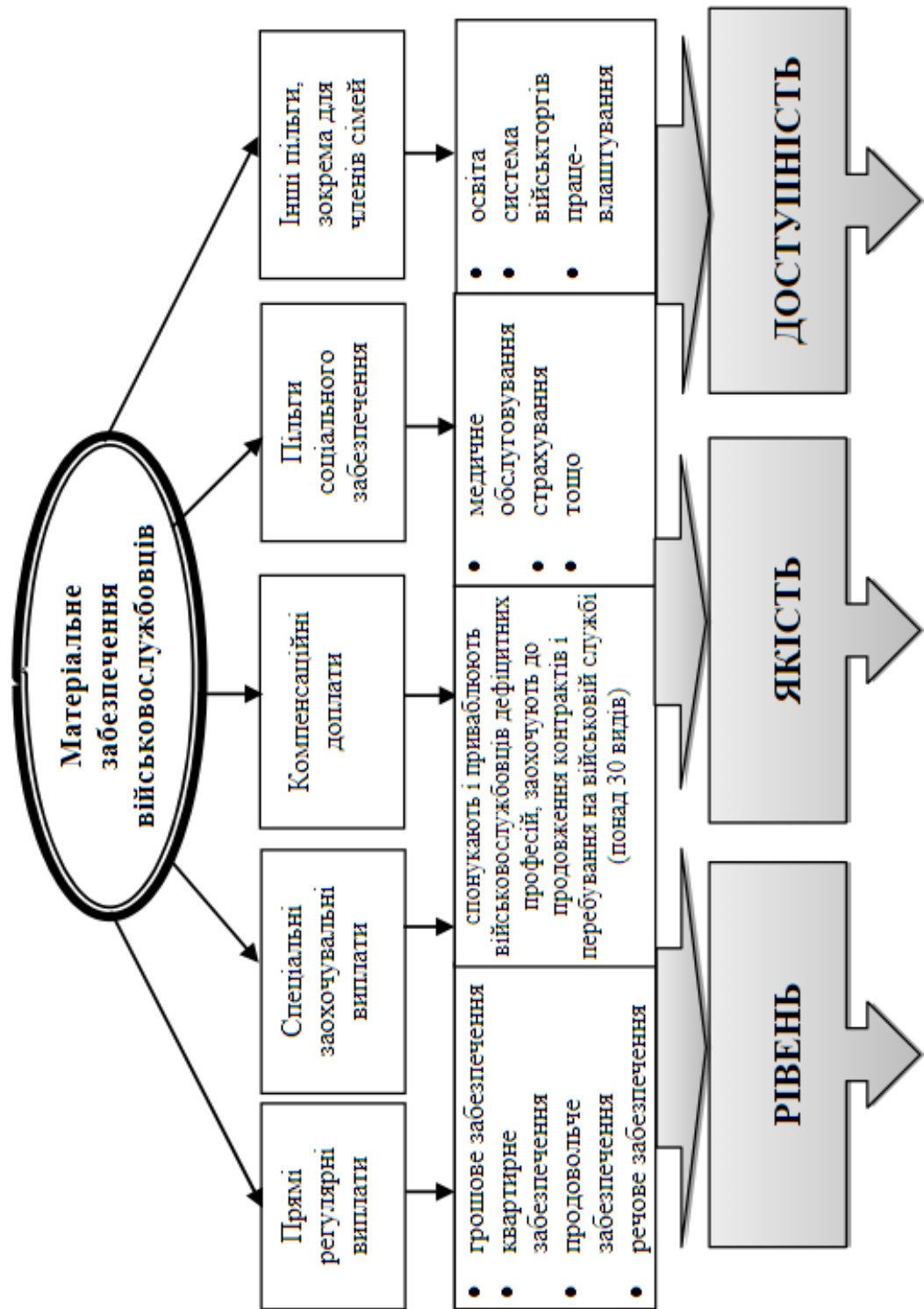

Рис. 3.1. Система матеріального забезпечення військовослужбовців країн-членів НАТО [7]

1. Прямі регулярні платежі. Вони передбачають базове грошове забезпечення, житло та харчування. Крім того, житлово-продовольча

підтримка може надаватися як у вигляді грошової компенсації, так і в натуральній формі. Зокрема, для військовослужбовців збройних сил США, які не забезпечені державними квартирами, передбачена компенсація у вигляді постійної квартирної допомоги. Зазначена компенсація становить у середньому 70% вартості орендованого житла. Розмір грошового утримання залежить від району проживання та звання військовослужбовця [16].

Особам, які мають право на безкоштовне харчування, щомісяця виплачується харчування офіцерів. Розмір грошового забезпечення переглядається щорічно і, як правило, збільшується пропорційно підвищенню основного окладу військовослужбовців. Рядовий і сержантський склад харчується безкоштовно в гарнізонних їдальнях, а тим, хто не забезпечується харчуванням через їдальні, виплачується надбавка в розмірі 15-20 доларів США на день [16].

2. Спеціальні заохочувальні виплати. Вони передбачені для окремих категорій військовослужбовців для особливих і надважких умов служби. Метою таких виплат є заохочення за службу в складі екіпажів кораблів, підводних човнів, літаків тощо, тобто виконання обов'язків, пов'язаних з додатковим ризиком для життя. Ці виплати мотивують і залучають військовослужбовців дефіцитних професій, стимулюють продовження контрактів і перебування на військовій службі.

У деяких країнах НАТО існує понад 33 види таких виплат. Так, у разі продовження службового контракту військовослужбовцям збройних сил США, які займають посади і службова діяльність яких пов'язана з електронікою, авіацією, космонавтикою та низкою інших дефіцитних спеціальностей, виплачується винагорода до 50 тис. доларів США [16].

Військовослужбовцям ВПС і ВМС, які проходять службу на посадах або в районах, пов'язаних з підвищеним ризиком для здоров'я і життя, виплачуються компенсаційні грошові надбавки. Зокрема, військовослужбовці, які входять до складу команд, штабів, частин, екіпажів літаків і кораблів і змінного екіпажу підводних човнів у США отримують 600

доларів США на місяць. Для підводників встановлені додаткові доплати не більше 595 доларів США на місяць. Загалом такі виплати складають до 35% грошового забезпечення [17].

3. Компенсаційні надбавки. За допомогою цих виплат військовослужбовці компенсують непередбачені витрати, пов'язані зі зміною місця служби, додаткові витрати на проживання в певних регіонах тощо. У країнах-членах НАТО практично всі витрати на переїзд військовослужбовців та членів їх сімей на нове місце служби компенсуються.

Наприклад, під час відпустки військовослужбовці США та члени їхніх сімей отримують 50% знижку на комерційні авіаквитки, автобусні та залізничні перевезення, оренду готельних номерів і автомобільні перевезення в межах США. Знижка збільшується до 60% на авіаквитки під час подорожей за кордоном у відпустку. Якщо військовослужбовець користується послугами військово-транспортної авіації (за наявності вільних місць), то такі послуги надаються безкоштовно [17].

4. Соціальні пільги включають безкоштовне медичне обслуговування, різні види страхування. Основним принципом медичного обслуговування особового складу збройних сил країн-членів НАТО є прикріплення сімей до постійного сімейного лікаря. Цивільна медична служба, обсяг послуг якої становить 30% від загального обсягу медичного забезпечення, працює на контрактній основі за рахунок Міноборони. Крім того, обслуговує військових пенсіонерів, які не отримують пенсії за рахунок Міноборони, а також членів їхніх сімей [12].

5. Інші пільги – безкоштовна освіта, можливість придбання товарів і послуг на пільгових умовах у системі військової торгівлі, пільги щодо соціального забезпечення сімей військовослужбовців та ін.

Так, у США надаються різні освітні пільги як для військовослужбовців, та членів їхніх родин. Свої освітні програми пропонують і Міністерство оборони, і Міністерство у справах ветеранів. Крім того, управління у справах

ветеранів виплачує стипендії дітям, вдовам і дружинам військовослужбовців, які пропали безвісти або потрапили в полон.

У міністерствах оборони США і ряді країн-членів НАТО розгорнута ціла мережа магазинів продовольчих і промислових товарів у сфері побутових послуг. Загалом ціни на продовольчі та промислові товари у системі військторгу на 25-30% нижчі, ніж у магазинах інших торгових мереж. За військовими пенсіонерами зберігається право довічного користування військовими складами, автозаправними станціями та іншими побутовими послугами.

Крім зазначених пільг, діють пільги в дитячих дошкільних закладах, в середньому на 25%. До основних прав членам сімей загиблого військовослужбовця належать одноразові виплати (крім пенсії на довічне утримання) у розмірі п'ятимісячного грошового забезпечення військовослужбовця, який загинув.

У рамках соціального захисту сімей військовослужбовців важливе місце посідають заходи щодо підтримки на належному рівні їх здоров'я та загального фізичного стану. Важливим аспектом забезпечення сімей військовослужбовців збройних сил країн НАТО є працевлаштування. Так, члени сімей військовослужбовців мають право на роботу в надурочний час. Термін роботи не повинен перевищувати 6 місяців. Крім того, вони мають перевагу при отриманні роботи за сумісництвом і неповний робочий день.

Німецькі військовослужбовці [18], які служать за контрактом більше 12 років, мають свої пільги. Отже, перш за все вони отримують сертифікат, який гарантує їх призначення після звільнення на посади чиновників державного апарату чи господарсько-адміністративних органів Бундесверу. По-друге, протягом десяти років після звільнення їм виплачується надбавка до посадового окладу в розмірі грошового забезпечення за останній місяць служби в армії, тобто за військовослужбовцем зберігається той самий рівень грошового забезпечення, який він мав під час служби в армії.

Окремо хотілося б зупинитися на проблемах забезпечення військовослужбовців житлом, як одного із напрямків надання соціальних гарантій. Так, у збройних силах США однією з головних проблем при вирішенні соціально-економічних питань є, насамперед, дефіцит сучасного житлового фонду. Розміри жилих приміщень (квартир) визначаються згідно з нормами для цивільного населення. Так, сім'я з трьох осіб має право на трикімнатну квартиру. У разі оренди приватних квартир чи будинків їх придбання передбачає виплату соціальної допомоги на житло. Його вартість залежить від військового звання та посадового окладу. На полковника очікується будинок або квартира з трьома спальнями.

Для прикладу, законодавство Німеччини щодо соціального забезпечення учасників бойових дій ґрунтується на нормах законів про забезпечення військовослужбовців під час закордонних місій, «Про забезпечення військовослужбовців» та «Про правове положення військовослужбовців бундесверу» зокрема.

В Італії є «Кодекс військової служби», що регулює питання соціального захисту осіб, що знаходяться на військовій службі Діє неурядове громадське об'єднання - Національна Асоціація «Жертви повинності».

У Польщі декілька провідних нормативно-правових документів: Закон «Про забезпечення військових і воєнних інвалідів та членів їх родин» окреслює основні моменти щодо нарахування, розміру та порядку отримання допомоги, пільг військовослужбовцями, які отримали інвалідність під час військової служби, та членами родин осіб з інвалідністю та військовослужбовців, які загинули чи пропали безвісти під час виконання завдань, «Про проходження військової служби військовослужбовцями за контрактом», «Про службу професійних військовослужбовців», «Про ветеранів, які брали участь у діях за межами країни» (для гарантування соціального захисту військовослужбовців, які брали участь у миротворчих операціях і бойових діях) [9, с. 19].

Варто відзначити, що в США окремого закону немає, який визначає соціально-правовий захист військовослужбовців на зразок Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей». Натомість загальні положення про соціально-правовий статус та пенсійне забезпечення військовослужбовців Збройних Сил США викладені у «Зводі законів США» [8].

Слід також звернути увагу, що в кожній країні є свій спеціальний орган, відповідальний за формування й забезпечення реалізації державної політики щодо ветеранів війни. Це є прерогативою органів державної влади, які самостійно, або у своїх управліннях при міністерствах чи разом з іншими міністерствами та комітетами вирішують ряд важливих завдань, у тому числі питання статусу, пенсійного й соціального забезпечення.

В іноземних державах існує усталена практика фінансування за рахунок коштів державного бюджету заходів із забезпечення соціальної захищеності ветеранів війни (підтримка ветеранів шляхом надання певних пільг та соціальних програм, а також підтримка ветеранів та членів їх сімей задля швидшої адаптації після завершення військової служби чи в період реабілітації). Особливу роль у системі відведено страхуванню, яке здійснюється у випадках загибелі, поранення або хвороби військовослужбовця та зазвичай носить обов'язковий характер. Метою заходів зі страхування є покриття необхідних фінансових витрат на медичне обслуговування (рис. 3.2).

Основним державним органом Республіки Польща, який опікується соціальною адаптацією звільнених з військової служби військовослужбовців та ветеранів, є Міністерство національної оборони в особі Департаменту соціальних справ [9, с. 19].

В Іспанії дві державні інституції опікуються справами ветеранів війни та військовослужбовців у відставці – це Міністерство оборони Іспанії за допомогою неурядових організацій моніторять інформацію з приводу потреб ветеранів війни та «в забезпеченні ветеранів технічними та іншими засобами

реабілітації» на запит Міністерства охорони здоров'я, соціальних послуг та рівності для підготовки «пропозицій щодо бюджетних асигнувань».

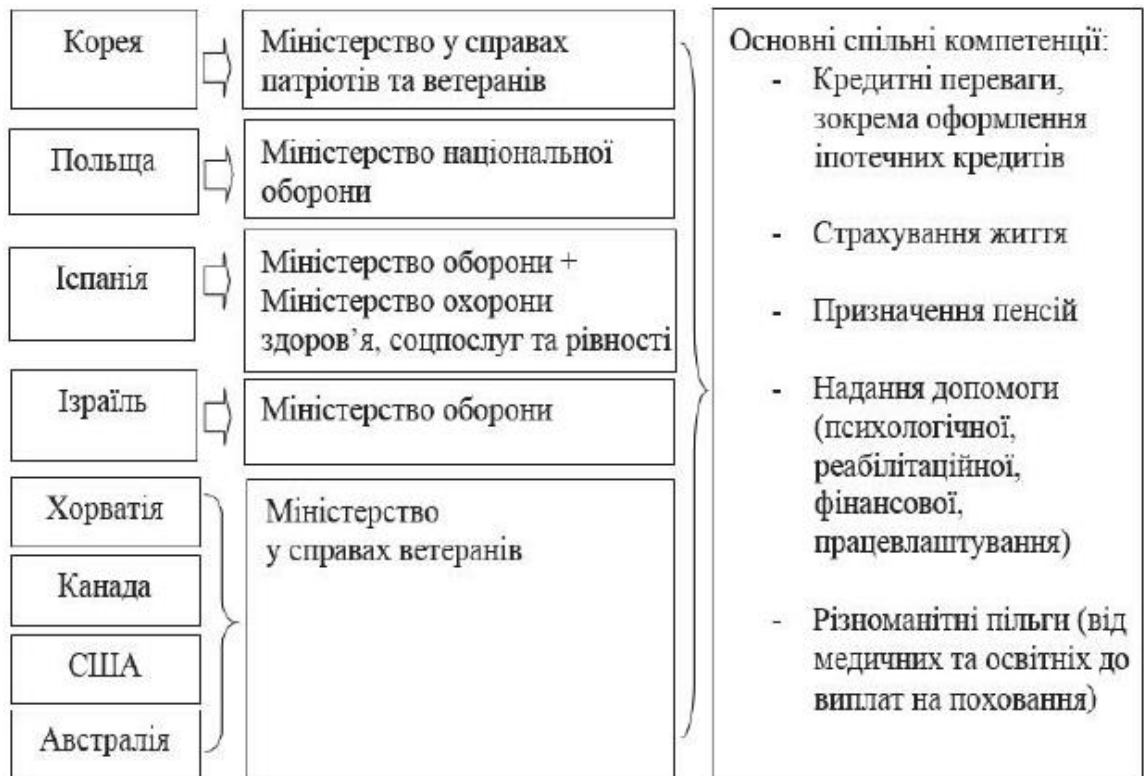

Рис. 3.2. Державні органи, до компенсації якого першочергово належить питання щодо ветеранів війни та військовослужбовців у країнах світу

У цій державі військовослужбовцям, які брали участь у миротворчих операціях, виплачується страхова компенсація, розмір якої залежить від негативних наслідків, що настали для військовослужбовця (травма, інвалідність, загибель) у результаті такої участі також передбачено виплату одноразової допомоги на відновлення життєдіяльності військовослужбовця, навчання неповнолітніх дітей загиблого військовослужбовця, а також виплату на поховання [9, с. 14].

Хорватія, крім Міністерства в справах ветеранів, має однойменне управління в справах ветеранів, управління солідарності поколінь, у справах родини та в справах полонених та зниклих безвісти.

Аналогічний орган є в Австралії, окремо Консультативна служба ветеранів В'єтнамської війни і Комісія з повернення на батьківщину – з репатріації.

З досвіду Канади – в структурі їх Міністерства є управління омбудсмена в справах ветеранів, який підпорядкований Парламенту через Міністра в справах ветеранів.

Окрім викладеного вище, ветерани війни в державах, досвід яких аналізувався, наділені й іншими правами, зумовленими проходженням військової служби, а саме: на сприяння в оренді або купівлі житла, позички на житло чи відкриття власної справи, на покриття страхування життя. Особлива увага приділяється питанням соціально-психологічної та професійної адаптації ветеранів війни та членів їхніх сімей. Для реалізації цих заходів можуть створюватися спеціальні служби допомоги, гарячі лінії, чергові служби, центри психосоціальної підтримки.

Сьогодні у країнах ЄС розроблений проект EUROMIL для європейських виборів 2024 року. Основною метою EUROMIL є визначення та оприлюднення потреб та прав військовослужбовців на європейському рівні, а також про необхідні кроки для наближення до побудови Європейського оборонного союзу з оперативно сумісними, інтегрованими та боєздатними Збройними силами для боротьби з викликами, що виникають, а також традиційною війною та ефективним захистом європейських громадян.

Тобто, європейський військовий персонал повинен користуватися рівними та адекватними трудовими та соціальними правами, особливо коли навчається, працює та розгортається разом у рамках ЄС.

Основні рекомендації, які сформував EUROMIL для країн ЄС, на нашу думку, підходять і для українського законодавства:

Рис. 3.3. Соціальні умови і права військовослужбовців в ЄС за проектом EUROMIL

1) Справедлива винагорода та пільги

Однією з головних проблем у посиленні соціальної політики для військовослужбовців є справедлива винагорода та пільги. EUROMIL провела кампанію «Справедлива оборонна оплата» (2019-2020), наголошуючи на тому, що зарплати військових повинні бути порівнянними з зарплатами на державній службі. Щоб залучити та утримати кваліфікований персонал, необхідно забезпечити конкурентоспроможність військовослужбовців і відповідати покладеним на них обов'язкам.

У передвибірчому звіті EUROMIL підкреслюється важливість надання військовослужбовцям права на свободу асоціацій без обмежень. Заохочення діалогу між військовими асоціаціями та відповідними органами влади може допомогти ефективно вирішувати проблеми та сприяти створенню справедливого та сприятливого робочого середовища для військовослужбовців. Крім того, низькі зарплати часто підривають привабливість військової кар'єри.

Таким чином, EUROMIL наголошує на необхідності збільшення інвестицій в умови праці військовослужбовців, включаючи зарплати та грошові надбавки, як частину загального оборонного бюджету. Адекватні ресурси, виділені для покращення інфраструктури, можливостей навчання та

обладнання, можуть сприяти кращим умовам праці, задоволенню роботою та рівню утримання.

Пенсійне забезпечення є важливим аспектом соціальної політики військовослужбовців. Справедливі пенсійні схеми мають існувати для забезпечення фінансової безпеки та стабільності на етапі після служби. Його слід періодично переглядати та оновлювати, щоб відобразити мінливі потреби суспільства.

2) Перехідний період і підтримка після служби

Забезпечення плавного переходу від військової служби до цивільного життя є критично важливим аспектом соціальної політики військовослужбовців. Визнаючи труднощі, з якими зіткнулися протягом цього періоду, вкрай важливо надати низку ресурсів для полегшення процесу з комплексною підтримкою переходу, яка охоплює такі елементи, як допомога з працевлаштуванням, можливості професійного навчання та доступні соціальні послуги.

Крім того, створення надійної політики щодо ветеранів має вирішальне значення для забезпечення постійної підтримки та визнання особливих потреб і досвіду тих, хто керує життям після служби.

3) Комплексна охорона здоров'я

Військовий персонал часто стикається з унікальними професійними ризиками, включаючи потенційний вплив таких речовин, як азбест. Усвідомлюючи ці ризики, політика охорони здоров'я повинна віддавати пріоритет надійним програмам безпеки та охорони здоров'я на роботі у військових умовах. Це включає впровадження суворих протоколів безпеки, проведення регулярних оцінок ризиків, а також забезпечення належного навчання та захисного обладнання для пом'якшення небезпек, пов'язаних із військовими обов'язками.

Комплексні медичні послуги є життєво важливими для забезпечення загального благополуччя військовослужбовців. Ці послуги мають охоплювати широкий спектр медичної та психологічної підтримки,

забезпечуючи своєчасний доступ до профілактичної допомоги, діагностики, лікування та реабілітації як фізичних, так і психічних захворювань (EUROMIL про психічне здоров'я).

У зв'язку з цим важливо підкреслити, що соціальний діалог і колективні переговори відіграють ключову роль у формуванні політики охорони здоров'я, яка ефективно відповідає конкретним вимогам військового персоналу.

4) Захист викривачів

Включення механізмів інформування у військові організації є життєво важливим для підтримки прозорості та підзвітності. Створення інституцій омбудсмена, які можуть отримувати та розслідувати скарги від військовослужбовців, допомагає створити середовище, у якому можна висловлювати занепокоєння, не боячись репресій. Захист прав викривачів і захист їх від помсти має важливе значення для виховання культури доброчесності в армії.

Що стосується інформування, EUROMIL активно вирішував це питання у звіті «Демістифікація інформування в збройних силах», опублікованому у співпраці з Whistleblowing International Network (WIN). Звіт проливає світло на роль повідомлення про викривачі у просуванні етики та запобіганні правопорушенням в секторі оборони, а також розглядає глобальний правовий захист і пропонує вказівки для інститутів омбудсмена щодо захисту викривачів.

5) Порівнянні соціальні системи

Забезпечення справедливості та рівності для військовослужбовців передбачає узгодження їхніх соціальних систем із системами інших працівників державного сектора. Це узгодження поширюється на різні положення, включаючи відпустку по вагітності та пологах і батьківську відпустку, які відіграють вирішальну роль у підтримці балансу між роботою та особистим життям. Впроваджуючи політику, яка надає військовослужбовцям ті самі переваги, що й їхнім цивільним колегам, ми

можемо сприяти рівним умовам і створити сприятливе середовище, яке цінує благополуччя та потреби сімей військовослужбовців .

Отже, покращення соціальної політики для військовослужбовців має вирішальне значення для створення сприятливого та справедливого середовища. Справедливі винагороди, інвестиції в умови праці, підтримка переходу, комплексне медичне обслуговування, захист інформаторів, справедливі пенсійні схеми та порівняльні соціальні системи – усе це важливі елементи, які слід враховувати. Звертаючись до цих сфер, ЄС може сприяти загальному добробуту та задоволенню військовослужбовців, одночасно залучаючи та утримуючи таланти, необхідні для створення сильних і боєздатних сил оборони.

3.2. Впровадження цифровізації на рівні держави для надання послуг соціального характеру : можливості, переваги та виклики

В умовах сучасного світу, де технології стають все більш важливим елементом ефективності та доступності соціального захисту, цифровізація слугує ключем до вдосконалення системи соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей в Україні. Розглянемо основні аспекти впровадження цифровізації в дану сферу (рис. 3.4).

Впровадження електронного документообігу у сфері соціального захисту військовослужбовців та їхніх сімей стане важливим кроком до оптимізації державних служб. Електронний документообіг значно зменшує необхідний час для обробки, перевірки та видачі різноманітних документів, що забезпечують соціальні гарантії. Це дозволяє пришвидшити процес отримання пенсій, допомоги, страхових виплат та інших соціальних послуг.

Розглянемо приклад впровадження електронного документообігу для подання заявок на отримання військових пенсій. Цей процес традиційно супроводжується значною кількістю бюрократичних процедур та вимагає пред'явлення великої кількості паперових документів. Електронний

документообіг дозволяє забезпечити можливість подання необхідних документів в цифровому форматі, що істотно прискорює процес розгляду заяви та видачі рішення про призначення пенсії.

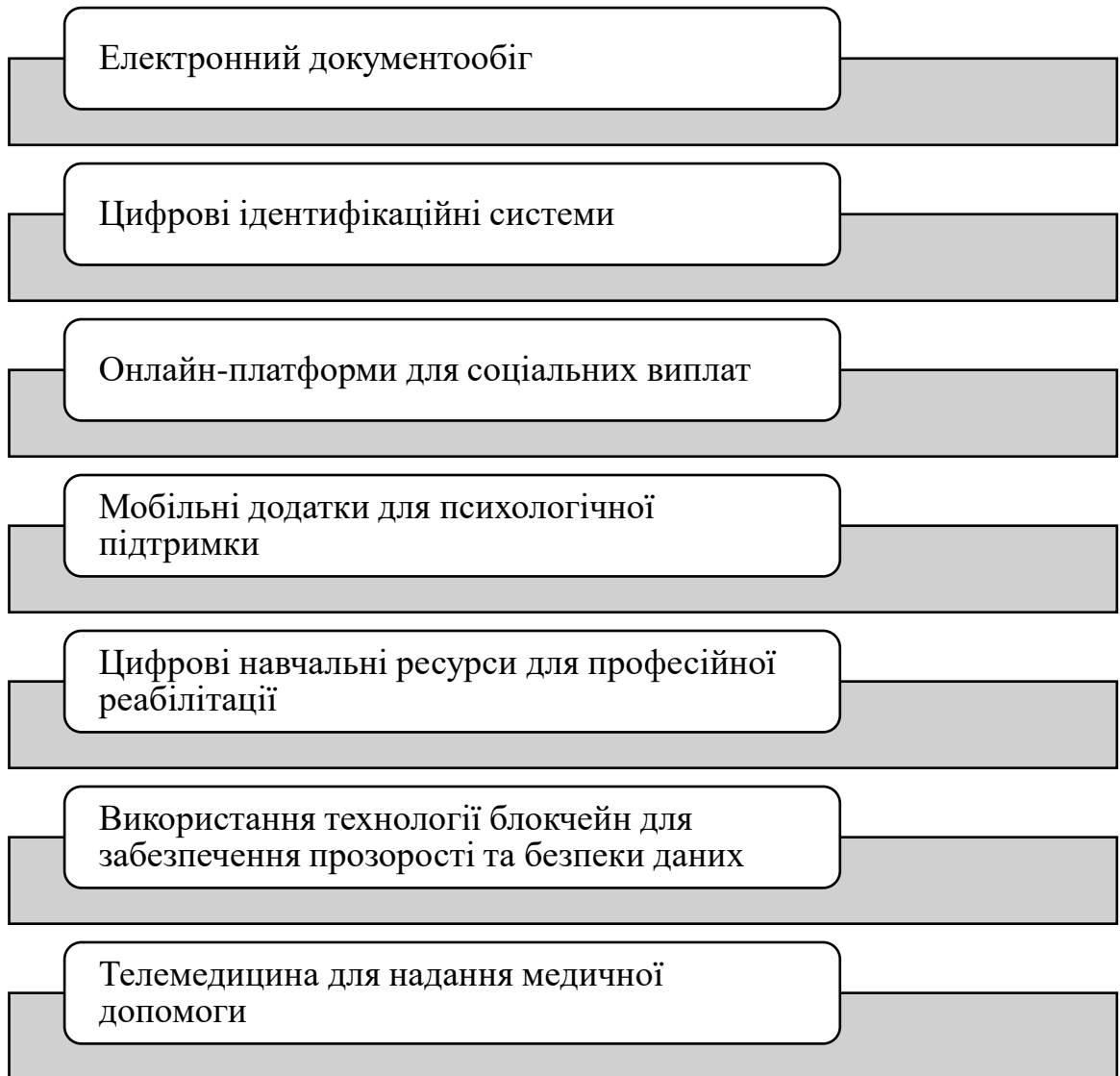

Рис 3.4. Впровадження цифровізації для надання послуг соціального характеру для військовослужбовців в Україні

Аналогічним чином можна автоматизувати і процес отримання документів, що підтверджують статус учасника бойових дій. Ці документи є необхідними для отримання ряду соціальних пільг і гарантій. Впровадженням електронного документообігу в цій сфері можна забезпечити

швидке отримання необхідних підтверджень без необхідності відвідування відповідних установ та збереження часу та зусиль військовослужбовців.

Також електронний документообіг сприяє більш ефективному взаємодії між різними державними структурами та установами. Дані про військовослужбовців, їхній статус, заслуги та потреби можуть бути легко доступні всім зацікавленим службам, що забезпечує координацію їхньої діяльності та забезпечення надання всіх необхідних соціальних послуг у повному обсязі та у мінімально короткі терміни.

Впровадження електронного документообігу також зменшує ризики, пов'язані з втратою або пошкодженням документів. Всі дані зберігаються в електронній формі в захищених базах даних, доступ до яких контролюється та обмежується з метою забезпечення конфіденційності і захисту персональних даних.

Особливо важливою є можливість використання електронного документообігу для мобілізованих військовослужбовців, які можуть не мати можливості відвідати відповідні установи особисто. Вони можуть відправляти необхідні документи та отримувати відповіді в електронному вигляді, незалежно від місця свого перебування.

Таким чином, впровадження електронного документообігу в сфері соціального захисту військовослужбовців та членів їхніх сімей не лише сприяє оптимізації роботи державних установ та зменшенню бюрократичних процедур, але й відкриває нові можливості для підвищення якості та доступності соціальних послуг.

Впровадження цифрових ідентифікаційних систем в соціальний захист військовослужбовців в Україні відкриває нові можливості для оптимізації процесів і підвищення ефективності служби. Застосування біометричних даних та електронних ID забезпечує надійність ідентифікації особи, що є ключовим аспектом при наданні соціальних послуг.

Біометрична ідентифікація заснована на унікальних фізіологічних характеристиках, таких як відбитки пальців, обличчя, сітківка ока, які є

відмінними для кожної людини. Ці дані, зібрані і збережені в електронній формі, дозволяють швидко та точно встановлювати особу військовослужбовця при доступі до соціальних послуг, медичних установ та інших ресурсів.

Електронні ID, такі як смарт-картки або цифрові сертифікати, є ефективним інструментом для авторизації доступу до різноманітних систем. Вони вбудовані в особисті документи або мобільні пристрої, що забезпечує додатковий рівень безпеки при ідентифікації.

Використання цифрових ідентифікаційних систем в рамках соціального захисту військовослужбовців сприяє підвищенню точності, швидкості та безпеки процесів. Зокрема, у разі медичних надзвичайних ситуацій, коли час є критичним фактором, швидка і надійна ідентифікація може стати вирішальною для забезпечення своєчасної та адекватної допомоги.

Також, впровадження цифрових ідентифікаційних систем може сприяти ефективнішому розподілу соціальних вигод та компенсацій. Ідентифікація особи в реальному часі може значно скоротити бюрократичні процедури, спростити доступ до ресурсів та покращити загальний досвід військовослужбовців в інтеракції з системою соціального захисту.

Проте, разом із перевагами, впровадження цифрових ідентифікаційних систем має свої виклики. Зокрема, питання конфіденційності та захисту персональних даних вимагає особливої уваги та вдосконалення нормативно-правової бази.

Отже, реалізація цифрових ідентифікаційних систем є стратегічно важливим кроком на шляху до удосконалення системи соціального захисту військовослужбовців в Україні, водночас вимагає тщательного підходу до забезпечення безпеки та прозорості процесів.

Цифровізація стає ключовим інструментом оптимізації багатьох процесів, включаючи соціальні послуги. Онлайн-платформи для соціальних виплат - це невід'ємна частина цього напрямку, що пропонує нові можливості

для забезпечення ефективності, прозорості та доступності соціальної підтримки.

Спочатку розглянемо принципи роботи цих платформ. Їх основна мета - автоматизація процесів виплати соціальних допомог, що мінімізує людський фактор та зменшує ризик помилок. Так, спеціалізовані алгоритми аналізують дані користувача, враховуючи всі необхідні параметри для призначення виплат, забезпечуючи їх своєчасність.

Прозорість також є важливим аспектом. Всі транзакції та рішення відносно виплат доступні для перегляду користувачем на платформі, що виключає можливість корупції або неправильного розрахунку. Крім того, цифровий формат забезпечує зручний доступ до історії виплат та документації.

Однак із можливостями приходять і виклики. Перший виклик – це необхідність забезпечення безпеки даних користувачів. Оскільки платформи зберігають чутливу інформацію про своїх користувачів, вони мають бути надійно захищені від зовнішніх загроз та взломів.

Також важливим є питання доступності платформ для всіх груп населення. Це означає, що платформи повинні бути інтуїтивно зрозумілими не лише для молодого покоління, але й для людей похилого віку або тих, хто менш обізнаний із технологіями.

Враховуючи ризик цифрового відсутності в деяких регіонах, де відсутній доступ до інтернету або сучасних гаджетів, виникає потреба в гібридних рішеннях. Такі рішення забезпечують поєднання онлайн-сервісів із звичайними офлайн-методами отримання соціальних послуг.

Крім того, є важливим питання постійного оновлення та удосконалення платформ. Технології постійно розвиваються, і платформи для соціальних виплат повинні йти в ногу з часом, впроваджуючи новітні технологічні рішення та покращуючи свої сервіси.

У підсумку, онлайн-платформи для соціальних виплат представляють величезний потенціал для оптимізації та збільшення ефективності системи

соціальної підтримки. Прозорість, автоматизація та доступність – ось ключові переваги цих систем. Однак їх впровадження також приносить виклики, що вимагають уважного підходу та комплексного рішення.

Мобільні додатки для психологічної підтримки військовослужбовців та їх сімей можуть стати перевагою в умовах сучасного цифрового світу. Завдяки розвитку цифрових технологій військовослужбовці та їх родини отримують можливість одразу звертатися за допомогою, коли відчують потребу. Це особливо актуально для тих, хто опинився в ізольованих зонах або на передовій, де доступ до стаціонарних психологічних служб обмежений.

Цифрова інтеграція дозволяє реалізувати широкий спектр інструментів для психотерапевтичної допомоги. Через мобільний додаток військовослужбовці можуть отримувати індивідуальні рекомендації, плани самопомоги та інші матеріали, які підтримують їхнє емоційне благополуччя. Крім того, застосування мобільних додатків надає можливість використовувати віртуальну реальність для поглибленої психотерапії, що вже довело свою ефективність у лікуванні посттравматичних стресових розладів.

Однак разом із перевагами існують і виклики, які потрібно враховувати при розробці таких додатків. Безпека особистої інформації є важливим аспектом, особливо для військовослужбовців, які можуть стикатися з конфіденційною інформацією. Тому розробники повинні забезпечити високий рівень захисту даних, щоб уникнути будь-якого витоку інформації.

Додатковим викликом є необхідність забезпечення доступності та коректної роботи додатків в умовах поганого інтернет-з'єднання або обмеженого доступу до мережі. Тому додатки повинні бути оптимізовані так, щоб вони могли працювати навіть в офлайн-режимі.

Для того, щоб додатки для психологічної підтримки були дієвими, вони повинні бути адаптовані до специфіки служби військовослужбовців та культурних особливостей їхнього оточення. Це забезпечує більш високий рівень прийняття додатку серед військових та збільшує його ефективність.

У підсумку, розробка спеціалізованих мобільних додатків для психологічної підтримки військовослужбовців та їх сімей є кроком у правильному напрямку. Це надає можливість швидко реагувати на психологічні потреби особи, забезпечуючи своєчасну і ефективну допомогу. При цьому необхідно враховувати виклики та забезпечувати високий стандарт безпеки даних та адаптації до специфіки служби.

Цифрові навчальні ресурси перетворюють класичний підхід до навчання військовослужбовців, інтегруючи інтерактивні та динамічні матеріали, які заохочують до самостійного вивчення та професійного розвитку. Такі ресурси можуть включати онлайн-курси, вебінари, електронні підручники та інші освітні платформи. Застосування цифрових технологій у навчальному процесі військових створює умови для гнучкості, доступності та персоналізації навчання.

Це дозволяє військовослужбовцям розвивати свої професійні навички незалежно від місця проживання чи служби. Поєднуючи освітній контент із зручними цифровими інструментами, вони можуть краще готуватися до викликів, які виникають під час переходу до цивільного життя.

Цифрові навчальні ресурси дозволяють військовослужбовцям здобувати навички, необхідні для адаптації до ринку праці після служби. Зокрема, вони можуть вивчати теми, які стосуються підприємництва, фінансової грамотності, менеджменту проектів та інших важливих аспектів сучасного життя. Вивчення цих тем через цифрові ресурси дає можливість глибокого імерсійного досвіду, допомагаючи формувати стійкі навички та компетенції.

Водночас, цифрові навчальні ресурси сприяють формуванню комунікативних, аналітичних та критичних навичок, які є невід'ємною частиною успішної адаптації до цивільного суспільства. Військовослужбовці отримують можливість підтримувати діалог, обмінюватися досвідом і знаннями, а також вести конструктивні дискусії через онлайн-форуми та соціальні мережі.

Застосування цифрових технологій у навчанні також відкриває можливості для постійного оновлення та адаптації навчальних матеріалів. Це забезпечує актуальність інформації та знань, які отримують військовослужбовці, та гарантує їх конкурентоспроможність на ринку праці.

Таким чином, впровадження цифрових навчальних ресурсів не лише відповідає сучасним викликам, але й враховує специфічні потреби військовослужбовців. Ці ресурси є ефективним інструментом для підготовки до цивільної кар'єри, вивчення нових професійних областей та адаптації до змін, що відбуваються у суспільстві.

Впровадження технології блокчейн у сфері соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей в Україні може стати ключовим етапом у забезпеченні прозорості та безпеки даних. Блокчейн забезпечує надійне, невідоме та безперервне зберігання інформації про соціальні виплати, ветеранські пільги, медичне страхування та інші аспекти, що стосуються військовослужбовців та їх сімей. Відмінність блокчейну від традиційних баз даних полягає у його децентралізованій структурі, яка гарантує, що жодна зі сторін не може односторонньо змінити інформацію після її запису. Кожен блок даних зв'язаний з попереднім та наступним, утворюючи неперервний ланцюг. Це не лише ускладнює несанкціоновані зміни, але й забезпечує прозорість всього процесу обробки даних.

При здійсненні соціальних виплат військовослужбовцям та членам їх сімей, блокчейн може слугувати надійним інструментом перевірки правильності та своєчасності виплат. Відкритість блокчейну дозволяє всім зацікавленим сторонам перевірити історію транзакцій, що забезпечує високий рівень довіри та знижує ризик шахрайства чи корупції.

Ветерани, які отримують соціальні послуги та виплати, можуть скористатися прозорістю блокчейну для перевірки статусу своїх заявок, а також для отримання інформації про доступні для них послуги. З блокчейном їм не потрібно буде звертатися до численних установ для отримання цієї

інформації, оскільки вони зможуть переглядати всю необхідну інформацію в режимі реального часу.

Щодо медичного страхування та медичних послуг, технологія блокчейн може сприяти забезпеченню конфіденційності та доступності медичних даних військовослужбовців. Особисті медичні дані можуть бути захищені та одночасно легко доступні при необхідності, що спрощує процес надання медичної допомоги та скорочує час реакції у критичних ситуаціях.

Блокчейн також може відіграти важливу роль у покращенні системи житлових пілг для військовослужбовців та їх сімей. Зокрема, за допомогою блокчейну можна відстежувати заявки на отримання житла, вивчати стан ринку нерухомості та координувати дії між різними урядовими структурами та фондами, які займаються цими питаннями.

Загалом, впровадження технології блокчейн для надання соціальних послуг військовослужбовцям та членам їх сімей в Україні може забезпечити підвищення рівня прозорості, безпеки даних та ефективності цих послуг. Це, у свою чергу, сприятиме зміцненню соціального захисту та покращенню якості життя військовослужбовців та їх сімей.

Розглядаючи питання телемедицини для надання медичної допомоги військовослужбовцям, слід зазначити, що вона відкриває нові можливості для ефективного та оперативного доступу до кваліфікованих консультацій. Застосування телемедицини на полі бою чи в умовах віддалених військових баз стає особливо актуальним, оскільки це забезпечує оперативний зв'язок з медичними спеціалістами та дозволяє швидко приймати обгрунтовані рішення.

Ефективність телемедицини полягає у здатності надати негайну медичну допомогу в умовах обмеженого доступу до традиційних медичних установ. Зокрема, за допомогою цифрових технологій можна передавати дані про стан здоров'я військовослужбовця, що дозволяє медичним спеціалістам віддалено проводити діагностику та виписувати рекомендації.

Така практика вже успішно використовується у деяких країнах для забезпечення зв'язку між військовими медиками на передовій та госпітальними установами. Використання відеоконференцій та спеціалізованого програмного забезпечення сприяє обміну досвідом та знаннями, що важливо при прийомі важливих медичних рішень.

Переваги телемедицини також полягають у здатності оптимізувати витрати на медичну допомогу. Цифрова технологія дозволяє уникнути непотрібних транспортних витрат та зекономити час на транспортування пацієнта до медичного закладу. Замість того, військовослужбовці можуть отримувати консультації віддалено, що сприяє підвищенню ефективності медичної допомоги.

Однак, впровадження телемедицини також стикається з певними викликами. Важливо враховувати необхідність забезпечення конфіденційності медичної інформації та високий ступінь безпеки передачі даних. Тому впровадження таких систем потребує додаткових інвестицій у розвиток відповідної інфраструктури та захисту даних.

Також слід враховувати необхідність підготовки медичного персоналу до роботи з новими технологіями. Впровадження телемедицини потребує спеціалізованого навчання, щоб медики могли ефективно використовувати ці технології для надання допомоги.

Крім того, для успішного впровадження телемедицини необхідно розробити чіткі стандарти та протоколи взаємодії між різними елементами системи. Це стосується як технічних аспектів, так і організаційних питань співпраці між медичними закладами.

Враховуючи всі ці аспекти, можна робити висновок про те, що впровадження телемедицини в систему медичного забезпечення військовослужбовців має значний потенціал для покращення доступності та якості медичної допомоги. Правильно організована та впроваджена система телемедицини може стати ключовим інструментом для забезпечення здоров'я та благополуччя військовослужбовців у різних умовах служби.

Отже, аналізуючи можливості, виклики та необхідність впровадження цифровізації у соціальний захист військовослужбовців та їхніх сімей в Україні, можна виділити декілька ключових аспектів.

1. Електронний документообіг:

–Можливість: Значно спрощує та прискорює адміністративні процеси, забезпечуючи швидкий доступ до документів.

–Виклик: Потреба у створенні безпечної та надійної ІТ-інфраструктури.

–Потреба: Необхідність переходу від паперових документів до електронних, щоб підвищити ефективність та доступність послуг.

2. Цифрові ідентифікаційні системи:

–Можливість: Забезпечують надійну та швидку ідентифікацію особи.

–Виклик: Ризик порушення приватності та захисту персональних даних.

–Потреба: Розробка та впровадження системи, яка балансує між безпекою та конфіденційністю.

3. Онлайн-платформи для соціальних виплат:

–Можливість: Поліпшення прозорості та своєчасність виплат.

–Виклик: Потреба в стабільному інтернет-з'єднанні та цифровій грамотності користувачів.

–Потреба: Розробка зручних та доступних платформ з підтримкою різних пристроїв та груп населення.

4. Мобільні додатки для психологічної підтримки:

–Можливість: Розширення доступу до психологічної підтримки.

–Виклик: Необхідність персоналізації та конфіденційності надання послуг.

–Потреба: Розробка ефективних та безпечних додатків з врахуванням специфіки цільової аудиторії.

5. Цифрові навчальні ресурси для професійної реабілітації:

–Можливість: Доступ до високоякісних освітніх ресурсів для підвищення кваліфікації.

–Виклик: Адаптація навчальних матеріалів до потреб військовослужбовців.

–Потреба: Створення гнучких індивідуальних навчальних планів.

6. Технологія блокчейн для захисту даних:

–Можливість: Надійний та безпечний обмін даними.

–Виклик: Комплексність впровадження та потреба у високій кваліфікації спеціалістів.

–Потреба: Розробка та адаптація технології до потреб системи соціального захисту.

7. Телемедицина:

–Можливість: Розширення доступу до медичних послуг незалежно від місця проживання.

–Виклик: Забезпечення якісного зв'язку та технічної підтримки.

–Потреба: Адаптація медичних установ до нових технологій та стандартів обслуговування.

Загалом, цифровізація у сфері соціального захисту військовослужбовців та їх сімей в Україні відкриває нові можливості для підвищення ефективності та доступності послуг, хоча і приносить певні виклики, які потребують уважного та професійного підходу.

3.3. Удосконалення соціального захисту військовослужбовців на законодавчому рівні

Однією з першочергових проблем соціального захисту членів сімей військовослужбовців є відсутність належного фінансування для реалізації соціальних програм, спрямованих на відновлення їх здоров'я. Саме з фінансуванням ми пов'язуємо незабезпечення належного рівня соціального захисту, зокрема медичного обслуговування та санаторно-курортного лікування.

Вважаємо, що сьогодні досить гостро стоїть питання медичного обслуговування як військовослужбовців, так і членів їх сімей, що пов'язано з явищами, які зараз відбуваються в нашій країні. Тому для покращення соціального становища членів сімей військовослужбовців необхідно покращити їх соціальний захист.

Зокрема, внесення змін до законів України та інших нормативно-правових актів у різних сферах, у тому числі щодо вдосконалення законодавства щодо посилення соціального захисту членів сімей військовослужбовців; приведення рівня матеріального та інших видів забезпечення у відповідність до встановлених для них законом прав і свобод. Оскільки соціальний захист як військовослужбовців, так і членів їх сімей, підтримання їх життя на належному рівні є важливою частиною соціальної політики держави, яка відповідає за добробут, розвиток і безпеку своїх громадян.

Сьогодні Верховною радою України приймається багато законів щодо покращення соціального захисту військовослужбовців, поліцейських, рятувальників та членів їх сімей.

Наприклад, Верховна Рада України 6 вересня 2023 року ухвалила Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення соціального захисту військовослужбовців, поліцейських та деяких інших осіб» № 3379-IX, який, зокрема, передбачає передачу зарплат полонених їхнім сім'ям.

Документ було розроблено з метою удосконалення механізмів виплати компенсації за невикористані під час дії воєнного стану дні відпусток, в тому числі у разі загибелі (смерті) військовослужбовців та поліцейських, виплати одноразової допомоги при звільненні з військової служби, виплати грошового забезпечення військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу служби цивільного захисту, поліцейським, які потрапили у полон, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, або захоплених

заручниками, а також інтернованим у нейтральних державах або зниклих безвісти за особливих обставин, в тому числі членам їх сімей.

Документом було запропоновано збереження грошового забезпечення осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України або захоплені заручниками, а також зниклими безвісти за особливих обставин зберігається грошове забезпечення за останнім місцем проходження служби в розмірі посадового окладу, окладу за спеціальним званням, надбавки за вислугу років, інших щомісячних додаткових видів грошового забезпечення, які мають постійний характер, та інші види грошового забезпечення з урахуванням зміни вислуги років та норм грошового забезпечення.

Водночас законом передбачено, що сім'ям вищезгаданих осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту щомісячно буде виплачуватись грошове забезпечення у порядку та розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України.

Також пропонується уточнення порядку виплати грошової компенсації військовослужбовцям та поліцейським за невикористані дні відпусток, а також за невикористані дні відпусток у разі загибелі (смерті).

Окрім того, регламентується удосконалення порядку виплати одноразової грошової допомоги при звільненні з військової служби.

Окрім того, військовослужбовцю на підставі висновку ВЛК надається відпустка для лікування у зв'язку з хворобою або відпустка для лікування після поранення (контузії, травми або каліцтва) із збереженням грошового та матеріального забезпечення. Тривалість такої відпустки визначається характером захворювання, поранення (контузії, травми або каліцтва). Загальний час безперервного перебування військовослужбовця в закладах охорони здоров'я та у відпустці для лікування у зв'язку з хворобою або у відпустці для лікування становить не менше тижня та не може перевищувати

в цілому чотирьох місяців підряд (крім випадків, коли законодавством передбачено більш тривалі строки перебування на лікуванні).

Отже, ухвалення закону дозволяє удосконалити механізм виплати компенсації за невикористані, під час дії воєнного стану, дні відпусток, в тому числі у разі загибелі (смерті) військовослужбовців та поліцейських, виплати одноразової допомоги при звільненні з військової служби, виплати грошового забезпечення військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу служби цивільного захисту, поліцейським, які потрапили у полон, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, або захоплених заручниками, а також інтернованим у нейтральних державах або зниклим безвісти за особливих обставин, в тому числі членам їх сімей.

Отже, з прийнятого за останній час закону, можемо зробити висновок, що наша держава та наше законодавство покращується та удосконалюється в даній сфері. Сьогодні, міністерства, президент та Верховна Рада розуміють, що для подолання збройної агресії проти України потрібні більші соціальні гарантії для її захисників та захисниць.

ВИСНОВКИ

Ефективна система соціального забезпечення, що охоплює все населення України, не тільки підвищує його добробут, розширює та зміцнює трудові ресурси країни, а й сприяє економічному зростанню та стабілізації політичної та соціальної ситуації в країні. Система соціальної підтримки, надання державних гарантій військовослужбовцям є невід'ємними складовими діяльності кожної держави. Актуальність проблеми соціального забезпечення військовослужбовців характеризується тим, що сучасний етап розвитку війська вимагає якісно нового підходу до проблеми реалізації встановлених законодавством гарантій військовослужбовців, підвищення їх соціального статусу, який реалізується за допомогою органів соціального захисту. Проведені організаційні та практичні заходи щодо оптимізації структури та функцій Збройних Сил зумовили необхідність організації та систематизації інституту військового соціального забезпечення.

На законодавчому рівні замість визначення «соціальний захист» доцільно було б запровадити термін «соціальна компенсація військовослужбовців Збройних Сил України» (лат. «kompensatio» – винагорода, яка компенсує громадянину додаткові матеріальні та інші витрати, які він змушений нести у зв'язку з виконанням певного характеру обов'язків).

Основним законодавчим актом, який регулює соціальний захист військовослужбовців в Україні, є Закон України «Про соціальний та правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей». Згідно Конституції України, він встановлює ключові принципи державної діяльності в області соціального захисту військовослужбовців та їх родин, а також забезпечує їх єдиним системним захистом у різних сферах життя, покликаним сприяти виконанню їх обов'язку захисту держави.

Основними проблемами соціального захисту для цієї категорії осіб є: відсутність єдиного реєстру військовослужбовців, що дозволить забезпечити

їм та їх сім'ям належний рівень соціального захисту та гарантій; відсутність ефективної моделі грошового забезпечення військовослужбовців; недостатній ефективний механізм забезпечення житлом військовослужбовців та їх сімей; недостатня ефективність діючої системи пільг і компенсацій військовослужбовцям та членам їх сімей; недостатній механізм вирішення соціальних проблем в умовах військової підготовки, несення бойової та допоміжної служби; відсутність системи психолого-фізіологічної реабілітації; відсутність забезпечення санаторно-курортним лікуванням.

Спираючись на американський досвід, пріоритетною є забезпечення можливості відстеження та аналізу ефективності всіх існуючих та знову сформованих механізмів підтримки ветеранів у процесі трудоустрою. Рівно важливою є взаємодія між різноманітними агентствами – підтримка ветеранів у США у трудоустрої не обмежується активністю Міністерства ветеранських справ і Міністерства праці, а замість цього активну участь у різних програмах бере на себе Міністерство оборони та муніципальні органи. Важливою частиною системи підтримки ветеранів є місцеві ініціативи, деякі з яких слугують зразком для всієї нації, розгортаючи мережі та обмінюючись практиками.

Покращення соціальної політики для військовослужбовців має вирішальне значення для створення сприятливого та справедливого середовища. Справедливі винагороди, інвестиції в умови праці, підтримка переходу, комплексне медичне обслуговування, захист інформаторів, справедливі пенсійні схеми та порівняльні соціальні системи – усе це важливі елементи, які слід враховувати. Звертаючись до цих сфер, ЄС може сприяти загальному добробуту та задоволенню військовослужбовців, одночасно залучаючи та утримуючи таланти, необхідні для створення сильних і боєздатних сил оборони.

Основними аспектами впровадження цифровізації є: електронний документообіг; цифрові ідентифікаційні системи; онлайн-платформи для соціальних виплат; мобільні додатки для психологічної підтримки; цифрові

навчальні ресурси для професійної реабілітації; використання технології блокчейн для забезпечення прозорості та безпеки даних; телемедицина для надання медичної допомоги.

Цифровізація у сфері соціального захисту військовослужбовців та їх сімей в Україні відкриває нові можливості для підвищення ефективності та доступності послуг, хоча і приносить певні виклики, які потребують уважного та професійного підходу

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Аналітичний звіт. Стан виконання бюджетних програм з питань соціального захисту учасників війни України проти російської агресії. Юридична сотня. URL: <https://legal100.org.ua/2018/06/budjetu-2018.pdf>
2. Бєлай С.В., Кізян Р.В. Теоретико-методологічні засади обґрунтування організаційного механізму державного управління системою антитерористичної безпеки України. *Держава та регіони: науково-виробничий журнал*. Серія: Державне управління. Запоріжжя: Вид-во КПУ, 2018. № 4 (64). С. 243–248.
3. Бєйкун А., Клєчко А. Соціально-правовий захист військовослужбовців: нормативно-правове забезпечення та сутність. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 6. С. 90–94.
4. Безробіття в Україні в період повномасштабної війни *Національний інститут стратегічних досліджень*. 2023 URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/bezrobittya-v-ukrayini-v-period-povnomasshtabnoyi-viyny>]
5. Біла книга: аналіз системи державної підтримки ветеранів та їх сімей в Україні. Юридична сотня URL: <https://legal100.org.ua/analytics/bilakniga-analiz-sistemi-derzhavnoyi-pidtrimki-veteraniv-ta-yih-simey-v-ukrayini/>.
6. Благодійна допомога учасникам АТО та членам їхніх сімей. Ірина Петрусенко, експерт, ЛІГА: ЗАКОН. URL: https://bz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/BZ007224
7. Болотіна Н. Право людини на соціальне забезпечення в Україні: проблема термінів і понять. *Право України*. 2000. № 4. С. 36.
8. Болотіна Н. Б. Право людини на соціальний захист. Серія «Юридична», Київ: Знання, 2010. 107 с.

9. Буглак Ю. Проблеми розмежування повноважень між органами виконавчої влади і органами місцевого самоврядування в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 11. С. 70–75.

10. Бульба В. Г. Соціальні функції держави на сучасному етапі розвитку суспільства в умовах глобалізації. Реалізація державної соціальної політики сталого розвитку регіону органами публічної влади України: монографія. ХарPI НАДУ, Харків, 2016. С. 28–44.

11. Бульба В. Г., Євтухов О. В. Соціальні ризики людського розвитку - сутність та місце в державному управлінні. *Актуальні проблеми державного управління*: зб. наук. пр. 2017. №2. С. 17–22.

12. ВЕТ ФРАН – Програма адаптації військовослужбовців (Франчайзинг для Ветеранів). URL: <http://fdf.org.ua/vet-fran>

13. Василик О.Д. Теорія фінансів: підручник. Київ: НІОС, 2003. 416 с.

14. Горбенко С. В., Хома В. В., Шпанчук Г. В. Досвід адаптації військовослужбовців до цивільного життя в США. *Збірник наукових праць Харківського університету Повітряних сил*. 2014. № 2. С. 42–44.

15. Гордієнко Є. П. Залучення ветеранів України до підприємницької діяльності через бізнес-модель франчайзингу. *International Scientific-Practical Conference Global marketing: analysis and challenges of our time: Conference Proceedings, May 16-17th, 2019. Batumi, Georgia, P. 72–75.*

16. Гордієнко Є. П. Залучення демобілізованих учасників бойових дій до підприємницької діяльності: проблеми та шляхи їх подолання. *Управління розвитком підприємництва в Україні: реалії та перспективи*: монографія / за заг. ред. Н. В. Статівки, О. В. Жадана. Харків : Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр», 2019. С. 201–211.

17. Гордієнко Є. П. Зарубіжний досвід в організації системи соціального захисту учасників бойових дій. Теорія і практика публічного управління та адміністрування у XXI сторіччі: матеріали I всеукраїнської наук.-практ. конф., 30 листопада 2018 р. Київ. URL:

<http://academy.gov.ua/pages/dop/198/files/9e0c6916-89d9-4e68-bae0-7122d804a470.pdf>

18. Гордієнко Є. П. Збереження та розвиток соціального капіталу ветеранів АТО. Публічне управління XXI століття: синтез науки і практики: зб. тез XX Міжнар. наук. конгресу., 19 квітня 2019 р. Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2019. С. 296–299.

19. Гордієнко Є. П. Інституційне забезпечення реалізації державної політики соціального захисту учасників бойових дій. *Актуальні проблеми державного управління*: зб. наук. пр. Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2020. № 2 (58). С. 231–239.

20. Гордієнко Є. П. Нормативно – правове забезпечення соціального захисту учасників бойових дій. *Ефективність державного управління*: зб. наук. пр. Львів: Вид-во ЛРІДУ НАДУ, 2018. № 1 (54). С. 117–125.

21. Гордієнко Є. П. Особливості державної політики у сфері соціального захисту військовослужбовців. Проблеми управління соціальним і гуманітарним розвитком: матеріали XI регіон. наук.-практ. конф. за міжнар. участю, 1 грудня 2017 р. Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2017. С. 336–338.

22. Гордієнко Є. П. Розвиток підприємницької діяльності як засіб професійної адаптації учасників бойових дій в Україні: досвід США. *Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences*. VII(34), I.: 205, BUDAPEST, 2019 Sept. P. 42–48.

23. Гордієнко Є. П. Розвиток соціального партнерства у сфері соціального захисту учасників бойових дій. Публічне управління XXI століття: погляд у майбутнє: зб. тез XXI Міжнар. наук. конгресу, 21 квітня 2021 р. Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2021. С. 92–94.

24. Гордієнко Є. П., Статівка Н. В. Роль комунікацій між органами державної влади та інститутами громадянського суспільства щодо соціального захисту УБД. *Управлінська діяльність: досвід, тенденції, перспективи*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів і молодих вчених. У двох частинах. / Ч. 2. Адміністративно-

управлінська діяльність у публічній сфері. 12 листопада 2019 р. Харків: ХНУБА. 2019. С. 83–87.

25. Гриб А. Є. Соціальна дезадаптація учасників бойових дій та особливості її профілактики та психокорекції. *Актуальні питання медичної психології* : науковий журнал. URL : <http://medpsychology.pp.ua/>.

26. Гусак О. Г. Світовий досвід вироблення державної політики щодо формування міжпрофесійної мобільності військовослужбовців. *Державне будівництво*, 2008. № 1. URL.: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2008_1_75 .

27. Дацюк І. П. Механізми соціального захисту військовослужбовців у трансформаційному суспільстві : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. Донецьк, 2010. 20 с.

28. Дідківська Л.І., Головка Л.С. Державне регулювання економіки: навчальний посібник. Київ: Знання-Прес, 2000. 209 с.

29. Довідник з питань соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей, ветеранів Великої Вітчизняної війни, військової служби і військових пенсіонерів та інших громадян похилого віку в Україні / під ред. генерал-полковника В.І. Собкова. Київ, 2006. 540 с.

30. Дідківська Л.І., Головка Л.С. Державне регулювання економіки : навчальний посібник. Київ : Знання-Прес, 2000. 209 с.

31. Державне управління в умовах європейської та євроатлантичної інтеграції України: історія, теорія, методологія (Моніторинг наукових досліджень і розробок): Навчальний посібник. Ужгород: Ліра, 2007. 343 с.

32. Дацюк І. П. Порівняльний аналіз механізмів соціально-правового захисту військовослужбовців у розвинутих країнах світу. *Державне будівництво*: електрон. наук. фахове вид. 2007. № 2. С. 14–26. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2007_2_48.

33. Деякі питання Міністерства у справах ветеранів, тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб: Постанова Кабінету

Міністрів України від 27.12.2018 №1175. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1175-2018-%D0%BF>.

34. Деякі питання надання фінансової підтримки громадським об'єднанням ветеранів: Постанова Кабінету Міністрів України від 14.02.2018 №156. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-2018-%D0%BF>

35. Деякі питання надання фінансової підтримки громадським об'єднанням ветеранів: постанова Кабінету Міністрів України від 14.02.2018 № 156. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-2018-%D0%BF#Text>

36. Деякі питання організації та забезпечення підготовки збірної команди України та її участі у 2020 році в міжнародних спортивних змаганнях «Ігри Нескорених»: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 05.07.2019 №393-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393-2019-%D1%80>.

37. Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» Верховна Рада України. 2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text>

38. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України від 28 червня 1996 року. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/print>

39. Кириченко А. Г. Нормативно-правові механізми забезпечення медико-соціального захисту учасників АТО в Україні. *Збірник наукових праць співробітників НМАПО ім. П. Л. Шупика*. 2016. №. 25. С. 435–444.

40. Ковальова Є. П. Соціальний вимір державної політики щодо учасників АТО в Україні (2014-2016 рр.). Публічне управління XXI століття: форсайтінг успіху: зб. тез XVI Міжнар. наук. конгресу, 21 квіт.2016 р. Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2016. С.180–183.

41. Куди звертатися ветеранам АТО/ООС для реабілітації. Міністерство охорони здоров'я України. URL:

<https://moz.gov.ua/article/health/kudi-zvertatisja-veteranam-atooos-dlja-reabilitacii>.

42. Медична реабілітація військовослужбовців збройних сил України на регіональному рівні: метод. рекомендації / уклад.: І. М. Гайда., М. І. Бадюк, Ю. І. Сушко. Київ, 2018. 32 с.

43. Марко І.Ю., Марко Є.І., Чернишова І.М. Зарубіжний досвід забезпечення соціальних гарантій військовослужбовців: *збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського*. 2019. № 2. С. 135–142. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpvcvsd_2019_2_22

44. Малюга Л. Ю. Теоретико-правові основи адаптації соціального законодавства України до законодавства Європейського Союзу : монографія / Л. Ю. Малюга. – Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2019. – 406 с.

45. Мозальов В.Є., Салій І.Ю. Соціальне забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України в умовах збройної агресії Російської Федерації. *Вісник Національного університету оборони України*. 2022. № 5(69). С. 110–115.

46. Норчук Ю., Доронін О. Актуальні питання розвитку соціального захисту військовослужбовців: з досвіду країн НАТО. Розвиток законодавства України у сфері оборони: проблеми адаптації до стандартів НАТО та шляхи їх вирішення: матеріали наук.-практ. конф. м. Київ, 23 квіт. 2021 р. Київ, 2021. С. 225–229.

47. Новак-Каляєва Л. М. Нормативно-правові основи захисту прав військовослужбовців в Україні: соціальний аспект. *Держава та армія. Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2007. № 584. URL: http://vlp.com.ua/files/27_3.pdf

48. Павленко В.С. Захист прав військовослужбовців та їх сімей: міжнародно-правовий аспект. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 7(2020). С. 131–133.

49. Пасіка С.П. Адміністративно-правове регулювання соціального забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юридичних наук: 12.00.07. Запоріжжя, 2011. 21 с.

50. Питання деяких виплат військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім'ям під час дії воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.02.2022 року № 168. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2022-%D0%BF#Text>

51. Пінчук Р.С., Письменна О.П. Покращення соціального і правового захисту військовослужбовців Збройних Сил України як запорука формування професійного війська. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2020. Серія «Право». Вип. 60. С. 83–89.

52. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей: Закон України від 20 грудня 1991 року № 2011-XII. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1992. № 15. ст. 190. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text>

53. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту: Закон України від 22.10.1993. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1993, № 45, ст. 425. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12/print>

54. Про Стратегію воєнної безпеки України. Рішення РНБО України від 25.03.2021 р. (введено в дію Указом Президента України від 25.03.2021 р. № 121 / 2021). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/121/2021/print>

55. Про Збройні сили України : Закон України від 6 грудня 1991 року № 1934-XII. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1992. № 9. Ст. 108. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1934-12#Text>.

56. Про державні гарантії соціального захисту військовослужбовців, які звільняються із служби у зв'язку з реформуванням Збройних сил України, та членів їхніх сімей : Закон України від 15 червня 2004 року № 1763-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2004. № 36. Ст. 444. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1763-15#Text>.

57. Про пенсійне забезпечення військовослужбовців та осіб начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ : Закон України від 9 квітня 1992 року № 2262-ХІІ. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1992. № 29. Ст. 399. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2262-12#Text>.

58. Питання діяльності Міністерства у справах ветеранів України: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.11.2018 №986. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/986-2018-%D0%BF>.

59. Питання забезпечення житлом деяких категорій осіб, які брали участь у бойових діях на території інших держав, а також членів їх сімей : Постанова Кабінету Міністрів України від 28.03.2018 №214. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/214-2018-%D0%BF>.

60. Питання забезпечення учасників антитерористичної операції та сімей загиблих учасників антитерористичної операції земельними ділянками: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 19.08.2015 №898-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2015-%D1%80>

61. Положення про Громадську раду при Міністерстві у справах ветеранів України: наказ Міністерства у справах ветеранів війни, тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб України від 05.02.2020 № 20. URL: <https://mva.gov.ua/ua/konsultaciyi-z-gromadskistyuu/dlya/gromadska-rada/gromadska-rada-pri-ministerstvi-u-spravahveteraniv/polozhennya-pro-gromadsku-radu>.

62. Положення про Міністерство соціальної політики України: Постанова Кабінету Міністрів України від 17.07.2015 №423. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/423-2015-%D0%BF#n8>.

63. Положення про Міністерство у справах ветеранів України: постанова Кабінету Міністрів України від 27.12.2018 №1175. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1175-2018-%D0%BF>.

64. Положення про Раду ветеранів України: наказ Міністерства у справах ветеранів війни, тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб України від 24.12.2018 № 3/2018. URL:

<https://mva.gov.ua/ua/konsultaciyi-z-gromadskistyuu/dlya-gromadskosti/radaveteraniv/polozhennya-pro-raduveteraniv-ukrayini>.

65. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25.03.1992 №2232-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12>.

66. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо деяких питань оподаткування благодійної допомоги: Закон України від 02.09.2014 №1668-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1668-18#Text>.

67. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо надання статусу та соціальних гарантій окремим особам із числа учасників антитерористичної операції: Закон України від 04. 12. 2019 № 329-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/329-20>.

68. Про додаткові заходи щодо соціального захисту учасників антитерористичної операції: Указ Президента України від 18.03.2015 №150/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/150/2015>.

69. Про Єдиний державний реєстр ветеранів війни: Постанова Кабінету Міністрів України від 14. 08. 2019 №700. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/700-2019-%D0%BF>.

70. Про затвердження Державної цільової програми з медичної, фізичної реабілітації та психосоціальної реадaptaції постраждалих учасників Революції Гідності, учасників антитерористичної операції та осіб, які брали участь у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації в Донецькій та Луганській областях, забезпеченні їх здійснення, на період до 2023 року: постанова Кабінету Міністрів України від 05.12.2018 №1021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1021-2018-%D0%BF#Text>.

71. Про затвердження Державної цільової програми з медичної, фізичної реабілітації та психосоціальної реадaptaції постраждалих учасників Революції Гідності, учасників антитерористичної операції та осіб, які брали участь у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації в Донецькій та

Луганській областях, забезпеченні їх здійснення, на період до 2023 року: постанова Кабінету Міністрів України від 05.12.2018 №1021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1021-2018-%D0%BF#Text>.

72. Про затвердження Концепції програми розвитку системи медичного забезпечення Збройних Сил України на період до 2020 року: Наказ Міністерства оборони України від 26.07.2017 №389. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0389322-17#Text>.

73. Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб: Закон України від 09.04.1992 №2262- XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2262-12#Text>.

74. Про перерахунок пенсій особам, які звільнені з військової служби, та деяким іншим категоріям осіб: постанова Кабінету Міністрів України від 12.02.2018 №103. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103-2018-%D0%BF#Text>.

75. Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні: Закон України від 06.10.2005 №2961-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2961-15>.

76. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту : Закон України від 22 жовтня 1993 р. № 3551-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 45. Ст. 425.

77. Про статус ветеранів та членів сімей загиблих (померлих) Захисників України та ветеранів: проєкт Закону №3407 від 29.04.2020. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=68710.

78. Постанова від 10 лютого 2023 р. № 124 // Кабінет Міністрів України. – 2023. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124-2023-%D0%BF#Text>

79. Ринок праці 2023: де зараз найбільші зарплати та яких спеціалістів шукають *Економічна правда* 2023 URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2023/01/25/696322/index.amp>

80. Робота для ветерана є! Проєкт про працевлаштування ветеранів АТО/ООС – Дослідження переваг, перешкод та пересторог

працевлаштування ветеранів АТО/ООС *Happy Monday* 2021 URL: <https://happymonday.ua/specproject/projekt-pro-pratsevlashtuvannya-veteraniv-ato-oos>

81. Сайнецький О.П. Зміст та особливості соціального забезпечення військовослужбовців як правового явища. *Митна справа*. 2013. № 5 (89). С. 204–209.

82. Українські Закони. Соціальний кодекс України: Проект / В.С. Журавський та ін.; Християнсько-демократична партія України. Київ: Логос, 1998. 319 с.

83. Цюкало Л.В. Соціальне забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України та його суть. *Ефективна економіка*. № 7. 2017. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5696>

84. Чимишенко С.М. Бюджетний механізм фінансування особового складу Збройних Сил України: дисертація на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук: 08.00.08. Київ, 2011. 261 с.

85. Шишлюк М.О. Матеріальне забезпечення у зв'язку з необхідністю компенсації окремих видатків як додатковий вид соціального захисту військовослужбовців. *Трудове законодавство: шляхи реформування*. 2013. С. 281–283

86. Щербінін О. М. Удосконалення законодавства щодо соціального захисту військовослужбовців: сучасний стан та перспективи. *Право військової сфери*. 2007. № 1. С.11-19

87. 11% ветеранів: як повоєнна Хорватія повернула військових до мирного життя. *Європейська правда*. Київ, 2018. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2018/04/4/7079902/>.

88. 62% ветеранів АТО/ООС не повертаються на попереднє місце роботи – Дослідження переваг, перешкод та пересторог працевлаштування ветеранів АТО/ООС *Happy Monday* 2021. URL: <https://happymonday.ua/opytuvannya-veteraniv-ato-oos>

89. A Strategic Compass for the EU. URL: https://www.eeas.europa.eu/eeas/strategic-compass-eu-0_en.

90. Allied joint publication (AJP). Allied joint index of NATO logistic directives, instructions and manuals, study draft. Note by the secretary. –NATO // EAPC Unclassified, 2003. –P. 41-56.

91. Bielai S. V., Prykhodko I. I., Hrynzovskyi A. M., Zhelaho A. M., Hodlevskyi S. O., Kalashchenko S. I. Medical and psychological aspects of safety and adaptation of military personnel to extreme conditions. *Wiadomości Lekarskie*. 2020. 73 (4). 679–683.

92. Bulba V., Goncharenko M., Yevtuxov O. Fiscal Mechanism in Public Administration of Social Risk. *International Journal of Advanced Biotechnology and Research (IJABR)* ISSN 0976-2612, Online ISSN 2278–599X, Special Issue-1, 2019, pp 657–667.

93. CAF WORLD GIVING INDEX 2016. URL: <https://www.cafonline.org/docs/default-source/about-us-publications/195>

94. CAF WORLD GIVING INDEX 2018. URL: https://www.cafonline.org/docs/defaultsource/about-us-publications/caf_wgi2018_report_webnopw_2379a_261018.pdf

95. Commission contribution to European defence: Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Strasbourg, 15.2.2022 COM(2022) 60 final. URL: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/com_2022_60_1_en_act_contribution_european_defence.pdf

96. Determining Veteran Status US. Department of Veterans Affairs. – 2019. – URL: <https://www.va.gov/OSDBU/docs/Determining-Veteran-Status.pdf>

97. European Recapitalization Incentive Program (ERIP). URL: <https://www.state.gov/european-recapitalization-incentive-program-erip/>

98. EU steps up action to strengthen EU defence capabilities, industrial and technological base: towards an EU framework for Joint defence procurement.

URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_22_3143

99. E-Benefits. A Service of the Department of Veterans Affairs and the Department of Defence. URL: <https://www.ebenefits.va.gov/ebenefits/apply>

100. Entrepreneur Magazine, 2014. Kedma Ough Thank You for Your Service – 4 Business Funding Programs for Veterans, September 24, 2014. URL: <https://www.entrepreneur.com/article/237718>

101. Entrepreneur Magazine, 2018. Steve Cloetingh Hiring Veterans Is Smart Strategy but These 3 factors Drive Them Away, November 11, 2018. URL: <https://www.entrepreneur.com/article/323040>.

102. EUROMIL project for 2024 European Elections URL: <https://euromil.org/euromil-project-for-2024-european-elections/>

103. Employment Situation of Veterans – 2022 // Bureau of Labor Statistics U.S. Department of Labor – 2023. – URL: <https://www.bls.gov/news.release/pdf/vet.pdf>

104. Franchoice. URL: <http://www.franchoice.com/franchise-informationguide/what-isfranchise/historyof-franchising>

105. Functional Organization Manual. Description of Organization structure, missions, functions, task, and authorities. URL: <https://www.va.gov/FOM-5-Final-July-2019.pdf>

106. Harvey et al., 2007. URL: <https://gsdrc.org/topic-guides/socialprotection/what-is-social-protection/>

107. IREX: A global development and education organization. URL: <https://www.irex.org/>

108. Informal meeting of the Heads of State or Government Versailles Declaration 10 and 11 March 2022. URL: <https://www.consilium.europa.eu/media/54773/20220311-versailles-declarationen.pdf>

109. Joint Communication to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on the Defence Investment Gaps Analysis and Way Forward. Brussels, 18.5.2022 JOIN(2022) 24 final. URL: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/join_2022_24_2_en_act_part1_v3_1.pdf

110. Jeremy C. Shorta, Miles A. Zacharyb, David J. Ketchen Jr.b, 2018. Entrepreneurial orientation rhetoric and franchise system size: The moderating role of military veteran recruitment. *j.jbvi*.2018.e00097, 379–402.

111. Karamyshev D.V. Global Development Index as Indicator of Global Governance: Integrated Assessment of OECD Member Countries Development. *Public Policy and Administration*. 2019, Vol. 18, No 4. P. 377–394.

112. Ministers discuss EDA analysis on defence investment gaps. URL: <https://eda.europa.eu/news-and-events/news/2022/05/17/ministers-discuss-eda-analysis-on-defenceinvestment-gaps>

113. Questions and Answers: Defence Investment Gaps and measures to address them. URL: https://ec.europa.eu/commission/en/qanda_22_3144

114. Skills in the defence sector. URL: https://ec.europa.eu/defence-industry-space/eu-defenceindustry/skills-defence-sector_en

115. Series highlights Desert Storm Veterans for 30th anniversary [Електронний ресурс] // An official website of the United States government. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://news.va.gov/75651/series-highlights-desert-storm-veterans-30th-anniversary/>.

116. The EU's Defence Technological and Industrial Base. URL: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EXPO_IDA\(2020\)603483](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EXPO_IDA(2020)603483)

117. The Encyclopedia Americana. Complete in thirty volumes. New York, 1973. Vol. 25. 102 p.

118. The World Book Encyclopedia: Complete in 22 vol. Vol. 18. Chicago; London; Sydney; Toronto, 1994. 98 p. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70878.

119. Veterano Group: бізнес ветеранів АТО <https://dojo.ua/veterano-groupbiznes-veteraniv-ato/>
120. VetFran, 2015. About VetFran – History. URL: <http://www.vetfran.com/about-vetfran/>
121. U.S. Veterans: By the Numbers // ABCnews. – 2011. – URL: <https://abcnews.go.com/Politics/us-veterans-numbers/story?id=14928136>
122. Yevheniia Hordiienko, Nataliia Stativka social dimensions of evaluating the implementation of the social protection state policy of combatants (on the example of ato participants) in ukraine. Theoretical and practical aspects of the development of the European Research Area: monograph / edited by authors. 3rd ed. Riga, Latvia : “Baltija Publishing”, 2020. P. 153-169.
123. 2023 Military Strength Ranking – ANNUAL RANKING GlobalFirepower (GFP) 2023. URL: <https://www.globalfirepower.com/countries-listing.php>

ДОДАТКИ

Додаток А**ЧЕРКАСЬКА СЕЛИЩНА РАДА****29 сесія****VIII скликання****РІШЕННЯ****12 квітня 2023 року № 276/29/VIII****смт Черкаське Новомосковського району Дніпропетровської області**

Про внесення змін в Програму підтримки сімей учасників бойових дій, які загинули (померли) під час проходження служби в районі проведення антитерористичної операції/операції об'єднаних сил та під час дії воєнного стану в Україні на 2022-2025 роки

Війна в Україні, крім всього, ще й приводить до серйозних соціальних проблем на всіх етапах служби військового. Під час вступу на військову службу, виїзду на передову, зміну місця реєстрації, тощо, та навіть після героїчного виконання обов'язку, військові та їх родини стикаються з низкою складних ситуацій, порушенням прав та бюрократичною пасткою. З початку повномасштабного вторгнення російською федерацією на територію України, все частіше стали звертатися за допомогою до керівництва Черкаської селищної ради члени сімей загиблих Захисників Вітчизни.

Керуючись п. 22 ч. 1 ст. 26 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», Законом України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», Указом Президента України від 18.03.2015 № 150/2015 «Про додаткові заходи щодо соціального захисту учасників антитерористичної операції», Указом Президента України від 24.02.2022 року № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні», на підставі протоколу онлайн-наради під головуванням заступника голови облдержадміністрації-начальника обласної військової адміністрації з питань соціально-гуманітарного напрямку від 01.03.2023 року, взявши до уваги висновки постійної комісії з питань планування, фінансів, бюджету, соціально-економічного розвитку та соціального захисту населення, Черкаська селищна рада

ВИРІШИЛА:

1. Внести зміни в Програму підтримки сімей учасників бойових дій, які загинули (померли) під час проходження служби в районі проведення антитерористичної операції/операції об'єднаних сил та під час дії воєнного стану в Україні на 2022-2025 роки затвердженої рішенням Черкаської селищної ради від 30.09.2021 № 07-13/VIII «Про затвердження Програми підтримки сімей учасників бойових дій, які загинули (померли) під час проходження служби в районі проведення антитерористичної операції/операції об'єднаних сил на 2022-2025 роки» та викласти її в новій редакції (додається).

2. Фінансовому відділу Черкаської селищної ради забезпечити фінансування Програми підтримки сімей учасників бойових дій, які загинули (померли) під час проходження служби в районі проведення антитерористичної операції/операції об'єднаних сил та під час дії воєнного стану в Україні на 2022-2025 роки відповідно до вимог Бюджетного кодексу України.

3. Координацію роботи щодо виконання даного рішення покласти на заступника селищного голови з питань діяльності виконавчих органів Лілію КОРЧУН.

4. Контроль за виконанням даного рішення покласти на постійну комісію з питань планування, фінансів, бюджету, соціально - економічного розвитку та соціального захисту населення.

5. Функції щодо оформлення статусу членів сімей загиблих та різних видів допомог, покласти на Відділ центру надання адміністративних послуг Черкаської селищної ради.

Селищний голова Юрій ТАРАН

Додаток

ЗАТВЕРДЖЕНО

**Рішенням Черкаської селищної ради
від 12.04.2023 року № 276/29/VIII**

ПРОГРАМА

**ПІДТРИМКИ СІМЕЙ УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ, ЯКІ ЗАГИНУЛИ
(ПОМЕРЛИ) ПІД ЧАС ПРОХОДЖЕННЯ СЛУЖБИ В РАЙОНІ
ПРОВЕДЕННЯ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ/ОПЕРАЦІЇ
ОБ'ЄДНАНИХ СИЛ ТА ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ
НА 2022-2025 РОКИ
(НОВА РЕДАКЦІЯ)**

сmt Черкаське

2023

1. Загальні положення

Програма підтримки сімей учасників бойових дій, які загинули (померли) під час проходження служби в районі проведення антитерористичної операції/операції об'єднаних сил та під час дії воєнного стану в Україні на 2022-2025 роки (далі – Програма) розроблена відповідно до Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», Указу Президента України від 18.03.2015 року № 150/2015 «Про додаткові заходи щодо соціального захисту учасників антитерористичної операції», Указу Президента України від 24.02.2022 року № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні».

В зв'язку з продовженням подій на Сході України, пов'язаних з проведенням Антитерористичної операції, Операції об'єднаних сил та під час дії воєнного стану в Україні, збільшується кількість сімей учасників бойових дій, які загинули (померли) в ході виконання бойових завдань, що безпосередньо веде до збільшення кількості родин, які опинились в складних життєвих обставинах. Зрозуміло, що в родинях, які втратили рідних, значно погіршилось матеріальне і морально-психологічне становище. У зв'язку з військовим конфліктом, громадяни зазнали не тільки людських втрат, а і значних психологічних та суспільних деформацій.

Програма підтримки сімей учасників бойових дій, які загинули (померли) під час проходження служби в районі проведення антитерористичної операції/операції об'єднаних сил та під час дії воєнного стану в Україні - жителів смт Черкаського та смт Гвардійського – це комплекс заходів, що здійснюються на місцевому рівні з метою фінансової, соціальної, психологічної та іншої підтримки родин загиблих, сприяння вирішенню питань їх матеріально-побутового забезпечення тощо.

Дія Програми розповсюджується на членів сімей учасників бойових дій, які загинули (померли) під час проходження служби в районі проведення антитерористичної операції/операції об'єднаних сил та під час дії воєнного стану в Україні, що зареєстровані, постійно проживають на території Черкаської селищної територіальної громади та мають статус особи члена сім'ї загиблого військовослужбовця та інших осіб.

2. Визначення проблеми, на розв'язання якої спрямована програма

Комплексна підтримка та охоплення соціальним супроводом зазначеної категорії громадян, надання медичної та інформаційно-правової допомоги, здійснення заходів щодо відновлення їх психоемоційного стану, соціальної адаптації та повернення до активного громадського життя у цивільному середовищі.

У рамках Програми передбачається надання допомоги особам, що є членами сімей учасників бойових дій, які загинули (померли) під час проходження служби в районі проведення антитерористичної операції/операції об'єднаних сил та під час дії воєнного стану в Україні.

3. Мета програми

Метою Програми є підвищення рівня соціального захисту сімей, члени яких загинули (померли) під час здійснення завдань в зоні проведення АТО/ООС та під час дії

воєнного стану в Україні, підтримання їх належного морально-психологічного стану, поліпшення ефективності взаємодії органів місцевого самоврядування з міжнародними, регіональними громадськими організаціями та іншими юридичними особами у сфері підтримки учасників АТО та ООС, з сім'ями учасників бойових дій, які загинули (померли) під час проходження служби в районі проведення антитерористичної операції/операції об'єднаних сил та під час дії воєнного стану в Україні.

4. Перелік завдань та заходів Програми

Основні завдання Програми

1) надання членам сімей учасників бойових дій, які загинули (померли) під час проходження служби в районі проведення антитерористичної операції/операції об'єднаних сил допомоги та під час дії воєнного стану в Україні, у вигляді формування пакету документів для отримання субсидій та компенсацій;

2) надання щорічної адресної одноразової грошової матеріальної допомоги сім'ям учасників бойових дій, які загинули (померли) під час проходження служби в районі проведення антитерористичної операції/операції об'єднаних сил та під час дії воєнного стану в Україні до Дня пам'яті захисників України, які загинули в боротьбі за незалежність, суверенітет і територіальну цілісність України (до Дня захисників і захисниць України 14 жовтня, до Дня Збройних Сил України 6 грудня) у розмірі 50 000 грн на рік кожному члену сім'ї;

3) надання членам сімей учасників бойових дій, які загинули (померли) під час проходження служби в районі проведення антитерористичної операції/операції об'єднаних сил та під час дії воєнного стану в Україні матеріальної допомоги (далі – Допомога) у випадку хвороби, надзвичайної події, в розмірі, не більше 15 000 грн на рік.

4) відзначення пам'ятних дат (8 березня, День захисту дітей, День Матері, 02 серпня - День пам'яті загиблих десантників, 24 серпня - День Незалежності України, 29 серпня - День пам'яті захисників України, які загинули в боротьбі за незалежність, суверенітет і територіальну цілісність України, 14 жовтня - День захисників і захисниць України, 06 грудня - День Збройних Сил України) та вшанування пам'яті осіб-членів сімей учасників бойових дій, які загинули (померли) під час проходження служби в районі проведення антитерористичної операції/операції об'єднаних сил та під час дії воєнного стану в Україні;

5) привітання солодкими подарунками до Новорічних свят дітей до 16 років учасників бойових дій, які загинули (померли) під час проходження служби в районі проведення антитерористичної операції/операції об'єднаних сил та під час дії воєнного стану в Україні;

6) організація догляду за місцями поховань учасників бойових дій, які загинули (померли) під час проходження служби в районі проведення антитерористичної операції/операції об'єднаних сил та під час дії воєнного стану в Україні (до поминальних днів та до Дня Незалежності України) шляхом надання одноразової грошової допомоги кожній сім'ї загиблого у розмірі 1000 грн на рік;

7) організація поховання військовослужбовців, які загинули (померли) під час проходження військової служби в районі проведення антитерористичної операції/операції об'єднаних сил та під час дії воєнного стану в Україні;

8) придбання предметів ритуальної належності (траурних вінків чи інших атрибутів ритуальної флористики) для вшанування пам'яті загиблих військовослужбовців.

9) санаторно-курортне лікування членів сімей учасників бойових дій, які загинули (померли) під час проходження служби в районі проведення антитерористичної операції/операції об'єднаних сил, під час дії в Україні правового режиму воєнного стану.

10) надання грошової матеріальної допомоги членам сімей учасників бойових дій, які загинули (померли) під час проходження служби в районі проведення антитерористичної

операції/операції об'єднаних сил та під час дії воєнного стану в Україні на виготовлення закордонних паспортів дітям-членам цих сімей.

4.1. Порядок виконання заходів Програми

4.1.1. Одноразова нецільова грошова матеріальна допомога (далі – Допомога) надається сім'ям учасників бойових дій, які загинули (померли) під час проходження служби в районі проведення антитерористичної операції/операції об'єднаних сил та під час дії воєнного стану в Україні, які потрапили в скрутне матеріальне становище (хвороба, надзвичайна подія), в грошовому вигляді. Максимальний розмір допомоги за рік не може перевищувати 15 000 грн на кожного члена сім'ї.

4.1.2. Щорічна адресна одноразова грошова матеріальна допомога надається до Дня пам'яті захисників України, які загинули в боротьбі за незалежність, суверенітет і територіальну цілісність України 29 серпня (до Дня захисників і захисниць України 14 жовтня, до Дня Збройних Сил України 6 грудня), в розмірі 50 000 грн кожному члену сім'ї учасників бойових дій, які загинули (померли) під час проходження служби в районі проведення антитерористичної операції/операції об'єднаних сил та під час дії воєнного стану в Україні. Також допускається виплата даного виду допомоги протягом року.

4.1.3. Щорічна одноразова матеріальна допомога, що призначена для організації догляду за місцем поховання загиблого, надається за заявою одного із членів сім'ї загиблого в розмірі 1000 грн на рік

4.1.4. Допомога надається при наявності відповідного фінансового ресурсу та відповідних бюджетних призначень.

4.1.5. Допомога надається на підставі висновку постійної комісії з питань планування, фінансів, бюджету, соціально-економічного розвитку та соціального захисту населення розпорядженням селищного голови з подальшим затвердженням на сесії селищної ради. Сума матеріальної допомоги визначається зазначеною депутатською комісією окремо для кожного випадку.

4.1.6. Допомога, що приурочується до Дня пам'яті захисників України, які загинули в боротьбі за незалежність, суверенітет і територіальну цілісність України 29 серпня (до Дня захисників і захисниць України 14 жовтня, Дня Збройних Сил України 06 грудня), надається на підставі розпорядження селищного голови за погодженням з постійною комісією з питань планування, фінансів, бюджету, соціально-економічного розвитку та соціального захисту населення відповідно до призначених бюджетних асигнувань.

4.1.7. Санаторно-курортне лікування членів сімей учасників бойових дій, які загинули (померли) під час проходження служби в районі проведення антитерористичної операції/операції об'єднаних сил, під час запровадження в Україні воєнного стану, не частіше ніж один раз на два роки строком до 21 дня граничною вартістю путівки (1000 грн/добу) до 21 000 грн.

4.1.8. Грошова матеріальна допомога членам сімей учасників бойових дій, які загинули (померли) під час проходження служби в районі проведення антитерористичної операції/операції об'єднаних сил та під час дії воєнного стану в Україні на виготовлення закордонних паспортів дітям-членам цих сімей надається за заявою одного із членів сім'ї загиблого в розмірі 1400 грн. на кожну дитину в родині.

4.1.9. Питання надання допомоги розглядається на підставі письмових звернень громадян, або з ініціативи селищного голови.

Від імені родини, яка потрапила у скрутне матеріальне становище із заявою може звернутися будь-який дієздатний член цієї родини. Від імені малолітніх і неповнолітніх громадян, а також громадян визнаних судом недієздатними чи обмежено дієздатними, заява подається батьками або їхніми законними представниками.

4.1.10. Перелік документів, необхідних для надання допомоги:

- заява на ім'я селищного голови, у якій зазначені обставини, що сприяли зверненню за матеріальною допомогою;
- копія паспорта громадянина України або посвідки на постійне проживання заявника або уповноваженого члена сім'ї;
- копія ідентифікаційного номера (крім осіб, які через релігійні переконання відмовились від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та повідомили про це відповідний орган державної податкової служби і мають відмітку у паспорті);
- інформація про рахунок у державній банківській установі (виписка з особового рахунку);
- медичний документ про хворобу або депутатський акт про підтвердження обставин, за яких потребується матеріальна допомога;
- копія посвідчення члена сім'ї учасника бойових дій, який(-а) загинув (-ла) (помер (-ла) під час проходження служби в районі проведення антитерористичної операції/операції об'єднаних сил та під час дії воєнного стану в Україні);
- інші документи, що підтверджують обставини, за яких потребується матеріальна допомога

4.1.11. Відмова у наданні матеріальної допомоги приймається на засіданні постійної комісії з питань планування, фінансів, бюджету, соціально-економічного розвитку та соціального захисту населення з обов'язковим повідомленням заявника у випадках:

- невідповідності поданих документів;
- відсутності бюджетних призначень;
- перевищення встановленого максимального річного розміру матеріальної допомоги.

4.1.12. Виплата грошової матеріальної допомоги у визначеному розмірі зараховується на картковий рахунок, відкритий у державній банківській установі. Відповідно до Податкового кодексу України допомога оподаткуванню не підлягає.

4.2. Заходи з організації поховання військовослужбовців, які загинули (померли) під час проходження військової служби в районі проведення антитерористичної операції/операції об'єднаних сил та під час дії воєнного стану в Україні вживаються Черкаською селищною радою після надходження на її адресу офіційного повідомлення про смерть військовослужбовця, зареєстроване місце проживання якого на момент смерті було в Черкаській ТГ, від територіального центру комплектування та соціальної підтримки, військового гарнізону чи командування військової частини, а також документа, який свідчив би про неможливість організувати поховання військовою частиною. Оплата заходів з поховання здійснюється на підставі укладеного договору про надання ритуальних послуг. Максимальна сума послуг на одного загиблого (померлого) не може перевищувати 15 000 грн.

4.3 Перелік документів, необхідних для надання санаторно-курортного лікування:

- заява на ім'я селищного голови про необхідність забезпечення санаторно-курортним лікуванням;
- медична довідка лікувальної установи за формою № 070/о;
- копія посвідчення члена сім'ї учасника бойових дій, який(-а) загинув (-ла) (помер (-ла) під час проходження служби в районі проведення антитерористичної операції/операції об'єднаних сил та під час дії воєнного стану в Україні;

5. Фінансове забезпечення програми

Фінансування програми здійснюється за рахунок коштів бюджету Черкаської селищної територіальної громади та інших джерел фінансування, не заборонених законодавством.

6. Результати реалізації програми.

Результативний показник програми – надання всебічної підтримки з боку держави, суспільства та Черкаської селищної територіальної громади членам сімей учасників бойових дій, які загинули (померли) під час проходження служби в районі проведення антитерористичної операції/операції об'єднаних сил та під час дії воєнного стану в Україні, гідне вшанування пам'яті полеглих за Батьківщину.

Виконання визначених цією Програмою завдань та заходів (згідно з додатком 2 до Програми) підвищить рівень соціального захисту, поліпшить соціально-психологічний мікроклімат у родинах сімей учасників бойових дій, які загинули (померли) під час проходження служби в районі проведення антитерористичної операції/операції об'єднаних сил та під час дії воєнного стану в Україні, а також дасть можливість сім'ям отримати додаткові соціальні гарантії та адресну допомогу, сприятиме вирішенню інших соціально-побутових питань.

7. Контроль за виконанням програми.

Контроль за виконанням здійснюють: селищний голова, постійна комісія з питань планування, фінансів, бюджету, соціально – економічного розвитку та соціального захисту населення.

Черкаський селищний голова

Юрій ТАРАН

Паспорт Програми

1.	Назва програми	Програма підтримки сімей учасників бойових дій, які загинули (померли) під час проходження служби в районі проведення антитерористичної операції/операції об'єднаних сил та під час дії воєнного стану в Україні на 2022-2025 роки
2.	Ініціатор розроблення Програми	Виконавчий комітет Черкаської селищної ради
3.	Розробник програми	Відділ соціального захисту населення Черкаської селищної ради
4.	Нормативно-правова база	Закони України: «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про статус ветеранів війни та гарантії їх соціального захисту», «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», «Про внесення змін до розділу ХХ «Перехідні положення» Податкового кодексу України щодо відносин, пов'язаних із здійсненням заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях», «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України над тимчасово окупованими територіями в Донецькій та Луганській областях», Указ Президента України від 24.02.2022 року № 64/2022
5.	Відповідальний виконавець	Відділ соціального захисту населення Черкаської селищної ради
6.	Мета програми	Сприяння соціальній підтримки та повернення до повноцінного життя членів сімей учасників бойових дій, які загинули (померли) під час проходження служби в районі проведення антитерористичної операції/операції об'єднаних сил та під час дії воєнного стану в Україні, шляхом надання інформаційно-правової, медичної, соціальної та матеріальної допомоги
7.	Термін реалізації	2022-2025 р.р.
8.	Фінансування програми	Фінансування за рахунок коштів бюджету Черкаської селищної територіальної громади та інших джерел, незаборонених чинним законодавством
9.	Очікувані результати виконання	Підвищення рівня соціального захисту, додаткові соціальні гарантії та адресні допомоги сім'ям учасників бойових дій, які загинули (померли) під час проходження служби в районі проведення антитерористичної операції/операції об'єднаних сил та під час дії воєнного стану в Україні, вирішення соціально – побутових питань.
10.	Контроль за виконанням	Контроль за виконанням здійснюють: селищний голова; постійна комісія Черкаської селищної ради з питань планування, фінансів, бюджету, соціально – економічного розвитку та соціального захисту населення.

Секретар Черкаської селищної ради

Інна ШАРАПОВА

Додаток 2 до Програми

Заходи Програми

підтримки сімей учасників бойових дій, які загинули (померли) під час проходження
служби в районі проведення антитерористичної операції/операції об'єднаних сил та під час дії воєнного стану в Україні
на 2022-2025 роки

п/п	Назва напрямку діяльності Програми	Перелік заходів Програми	Строк виконання заходу	Виконавці	Джерела фінансування	Обсяг фінансування (вартість), тис.грн.					Очікуваний результат
						Всього	2022	2023	2024	2025	
1	Щорічна адресна одноразова грошова матеріальна допомога членам сімей учасників бойових дій, які загинули (померли) під час проходження служби в районі проведення антитерористичної операції/операції об'єднаних сил та під час дії воєнного стану в Україні до Дня пам'яті захисників України, які загинули в боротьбі за незалежність, суверенітет і територіальну цілісність України 29 серпня (до Дня захисників і	Виплата один раз на рік матеріальної допомоги кожному члену сім'ї загиблого в районі проведення АТО/ООС та під час дії воєнного стану в Україні.	2022-2025 р.р.	Черкаська селищна рада	Місцевий бюджет	10500,0	2500,0	3000,0	2500,0	2500,0	Підвищення рівня соціального захисту сімей учасників бойових дій, які загинули (померли) під час проходження служби в районі проведення АТО/ООС та під час дії воєнного стану в

2.	Грошова матеріальна допомога сім'ям учасників бойових дій, які загинули (померли) під час проходження служби в районі проведення антитерористичної операції/операції об'єднаних сил та під час дії воєнного стану в Україні, які потрапили в скрутне матеріальне становище (хвороба, надзвичайна подія)	Виплата допомоги членам сімей загиблих, які потрапили в скрутне матеріальне становище (хвороба, надзвичайна подія)	2022-2025 р.р.	Черкаська селищна рада	Місцевий бюджет	7445,0	2995,0	1450,0	1500,0	1500,0	Підвищення рівня соціального захисту сімей учасників бойових дій, які загинули (померли) під час проходження служби в районі проведення АТО/ОС та під час дії воєнного стану в Україні, можливість
----	---	--	----------------	------------------------	-----------------	--------	--------	--------	--------	--------	--

3.	Відзначення пам'ятних дат (8 березня, День захисту дітей, День Матері, 02 серпня – День пам'яті загиблих десантників, День Незалежності України, 29 серпня – День пам'яті захисників України, які загинули в боротьбі за незалежність, суверенітет і територіальну цілісність України, 14 жовтня – День захисників і захисниць України, 06 грудня День Збройних Сил України, привітання до Новорічних свят та вшанування пам'яті загиблих осіб-членів сімей загиблих учасників бойових дій, які загинули (померли) під час проходження служби в районі проведення АТО/ООС та під час дії воєнного стану в Україні	Проведення святкових та пам'ятних заходів відповідно до календаря , організація привітань та поздоровлень членів сімей загиблих	2022-2025 р.р	Черкаська селищна рада	Місцевий бюджет	40,0	10,0	10,0	10,0	10,0	Вшанування пам'яті учасників бойових дій, які загинули (померли) під час проходження служби в районі проведення АТО/ООС та під час дії воєнного стану в Україні та відзначення членів їх родин
----	---	---	---------------	------------------------	-----------------	------	------	------	------	------	--

4.	Матеріальна допомога (до поминальних днів та до Дня незалежності України) для догляду за місцями поховань учасників бойових дій, які загинули (померли) під час проходження служби в районі проведення антитерористичної операції/операції об'єднаних сил та під час дії воєнного стану в Україні	Надання одноразової грошової допомоги кожній сім'ї загиблого для догляду місць поховання учасників бойових дій, які загинули (померли) під час проходження служби в районі проведення АТО/ООС та під час дії воєнного стану в Україні	2022-2025 р.р	Черкаська селищна рада	Місцевий бюджет	400,0	100,0	100,0	100,0	100,0	Вшанування пам'яті учасників бойових дій, які загинули (померли) під час проходження служби в районі проведення АТО/ООС та під час дії воєнного стану в Україні
----	---	---	---------------	------------------------	-----------------	-------	-------	-------	-------	-------	---

5.	Проведення тематичних заходів, заходів, присвячених вшануванню пам'яті захисників, які віддали життя за незалежність України	Проведення лінійок та уроків пам'яті, засідань за круглим столом, конференцій, лекцій, виховних годин, бесід, вечорів, виставок, малюнків та інших заходів в закладах освіти Черкаської територіальної громади, присвячених вшануванню пам'яті захисників, які віддали життя за незалежність України	2022-2025 р.р	Черкаська селищна рада	Місцевий бюджет	-	-	-	-	-	Виховання молоді Черкаської територіальної громади національно-патріотичних почуттів та високої патріотичної свідомості у
----	--	--	---------------	------------------------	-----------------	---	---	---	---	---	---

6.	Організація поховання військовослужбовців, які загинули (померли) під час проходження військової служби в районі проведення антитерористичної операції/операції об'єднаних сил та під час дії воєнного стану в Україні.	Здійснення заходів з поховання військовослужбовців, які загинули (померли) під час проходження військової служби в районі проведення антитерористичної операції/операції об'єднаних сил та під час дії воєнного стану в Україні.	2022-2025 р.р	Черкаська селищна рада	Місцевий бюджет	1805,0	455,0	450,0	450,0	450,0	Підвищення рівня соціального захисту сімей учасників бойових дій, які загинули (померли) під час проходження служби в районі проведення АТО/ООС та під час дії воєнного стану в Україні
----	---	--	---------------	------------------------	-----------------	--------	-------	-------	-------	-------	---

7.	Придбання предметів ритуальної належності (траурних вінків чи інших атрибутів ритуальної флористики) для вшанування пам'яті військовослужбовців, загиблих в районі проведення антитерористичної операції/операції об'єднаних сил, під час дії воєнного стану в Україні.	Придбання траурних вінків чи інших атрибутів ритуальної флористики для вшанування пам'яті загиблих військовослужбовців	2022-2025 р.р	Черкаська селищна рада	Місцевий бюджет	230,0	45,0	95,0	45,0	45,0	Підвищення рівня соціального захисту сімей учасників бойових дій, які загинули (померли) під час проходження служби в районі проведення АТО/ООС та під час дії воєнного стану в Україні
----	---	--	---------------	------------------------	-----------------	-------	------	------	------	------	---

8.	Санаторно-курортне лікування членів сімей учасників бойових дій, які загинули (померли) під час проходження служби в районі проведення антитерористичної операції/операції об'єднаних сил, під час запровадження в Україні воєнного стану.	Придбання послуг з санаторно-курортного лікування у санаторних закладах	2022-2025 р.р.	Черкаська селищна рада	Місцевий бюджет	6000,0	1500,0	1500,0	1500,0	1500,0	Підвищення рівня соціального захисту сімей учасників бойових дій, які загинули (померли) під час проходження служби в районі проведення АТО/ООС та під час дії воєнного стану в Україні
----	--	---	-------------------	------------------------	-----------------	--------	--------	--------	--------	--------	---

9.	Грошова матеріальна допомога на виготовлення закордонних паспортів дітям-членам сімей учасників бойових дій, які загинули (померли) під час проходження служби в районі проведення АТО/ООС та під час дії воєнного стану в Україні	Сприяння в виготовленні закордонних паспортів дітям-членам сімей учасників бойових дій, які загинули (померли) під час проходження служби в районі проведення АТО/ООС та під час дії воєнного стану в Україні	2023-2025 р.	Черкаська селищна рада	Місцеви й бюджет	50,0	-	50,0	-	-	Допомога у виїзді за кордон дітям-членам сімей учасників бойових дій, які загинули (померли) під час проходження служби в районі проведення АТО/ООС та під час дії воєнного стану в Україні, можливість податкового
	ВСЬОГО					26460,0	7605,0	6 655,0	6105,0	6105,0	

